

România literară

Apare săptămânal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

31 iulie - 6 august 1996
(Anul XXIX)

30

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

ION CARAION INEDIT

- texte din arhiva
restituită de S.R.I.-
(pag. 12-13)

Afacerea Dreyfus a României de „tranzitie” (pag. 3)

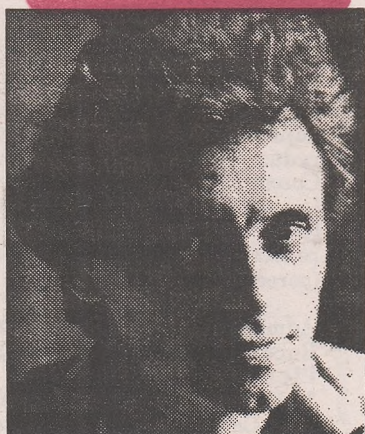
DIAGONALE de Virgil Ierunca (pag. 7)

Moștenirea lui Anton Golopenția (pag. 11)

Înainte de cutremur (pag. 18)

Postmodernismul indulgențelor papale (pag. 2)

Interviu cu François Furet (pag. 20-21)

Versuri de Ioan Es. Pop (pag. 8)

Viitorul și trecutul

LIPSA de cultură istorică și politică, așa de lesne observabilă astăzi la intelectualul român de „tranzitie”, își are cea mai viguroasă rădăcină în stupida școală comunistă, de la care intelectualul român cu pricina - între 30 și 60 de ani - și-a tras aproape întreaga informație. Una din idelle foarte adânc înfipite în mintea generațiilor care au avut neșansa acestel școli a fost aceea că în 1944 s-a pus capăt unui regim politic dictatorial și unei societăți bazate pe înechitate și exploatare. Și astăzi mai auzim pe unii, ca deunăzi la televizor un cunoscut muzicolog, afirmând că România n-a rezistat comunismului fiindcă n-a avut, ca Cehoslovacia, fabricile Skoda și mentalitatea adecvată. Cu alte cuvinte, în România comunismul ar fi intrat ca în brânză și din pricina specificului rural și a înapoierii politice. Iar când prevezi României un viitor liberal, se găsesc destulii care să-ți spună că e prea de tot, că nu există condițiile necesare, că trecutul reprezintă o piedică.

Dar România a trăit în liberalism aproape trei sferturi de veac, de la 1866 și până în 1938. Nici o țară din Europa de est și centrală nu se poate lăuda cu o atît de lungă și neîntreruptă tradiție liberală și democratică. Epoca lui Carol I a fost, în multe privințe, excepțională. Iar în plan politic ea a realizat cel puțin două lucruri, ținînd ambele de un spirit de echilibru și moderație pe care nu-l vom reîntîlni, val, niciodată: un principiu străin întemeind o monarhie constituțională (și încă fiind vorba de o constituție „aproape republicană”, după cum el însuși o va socoti mai apoi) care a permis națiunii înflorire culturală și statului român o dezvoltare rapidă și fără mari frământări; și o colaborare între cele două partide importante, liberal și conservator, care a garantat permanent progresul economic și social. Cu toate dificultățile de după 1918, cînd „la belle époque” și-a stins luminile, nu trebuie uitat că, în plină revoltă a duhului nelatin, care a condus finalmente la naționalismul legionar și la dictatură, România a dobîndit în 1923 una din cele mai liberale constituții din Europa, de care au beneficiat cetățenii din toate provinciile ei aflate laolaltă pentru prima dată în istorie, ceea ce a îngăduit existența, două decenii, a unicului regim democratic din acest colț de lume, integrat perfect în Europa civilizată a vremii.

Am ținut să amintesc aceste lucruri celor care gîndesc în opoziții facile ca Rică Venturiano, autorul articolului *Republică și reacțiune sau venitoare și trecutul*. Mai puțin ca oriunde în România, *venitoare* (adică viitorul) nu trebuie opus trecutului (ca să nu spun că nu e deloc obligatoriu să-i taxăm de reacționari pe cei care nu sînt republicani). Eminescu avea dreptate și din punct de vedere politic și istoric, în *Glossa* lui, considerînd că viitorul și trecutul sînt două fețe ale aceleiași file și adăugînd: „Vede-n capăt începutul/ Cine știe să le-nvețe;/ Tot ce-a fost ori o să fie/ În prezent le-avem pe toate...”

Așa ar trebui să privim lucrurile, dacă nu ne-ar fi rătăcit comunismul mințile.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihăilescu

Postmodernismul indulgentelor papale

CANTITATEA de minciună care s-a prăvălit asupra României începând cu decembrie 1989 a sufocat, prin urieșenie, totul. Aft de mare încît nimeni nu-i poate da de capăt. Se minte cu voluptate, se minte apăsător, se minte cu nerușinare. Dar nu cred că minciuna românească s-a născut în ultimii șase ani. De la minciuna psihanalizabilă privind propria istorie, pînă la aceea infracțională, de natură economică, românul a învățat să fantasmeze la două nivele. Unul al minciunii oficiale, și celălalt al miciei minciuni cotidiene. Mînteam și cînd ne pretindeam mai grozavi decît am fost și sîntem, mînteam și cînd ne iluzionam că, deși flămînzi și vai de capul nostru, eram un fel de regi ai universului. Niște buricuri planetare fără de care nu mișca nimic nici la Washington, nici la Moscova.

S-a văzut, cu ocazia noii runde *uite clauza, nu e clauza*, că nu sîntem decît niște amărîți în goană după chilipiruri. Pentru că, ori cu ea ori fără ea, nimeni nu garantează că marile capodopere ale economiei iliesciane își vor croi drum pe generoasa piață americană. Ce să le oferim americanilor? Clante care nu se închid? Pantofi cu modele de acum șaptezeci de ani? Faimoasele noastre textile care, după un spălat, își revendică statutul de cîrpe? Tehnică electronică de ascultare? Sau capodoperele teoretice ale președintelui Iliescu?

Sigur, importanța clauzei e mai puțin, în ultimii ani, economică și comercială. Ea e un certificat de onorabilitate acordat de către americani (că tot nu-i costă nimic!) diverselor țări. Un fel de echivalent postmodernist al indulgențelor papale. Cine-și închipuie că permanentizarea clauzei reprezintă pentru românul de rînd mărirea, și cu o cîtimde, a nivelului de trai, se înșală profund. Clauza e încă un căluș care-i vine lui Ion Iliescu tocmai la timp. Cu el, președintele va putea înfunda oricînd gura celor care îndrăznesc să spună că în România lucrurile merg din dezastru în dezastru.

Nu să le reproșez americanilor ușurătatea cu care dau note de trecere reamintesc aceste lucruri. Dacă pînă și artizanii Tien An Men-ului se bucură de această medalie, de ce n-ar străluci ea și la Cotroceni? Problema e alta. Și anume, că Ion Iliescu a deturnat, din prima clipă, semnificația, oricum modestă, a acestui gest (îndeplinit, de altfel, numai pe jumătate la ora la care scriu). Și că, după modelul său, orice mic satrap, de provincie sau de Capitală, își poate permite să dea drumul celor mai inutile minciuni. Ce interes avea, mă întreb (doar aparent în altă ordine a ideilor) SRI-ul să ște o întreagă mascaradă în legătură cu returnarea manuscriselor confiscate de Securitate?

Ce rost, în afara prafului în ochi, a avut minciuna de a pretinde că, de pildă, Petru Dumitriu și-a recăpătat deja miile de pagini confiscate după ce a plecat din România? Ce rost au momelile pe care, periodic, diverse voci din SRI le aruncă în direcția unuia sau altuia din cei interesați de a pune în circuitul public operele unor Noica, Cioran sau Eliade? Speră, în felul acesta, specialiștii în dezinformare?

mații că îl vor tempera pe un Gabriel Liiceanu, creîndu-i iluzia că, foarte curînd, îi vor pune pe tavă, ca un semn de generozitate, cărțile și scrisorile rămase de pe urma acestor personaje ilustre? Narcoza de acest tip se va întoarce, fără îndoială, chiar împotriva celor care o produc. Dl. Liiceanu nu va deveni, în nici un caz, peste noapte, un admirator al valorilor politice pe care SRI-ul le apără cu ghearele și cu dinții. Cel mult, prelungirea minciunii îl va îndrîji încă mai mult.

Ceea ce nu iau în considerare acești campioni ai custodiei abuzive este că ei sînt, de fapt, complici ai unor tîlhari la drumul mare - mai vechii și mai noi securiști. Chiar dacă dl. Măgureanu vorbește româna mai cursiv decît Nikolski, nu e un motiv să credem că a abandonat cu totul ideologia care ținea captiv orice germene de gîndire independentă. Există atîtea exemple în care bibliotecile s-au răzbunat asupra celor care au încercat să le țină prizoniere. De ce vor șefii de azi ai serviciilor secrete să devină odioși pe subiecte în care nu există, practic, nici un fel de miză politică? Îl pot înțelege pe dl. Măgureanu cînd îi ordonă căpitanului Soare să devină umbra lui Patapievic. Îl înțeleg atunci cînd ne ascultă din greu telefoanele. (Eu însumi am început să-mi controlez la telefon limbajul, eliminînd cuvintele mai „tari”, de cînd am aflat că operatorii invizibili din centrale sînt niște delicate urechi feminine!). Dar nu-l mai înțeleg atunci cînd, fără mandat, prelungește arestul gîndirii afitora dintre oamenii mari ai acestui neam, menținînd în lanțuri spiritul național de care fac atîta caz.

Se minte în față, se minte vicios. Aproape că nu te mai poți încrede în cuvîntul nimănui. Și cum ai putea, cînd oamenii de vază ai țării mint ei înșiși de sting apele? Dl. Adrian Năstase înjură birjărește presa, și tot el se declară, cîteva zile mai tîrziu, principalul ei apărător. Premierul Văcăroiu varsă, în discuții semiparticulare cu directorii cotidianelor centrale, lacrimi de crocodil, deplîngînd dezastrul țării, de parcă aceștia din urmă l-ar fi provocat, și nu el, iar imediat după plecarea lor îi mai înjunghie o dată mărînd catastrofal prețul hîrtiei.

Nu mai vorbesc de oamenii din lumea finanțelor, unde ticăloșia a atins cote apocaliptice. Exemplul cel mai recent, al Robank-ului, e de-a dreptul revoltător. Dacă din prima clipă a existenței sale ea pornește cu o fraudă (omișînd să spună cui aparțin paisprezece la sută din acțiuni), e clar că, în scurtă vreme, escrocheriile de la Credit bank și de la Dacia Felix vor fi simple preludii lirice față de marile concerte pe bază de alămuri, tobe și contrabași.

Astfel sînd lucrurile, ne indignăm degeaba că am ajuns abonații ultimului loc în toate statisticile privind evoluția țărilor europene. De nu cumva Europa însăși e o minciună hrănită din minciuna colectivă a rostirii fascinate a numelui ei. O minciună clamată cu buzele rotunjite, ca un zero, uimiți de perfecțiunea sunetelor pe care, noi și numai noi, sîntem capabili să le scoatem.

POST-RESTANT

de Constantin
Buzea

DACĂ întreg romanul-eseu, *Prețul supraviețuirii*, este scris în maniera fragmentului, riscați un mic mare eșec. Textul dv. este, la limită, un eseu filosofic cu foarte dese și emoționante frisoane de poezie. Greu, deci, de încadrat, regulile genurilor, oricît ne-am fi modernizat, impun totuși o anumită strictețe. Inteligent și cultivat, dar fără o suficientă experiență a scrisului, autorul trebuie să admită că lipsa acțiunii și a personajelor, totul apăsînd pe o singură clapă, pe derularea mentală a unor întrebări obsedante și fără răspuns, plictisesc cititorul, și pe bună dreptate. Eroul, om al secolului XXI, beneficiind de unelte capabile să-l transporte, cu voia lui, ca într-un exil însă, în cosmos, are în realitate o mentalitate a omului dintotdeauna, cu dificultăți, disperări și derute care îl fac nefericit în marea lui singurătate la mare distanță de planeta care l-a născut. Nici nu trebuia să părăsească pămîntul pe o navă spațială, ca să afle gustul singurătății și al zădărniciiei, inconfortul sinucigaș al absenței vreunui răspuns definitiv la vreo întrebare mistuitoare. Singur, în condițiile în care timpul și spațiul dispar și nu mai au consistența convențională de pe pămînt. Ciudat de singur pe o navă unde nu are nici o obligație concretă, de pilotare, de decizie, de avarie, ci numai dispunînd de un monstruos răgaz, și zadarnic, pentru clarificări, nostalgii, contemplare interioară. Nimic și nimeni, pe această navă, nu intervine ca să-l salveze pe călătorul pur, și din păcate steril, de propriile întrebări urmărindu-l ca niște Erinii. Are, la bord, înregistrată pe casete, întreaga experiență umană, toată arta lumii, istoria, memoria efortului uman, binele și răul, frumosul și urâtul, visul și veghea și sentimentele ș.a.m.d. Mă întreb, cu ce speranță în suflet inventați această călătorie, dacă nu sunteți capabil să intrați în pielea unui trișor fermecător care este orice scriitor? Dacă tot spuneți că elementele de science-fiction au în proza dv. un rol auxiliar, reprezentînd doar un suport pentru desfășurarea frământărilor sufletești ale personajului, mă aventurez la rîndu-mi să vă atrag atenția că în masa textului trimis mie, cele mai izbutite momente sunt cele impregnate de fior poetic, singurele în care își găsesc rezonanță și justificare întrebările omului dintotdeauna. Eroarea nu este că se întreabă, ci că la întrebări își dorește un răspuns definitiv. Și așa ceva este cu neputință. Căutați în text zona în care este vorba despre imposibilitatea grației înainte de termen, apoi postura celui care zboară pe deasupra tuturor celorlalți care nu pot decît alerga, apoi revelația frumos montată în context: *De cei care merg în același sens și cu aceeași viteză ca tine nu te poți lovi*. Definiția neantului apoi, ca și zona în care dezolat regretați că mereu și fatal *ne grăbim să stingem ceea ce arde*. Ca și înaintarea himerică, tendința tuturor migratorilor către apus, ignorînd faptul că rămânînd pe loc, și numai întorcîndu-se cu fața către răsărit, întâlnirea cu soarele s-ar fi produs oricum, fără atîta moarte, fără atîta zadarnică mișcare către ea. *Căci soarele dacă apune, el și răsare undeva* - spune Eminescu, el ca nimeni altul mistuit de întrebări. A fost o eroare imposibil de evitat. Omul a vrut să știe și a aflat, dar niciodată ceva definitiv și niciodată *total*. Sentimentul unei sărăciri a urmat euforiei. De ce? Tot căutînd, omul s-a pierdut din vedere tocmai pe sine, vrînd să găsească și găsind, ceva s-a dezzechilibrat în liniștea lui sufletească. Pentru că dacă nu pleci în cosmos și cu speranța că vei vedea prin hublou îngeri, degeaba efortul! Vă mărturisesc că fragmentul, dincolo de momentele arătate, trenează. L-am dus destul de greu pînă la capăt. Dar dacă nu mă ambiționez, aș fi ratat contactul cu finalul, adică cu partea lui cea mai bună, cea mai rotundă și convingătoare. Văd aici adevăratul început al eseului. În fine, aș fi mai liniștită pentru soarta scrisului dv. dacă ați începe o campanie riguroasă împotriva molimei adjectivelor. Ca să vă provoc un șoc benefic, vi le așez la rînd, să le suportați goliciunea și inutilitatea: *uimitoare civilizație, răscolitor cuvînt, o festă monstruoasă, în largul nesfârșitelor zări, trufașei bucăți de lut, zbuciumat secol, pleiade nesfârșite (de specialiști), înflorător evantai, cumplită greșală, stranie soluție, perseverență uimitoare, minunată dimensiune, veritabile opere, urmărire disperată, grea povară, cumplită nemărginire, pustiitoare depărtări, dureroasă incandescență*, în fine, *impunătoarele ferestre*. (Șerban Dinger, București).

România literară

Editată de:

- *Fundația "România literară", director general Nicolae Manolescu;*
- *cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă.*

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constantin Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu (secretar de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu, George Șipoș (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Correspondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro și romlit@buc.soros.ro (INTERNET)

Afacerea Dreyfus a României de „tranziție”

Motto pesimist: „Asta-i România! Totul este posibil, nimic nu are consecințe!”,
CIORAN*

Motto optimist: „Birui-va gândul!”
CRONICARUL

S CRIU acest articol duminică, 21 iulie. Nu știu cum vor evolua evenimentele până va apărea, peste vreo 8 zile. S-ar putea să mă pripesc. E cu puțință ca rîndurile mele să sune anacronic, depășit. Îmi doresc să ajung să-mi fie jenă că m-am pripit. Pentru că, deocamdată, nu pot să nu mi aștern pe hîrtie starea de spirit.

Înfulmarea în care sunt implicați bătaușii copii ai prefectului de Craiova mi-a atras atenția de la început. Promptitudinea poliției în fața unor fapte afit de clare, desfășurate în văzul afitor ochi, mi s-a părut firească și de bun augur. Am urmărit apoi desfășurările mediatice. Mi-a plăcut vehemența articolului lui Cristian Tudor Popescu din *Adevărul* (17 iulie). Avocatura, cu contorsionări stilistico-sofistice penibile, a lui Adrian Păunescu, din *Vremea* (16, 17, 18 iulie), m-a iritat și m-a indignat: „greșeală tinerească” (acolo a fost vandalism și violență sanguinară), „cei doi adolescenți” (au 19 și, respectiv, 20 de ani), „ce pericol social prezintă ei?” (cum ce pericol, cînd sparg uși și zdrobesc nasuri?), „doi adolescenți în captivitate pot fi constrînși să declare orice” (adică se insinuează că, vai, tocmai ei, copiii prefectului, vor fi și molestați, torturați, schingiuiți; vezi Caragiale: „Victima arest torturată ca inchiziță. Cuțitul os... Viața onorului nesigure”). De altfel, pentru Adrian Păunescu, faptele nu sunt fapte: de ce să creadă el „o informație venită de la un polițist subiectiv”? Pasămite tot ce s-a petrecut n-a fost văzut decît de un singur păcătos de polițist, și ăla subiectiv. Victime n-au fost, sau au fost, în masă, subiective. Puhoiul de martori? Vax: subiectivi.

Medicii (16 zile de spitalizare pentru fata făcută chisăliță de către gingașii adolescenți din Medelenii Băniei)? Ce medici, niște subiectivi, acolo, și ei! Gazetarii? Subiectivi-leoarcă! Poetul-senator îi și ia la întrebări: „De unde știau ei că (cei doi) sunt vino-vați? ...Din presă”. Or presa, știe bine patronul *Vremii*, e subiectivă și „înrobă”. Suntem așadar în plin agnosticism.

Oliviu Gherman, coșcogea președinte de partid și de Senat, se precipită și dă verdictul (care, ținînd seama de unde vine, capătă valoare de indicație oficială): „vendeta politică”; iar Adrian Păunescu jubilează și-l laudă pentru... „prudența” acestei declarații, cînd sare în ochi că o asemenea interpretare (or fi fost teleghidați, ca Robocop?) tendențios-labirintică, grăbită și partizană, este exact la antipodul prudenței politice: prudent era ca de la înălțimea sa, venerabilul domn Gherman să știe că somnul rațiunii naște monștri și să emită (să emane!) ceva neangajant de genul „Nu mă pot pronunța pînă...” etc.

Ieri (sîmbătă 20 iulie) am lucrat toată dimineața în casă, fără să citesc ziarele. La ora 16, m-am dus la Pro TV și (pentru că nu sunt liber în următoarele trei zile) am înregistrat trei emisiuni; în cea pentru luni 22 iulie, luam atitudine față de stilul cocoloșitor și mușamalizant al lui Adrian Păunescu în tărșenia celor doi drăgălași „adolescenți”. Întors acasă, am urmărit emisiunea lui Iosif Sava cu Arion, Caramitru, Alex. Ștefănescu. De acolo, din gura lui Caramitru, am aflat de demiterea locotenent-colonelului craiovean; abia după aceea m-am aruncat pe ziarele zilei. Nu-mi venea să cred. Era (este!) ca-n filmele banale cu Mafia: un polițist supără Puterea și e scos din joc, trimis la plimbare, retrogradat, umilit. Locotenent-colonelul cu pricina a declarat că-i „este silă că e polițist”. Cred și eu. Ce-și permit (ce cred că-și pot permite) cei care sunt acum la putere în Ro-

mânia e o batjocură intolerabilă, și față de Gheorghe Bica (scos din funcția de șef al serviciului judiciar din poliția Municipiului Craiova și azvîrlit la Filiași, fiindcă a cutezat să le aresteze pe cele două hahalere huliganice, odrasle de prefect PDSR), și față de opinia publică. Aceasta din urmă, îngreșată de aroganța și deșănțarea unor fii-de-bani-gata, constată că e pedepsit cel care încearcă să aplice imparțial legea, și leapădă orice nădejde de viață cinstită pe plaiul mioritic. Ion Cristoiu, în editorialul pe care l-a consacrat acestei porcării, se întreba de ce, măcar, nu s-a așteptat puțin, ofițerul să fi fost mazilit mai tîrziu cu cîteva luni, cînd mai uita lumea - și răspundea cu bun-simț al puhavei realități românești: „Din greșeală? Nu. S-a procedat așa dinadins. Pentru a se da o lecție celor care vor îndrăzni să se lege de mai marii zilei și de neamurile lor” care gîndesc la modul „ce folos mai avem noi, ăștia de ne-am cocoțat în fruntea bucatelor după decembrie 1989, avîndu-l în capul mesei pe Ion Iliescu, dacă orice amărît de polițist sau de judecător își poate permite să se lege de noi în clipa în care încălcăm legea?” (Ev.z., 20 iulie).

Stimate cititor al *României literare*, mi-ar fi plăcut să profit de coloanele ce mi s-au oferit ca să „taclăm” nițică literatură. Dar poți să-ți vezi nestîngerit de sevalet, pe puntea elitelor, cînd corabia în care te afli, cu toate ale tale, ia apă, cînd semenii îți sunt sîrfeceți de rechini?

Nu suntem în ianuarie 1898, ci în iulie 1996. Gazeta din mîinile d-tale nu e *L'Aurore*. Nici locotenent-colonelul Gheorghe Bica nu e întocmai căpitanul Dreyfus. Iar eu, nevrednicul, sunt departe de a fi Emile Zola, sunt un banal scriitor și publicist român. Îmi știu lungul nasului, nu-mi pot permite să arborez aerul marii conștiințe frămîntate de soarta nației. Dar îmi pot îngădui să vă rog, pe dv., cititori și pe confrății mei într-ale condeielui, să observați că acest caz e unul de răscruce. Se despart aici apele de uscat; infamia, de dreptate; malversațiunea glodoasă, de curățenia elementară. Pot cere acelora care au un Cuvînt de spus în țara asta să nu treacă peste ignobila lucrătură de la Craiova. V-aș acuza de nepăsare pernicioasă, domnule Octavian Paler, dacă nu ați interveni! Scoateți-vă din teacă ironia de Toledo, domnule Andrei Pleșu! Horia-Roman Patapievici, pune-te în locul celui expedit la Filiași și spune ce ai simți! Poți tăcea, Ana Blandiana? E momentul unui alt apel către lichele concrete, domnule Gabriel Liiceanu! Ieșiți pentru o oră din bibliotecă și faceți-vă auzită vocea, domnule Adrian Marino! Gabriela Adameșteanu, te rog, consacră un număr al 22-ului acestei afaceri emblematică pentru vremurile lor! Gabriel Andreescu și Alexandru Paleologu, vă conjur, uniți-vă prin ce aveți comun și radiografiati „bizantinismul” speței! Domnule Alexandru Zub, rogu-vă, nu lăsați să se scrie istorie numai cu pană muiată-n orduță! Alina Mungiu, scrie ce e de scris! Nicolae Manolescu, ce părere aveți de „normalitatea” acestei destituiri? Alex. Ștefănescu, Mircea Mihăieș, Cristian Teodorescu, dați-i indignării voastre grai și cale, cu obstinarea „picăturii chinezești” - și veți da Binelui un dram de șansă-n plus! Redactorii-șefi de cotidiene, săptămînale, posturi de radio sau televiziune CINSTITE, țineți-i „în șah” și sub presiune pe făptașii acestei scîrnăvii, nu-i slăbiți de sub lumina dezvăluirilor și a comentariilor voastre, încă nu e totul pierdut, încă mai poate birui gîndul. Pe plan moral, înfulmarea de la Craiova e un nou 13-15 iunie 1990 sau o „afacere Dreyfus” a României de tranziție.

E o ocazie esențială pentru obrazul românesc să fie la înălțimea intelectului românesc.

George Pruteanu

21 iulie 1996

*) În Sanda Stolojan, *Nori peste balcoane - Jurnal din exilul parizian*, Ed. Humanitas, 1996, p.20.

**) Dacă pînă la apariția acestui articol au și făcut-o, cu afit mai bine.

Clauză

ÎN ROMÂNIA curentă, cuvîntul *clauză* se dispensează de determinări. El înseamnă astăzi un singur lucru, «clauza națiunii celei mai favorizate», pe care Statele Unite au tot acordat-o României, apoi au retras-o, apoi au acordat-o din nou, într-o poveste cu cocoșul roșu a politicii românești din ultimii trezeci de ani. Readusă recent în actualitate.

Votarea permanentizării «clauzei» de către Congresul american a stîrnit, în rîndurile Puterii de la București, un val de bucurie vecină cu isteria. Nimic n-a părut prea mult pentru a sărbători neașteptatul balon de oxigen: prim punct pe ordinea de zi a ședinței Guvernului, declarații mustind de auto-satisfacție ale șefilor de partid guvernamentali, ba chiar și o prezidențială conferință de presă. La Cotroceni, protagonistul spectacolului a prezentat evenimentul drept încununare a unei politici externe înțelepte, pe care, El, Președintele, o duce de ani de zile. Luîndu-l gura pe dinainte, n-a ratat ocazia de a trage de urechi opoziția, ai cărei frunțași n-au luptat (ca El) pentru obținerea clauzei, ba chiar au obstrucționat-o prin toate mijloacele, dintre care cel mai insidios a fost tăcerea.

Nu sînt, din fericire, politician. Dar, dacă aș fi și dacă («prin abstract», cum spunea Tovarășul) aș aparține partidului de guvernămînt, m-aș fi ferit ca de foc să bat toba pe această temă; și, cu afit mai mult, să abordez un aer triumfalist, complet deplasat în situația de față.

De ce? Pentru că a avea «clauza» nu înseamnă nici o glorie: peste 98% din statele lumii o au. Dar a nu o avea ori a te lupta să o obții înseamnă o rușine în ochii întregii lumi civilizate. Decenii la rînd, refuzînd anumitor state «clauza», guvernul

american a ținut să se delimiteze, printr-un gest mai degrabă simbolic, de regimurile politice odioase, care disprețuiau drepturile omului. Nu degeaba a visat, probabil, Ceaușescu în fiecare noapte acordarea definitivă a «clauzei» și a făcut din obținerea ei o chestiune de mîndrie personală: ar fi însemnat recunoașterea unei onorabilități morale la care dictatorul știa foarte bine că nu are nici un drept. Din fericire, și spre onoarea Guvernului american, nu și-a văzut niciodată visul cu ochii.

Explodînd de bucurie cu ocazia primirii clauzei, exact cum ar fi făcut și Ceaușescu, actualii conducători de la București se autodemască în modul cel mai imprudent drept continuatori ai personajului. Dînd apoi vina, pentru amînările de pînă acum, pe faimosul «lobby maghiar» și pe românii trădători din diaspora, ei refac, punct cu punct, raționamentul ceaușist: nu politica lor duplicitară a stîrnit rezervele Washingtonului, ci dușmanii, opoziția, comploturile internaționale, într-un cuvînt - «elementili».

Unii politicieni nu înțeleg nici pînă acum - la aproape șapte ani de la căderea zidului din Berlin - că Statele Unite nu au nimic cu popoarele din China, Coreea de Nord, Cuba, Iugoslavia etc. (după cum vedeți, ne aflăm în companie selectă!), deci și din România: ci cu regimurile politice, aflate înfulmător și temporar în fruntea acestor țări.

Singura reacție decentă a Bucureștiului la votarea clauzei ar fi fost tăcerea sau, cel mult, pomenirea evenimentului într-o frază incoloră de comunicat oficial. Numai că decența reprezintă unul dintre pragurile foarte greu de atins. În politică.

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

Mesaj existențial

NU mai avem de multă vreme starea de spirit necesară pentru a citi versuri. Dezamăgiți de ceea ce se întâmplă în România (după momentele de exaltare trăite în 1989), nu ne mai putem entuziasma asistând la o paradă de cuvinte, fie ea și strălucitoare. Și totuși unii poeți, foarte puțini, reușesc să ajungă la conștiința noastră. Printre ei se numără Ileana Mălăncioiu. Ea este o atât de mare artistă încât nimic din ceea ce scrie nu pare artistizat. Poemele sale concurează, prin intensitatea trăirii, prin dramatism, viața din jurul nostru. În timp ce le citim, uităm de orice altceva. Și chiar ne jenăm la gândul că am urmărit până nu demult cu interes agitația de marionete a protagoniștilor vieții publice din România.

Volumul recent apărut, *Poezii* (care cuprinde o selecție din întreaga creație a poetei, ca și o suită de texte inedite) dovedește că *întotdeauna* Ileana Mălăncioiu a comunicat, prin intermediul versurilor, ceva esențial și urgent din punct de vedere existențial. Cuvintele, de care teoretic în literatură depinde totul, par mai puțin importante în acest caz. Cu ajutorul lor poeta descrie o situație și, imediat după ce situația ni se impune, ele dispar, ca schelele după terminarea unei construcții.

Situația descrisă este de cele mai multe ori situația în care se află poeta însăși. Nu este vorba, deci, doar de folosirea persoanei întâi - mod gramatical de autentificare a poeziei -, ci și de prezența „fizică” a artistei, ca la dans. Asemenea unei dansatoare, Ileana Mălăncioiu face din propria sa ființă un mijloc de comunicare artistică. Impresia de angajare integrală a ei în actul creației este copleșitoare.

Poeta apare, de pildă, pe scenă ținând într-o mână capul, iar în cealaltă corpul unei păsări tăiate, pentru a reface legătura dintre cele două părți. Gestul exprimă nu numai duioșia, ci și

senzualitatea, întrucât ne-o închipuim pe „salvatoare” înfiorată, ca de-un curent electric, de trecerea prin sine a ultimului spasm de viață al păsării:

„Iau c-o mână capul, cu cealaltă restul/ Și le schimb când mi se pare greu/ Până nu sînt moarte, să mai stea legate/ Cel puțin așa, prin trupul meu.” (*Pasărea tăiată*)

Scena aceasta, nu lipsită de o anumită cruzime, ne urmărește multă vreme. Ea demonstrează la ce înalt nivel de expresivitate se poate ridica poezia-dans inventată de Ileana Mălăncioiu. Toate poemele celebre ale acestei autoare care trăiește auster, refuzându-și orice răsfăț de vedetă, se bazează pe câte un asemenea moment de coregrafie tragică. După lectura lor, ținem minte secvențe din cinematica dansului, și nu cuvinte.

În *Drum* este memorabilă scena care o prezintă pe poeta luând în brațe picioarele boilor obosiți de drum înainte de a le lăsa la dispoziția potcovarului:

„Le iau pe rînd picioarele în brațe/ Și îi apăs cu palma pe copite/ Să știu pe care parte-au schiopătat/ Și să le-acopăr oasele tocite.”

În *Ursul* situația șocantă, greu de uitat o reprezintă supunerea cu care femeia acceptă să fie călcată de urs. Sub pretextul descrierii unei proceduri medicale populare este înfățișată dureroasa și binefăcătoarea „strivire” a femeiei de către mascul:

„În iarba-naltă de pe munte, cu trup-nolăcit ca șerpui/ Când ies de se-n-călesc la soare și înlemință de durere/ Aștept să vină iarăși ursul, să se aplece peste mine/ Și să rămîna-asa o vreme, să mă miroasă în tăcere.” Să vadă că sînt încă vie și că așa vrea să mă fac bine./ Să-nceapă să mă calce-alene din umeri până la picioare./ Să-l simt alunecînd pe coaste și-ngenunchind fără să vrea/ Și să coboare iar pe iarbă atunci cînd știe că mă doare.”

În *Boul jupuit* imaginea care ne

hipnotizează este alta decât a „dansatoarei”, dar în cadru apare și aceasta, contemplând spectacolul terifiant:

„Boul jupuit atîrnă cu picioarele în sus./ Pielea nu mai învește carnea lui cea muritoare./ O lumină dinăuntru și-o lumină din afară/ Lasă coastele să facă cercuri albe de răcoare.” Locul inimii așteaptă însemnat cu cheag de sînge./ Capul cel cu stea în frunte se mai vede numai unde/ Ochii umezi dați pe spate vine cineva să-i scoată/ Și desparte carnea rece de luminile rotunde.” Eu rămîn tăcută-n preajma trupului ce se lungeste...”

Toate citatele de care ne-am folosit până acum provin din primele cărți (*Pasărea tăiată*, 1967, *Către Ieronim*, 1970) ale Ilenei Mălăncioiu și au, ca trăsătură comună, evocarea indirectă a lumii țărănești. Treptat poeta se eliberează de această scenografie rustică, păstrată în amintire din anii copilăriei. Spațiul pe care începe să-l prefere este unul imaginar, neidentificabil. Prin această operație se realizează însă nu o esențializare (cum credea probabil poeta la vremea respectivă) a reprezentării, ci o purificare a ei în sensul negativ al cuvîntului. Spălată de orice culoare locală, poezia pierde și din substanță, ca o haină trecută printr-o curățatorie chimică. Scenele descrise acum, hieratice, au fără îndoială grație și ne emoționează (mai ales atunci când sunt străbătute, aproape insesizabil, de adierea morții), dar nu mai persistă atât de mult în amintirea noastră. La scurtă vreme după încheierea lecturii se evaporă, ca visele în zori:

„De nimfa cu stralele smulse de rîu de pe mal/ Nu peste mult m-am apropiat/ La picioarele ei sta Ieronim și plîngea/ Cu plîns curat.” Dacă trupul său cel bătut de vînt/ N-ar fi stat neclintit în apa murdară/ Și n-ar fi strălucit în mijlocul ei/ Femeie-ar fi putut să mi se pară.” Însă părul ei curgea asemenea rîului/ Și golul din ochi i se umplea/ Cu o singură pasăre care/ Pe-ntinderea de apă plutea.” Și de mare frică am fost cuprinsă./ Ieronim, iartă-mă, nu pot să te mint./ Cînd te-am atins, am simțit foarte rece/ Umărul tău de argint.” (*De frică*)

INCEPÂND cu volumul *Linia vieții*, 1982 și culminând cu *Urcarea muntelui*, 1985 (carte din cauza căreia autoritățile comuniste au intrat în panică, de parcă ar fi descoperit o bombă în fața CC al PCR), poezia scrisă de Ileana Mălăncioiu își recapătă concretețea. O concretețe de coșmar - aceea a unui oraș orwellian, supravegheat de privirea atotpătrunzătoare a dictatorului. Personajul liric nu mai este acum doar o „dansatoare”, ci și o „tragediană”, care își declamă obsedant lamentația:

„O crimă săvîrșită pe strada principală/ În amiaza mare, o crimă oribilă/ Și nimeni nu plînge și nimeni nu strigă/ Și nimeni nu pune mîna pe criminal.” Eu însămi stau aici și scriu versuri./ Ca și cum versurile mele ar putea opri/ O crimă ce se face pe strada principală/ În plină zi.” O, cînd voi lăsa totul la o parte/ Să ies în stradă și să strig cît pot/ S-a petrecut o crimă, puneți mîna pe criminal/ Puneți mîna

ILEANA MĂLĂNCIOIU

POEZII

Ileana Mălăncioiu, *Poezii*, București, Ed. Vitruviu, Colecția de poezie românească îngrijită de Mircea Ciobanu, 1996. 216 p., 6000 lei.

pe mine, complicele.” (*O crimă săvîrșită pe strada principală*)

Gesticulația și monologul poetei din această perioadă ne fac să ne-o imaginăm ca pe-o Antigona a românilor. Parcă o vedem îmbrăcată în negru și ridicându-și brațele justițiar spre cer, parcă o auzim rostindu-și tiradele vindicative și profetice:

„În noaptea asta lungă cînd stau încrămenită/ Asemeni unui mort dus de curînd/ În cimitirul vesel din Săpînța/ Pe care eu nu-l pot privi rîzînd.” Cînd ceilalți poate-s veseli, sau poate li se pare./ Cînd încă pot plăti modesta sumă/ Să-și cumpere și crucea potrivită/ Pe care nu știu cine a încrustat o glumă.” În noaptea-ntunecoasă și nesfîrșit de lungă/ Eu încă mai visez o zi în care/ Din cimitiru-acesta mai vesel decît este/ Un om va ieși-ncet cu crucea sa-n spinare.” (*Cimitirul vesel*)

Cele mai recente poeme ale Ilenei Mălăncioiu cuprind secvențe halucinante dintr-un ritual funerar. Cu aceeași forță expresivă cu care compune, din propria sa ființă, reprezentări ale violenței vieții, poeta interpretează acum scene din comedia macabră a extincției:

„Azi nu mai scriu versuri, nu mai visez./ Nu mai tremur, nu mai plîng, nu mai sînt./ Într-o așteptare apăsătoare m-am îngropat/ În mine însămi ca într-un mormînt.” Coboară un înger în el și mă caută./ Nu mă găsește și crede că-am înviat./ Doamne, cît de naivi sînt și îngerii ăștia/ Care de-afta vreme nu au aflat/ Că nu învie morții, e în zadar (copile)./ Oricîtă speranță, oricîtă îndoială, oricît/ Ar plînge mirosurile în acest cimitir/ În care mi s-a făcut urît.” Să tot ascult plînsul lor care nu se mai termină/ Să tot încerc să ies din acest noroi/ Să tot dau la o parte lespedea asta grea/ Pe care nu știu cine o pune înapoi.” (*Într-o așteptare apăsătoare*)

Greu de clasificat (s-ar putea vorbi de expresionism, însă cu multe amendamente), poezia Ilenei Mălăncioiu se distinge imediat - chiar și la o privire de foarte sus - în peisajul poeziei noastre contemporane. Adevărată, dramatică, încărcată adeseori de sarcasm, această poezie răzbate inevitabil până la conștiința cititorului contemporan, indiferent câte mijloace de protecție ar folosi el împotriva trăirilor prea intense. Și oricît de sceptic ar fi în ceea ce privește posibilitatea literaturii de-a aduce la cunoștința lumii ceva important. Ileana Mălăncioiu deliteraturizează poezia, o transformă într-un mesaj existențial imposibil de ignorat.

Cărți primite la redacție

☞ Ștefan Oprea, Anca-Maria Rusu, *Stelele Oscarului*, vol. I (1927-1960), Iași Ed. Junimea, 1996. 332 p., 4800 lei.

☞ Ștefan Oprea, *Chipuri și măști*, jurnal de critic, 1986-1996, Iași, Casa de presă și editură Cronica, 1996. 252 p., preț neprecizat.

☞ Irina Nechit, *Cartea rece*, poezii, Chișinău, Ed. Cartier, 1996. 72 p., preț neprecizat.

☞ Nicolae Spătaru, *Ion și alte revoluții*, poeme, Chișinău, Ed. Hyperion, 1996. 76 p., preț neprecizat.

☞ Petru Iliesu, *România* (o pastişă după Ginsberg), poem, ediție bilingvă, versiunea engleză: Johana Welzenbach-Marcu, prefață: Marcel Corniş-Pop, Timișoara, casele de editură Marineasa și Planetarium, 1996. 42 p., preț neprecizat.

☞ Mihai Macovei, *Ziua în care plîng poezii*, Galați, Ed. Porto-Franco, 1996 (poeme). 80 p., 2550 lei.

☞ Ana Hompot, *Sens interzis*, Cluj, Ed. Clusium, 1996 (poeme). 64 p., preț neprecizat.

☞ Constantin Schifirneț, *Civilizație modernă și națiune*, studii despre Mihail Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu. București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1996. 144 p., 4500 lei.

☞ Daniel-Silvian Petre, *Overdose*, Timișoara, Ed. Marineasa, 1996 (versuri). 96 p., preț neprecizat.

☞ Harry Bar-Shalom, *Cursa*, București, Ed. Cartea Românească, 1995 (proză scurtă). 196 p., preț neprecizat.

☞ Valeria Deleanu, *Reportofonul contra timpului*, București, Ed. Demnitatea Națională, an de apariție neprecizat. 52 p., 2500 lei.

☞ George Savu, *Circe și păunul*, poeme, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1995. 162 p., preț neprecizat.

☞ Vasile Muscă, *Filosofia ideii naționale*, la Lucian Blaga și D. D. Roșca, Cluj, Biblioteca Apostrof, 1996. 180 p., 4500 lei.

Un prinț din Levant îndrăgind vînătoarea

ALEXANDRU Paleologu se definește pe sine drept un „hedonist”, un „individualist”, declarînd că „plăcerea e principala valoare din lume și că din plăcere decurge și sacrificiul și iubirea și tot ce vrei”. Accentuînd prețios-familiar: „Lucrul ăsta îl afirm și nu demordez pe chestia asta”. E un principiu ce rezultă din îmbrățișarea vieții ca totalitate, în sensul cuvintelor lui Montaigne: „*mon métier, mon art c'est vivre*”. „Durea, umilința, coborîrea în infern sînt socotite „probe fără care fericirea nu există”, o plată cuvenită acesteia, într-o economie ocultă a existenței. E mai puțin convingător eseistul cînd afirmă că „această filosofie a plăcerii nu are nimic a face cu egoismul libertin”. Nu constituie acest „egoism libertin”, firește, într-o variantă distilată, superioară, tocmai factorul de rezistență care i-a îngăduit a trece prin vicisitudinile epocii? Întrucît Alexandru Paleologu aparține, pe latura sa occidentalizată, unei tipologii a veacului al XVIII-lea, fiind un *libertin* pe meridian valah, dornic a sfida, cu o eleganță nonșalanță, vitregiile din preajmă: „Noi eram pierduți, dar beam șampanie pentru eliberarea Franței (...). Petrecerile, seratele continuau”. Precum în *Război și pace*, „balurile pun o surdină războiului, tragediei”. Erosul e mereu prezent, inclusiv în anii '50, chiar în așteptarea iminentei arestări. Se impune o constatare. Al. Paleologu declară mereu caracterul rațional al mentalității d-sale, în cadrul căreia „fericirea” ar fi un produs al „actului inteligent”, adică al celui de „înțelegere, de pătrundere în esență și în toate virtualitățile și conexiunile unui fapt”. În realitate, jubilația hedonistă e mai curînd emanația unei naturi robuste, a unei predestinări psiho-somatice. În pofida afectării „inteligente”, e mai curînd o plutare afectivă, o beatitudine ce izvorăște din etajul subliminal. O celebră maximă a filosofiei stoice, citată de Diogene Laerțiu, apreciază plăcerea drept o „exaltare irațională, ce rezultă din ceea ce pare a fi demn de alegere”. Dar, legat de părintele eseului ca de un autor de căpăfii, contemporanul nostru, care ține a ne informa că umblă cu opera acestuia în suflet și în buzunar ca și cum ar circula cu lanterna lui Diogene, caută a se înfățișa în continuare prin intermediul lui. Comentînd trecerea lui Montaigne de la stoicism la scepticism, scoate în relief sporul de „suplete în aprehendarea umanului și realului” obținut prin acest scepticism relativizant care nu e neapărat unul „al necredinței”. Sau în tonul degajării inimitabile ce-i scaldă speculația: „Nu pot să nu cred ceva, nu pot să spun «Domnule, ah, nu cred asta!»”. De ce să nu crezi? Poate că așa o fi”. (Erudiția lui Paleologu e alegră, meditația sa se mișcă slobo și fantast aidoma peștelui în apă).

Ce rezultă de aci? O aplicare (adaptare) a scepticismului montaignean la un duh deschis și bonom, „din respectul pentru plăcere”. O introducere a sa în „alchimia bucuriei”, în magica mașinărie ce produce „valorile subtile ale vieții”. De unde o inevitabilă instabilitate. O fluidizare a opiniilor și alitudinilor, care, aidoma unui lichid, iau forma vasului oferit de o împrejurare ori de alta. Scepticismul devine un heraclitism. Pe spații mici, autorul oferă contradicții savuroase, în ansamblul personalității sale, contradicții... grandioase. Neîndoios, Alexandru Paleologu e un aristocrat. Dar nu unul conservator, imobil, ci adaptabil, fluctuant, de nuanță bizantină. Un prinț al Levantului, încins de febra voluptuoasă a tranzițiilor, căruia Apusul i-a acordat armătura intelectualului modern, dialectica sa împropătată și, nu în ultimul rînd, stilul unei mondenități. Nu întîmplător, „reperle principale” ale formației d-sale sînt mărturisite a fi Voltaire, Montaigne și Caragiale.

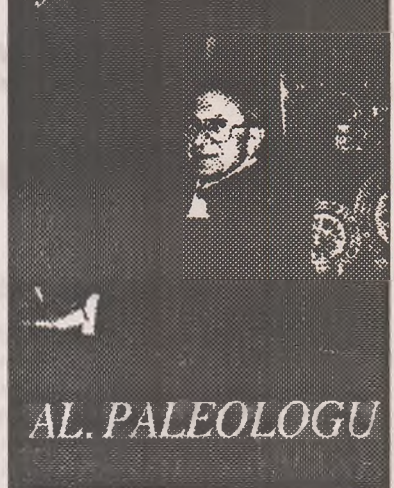
Montaigne, deși anterior lui Voltaire, „vine cu un element mai suplu”, cu „o plasmă mai absorbantă”, corectîndu-l. Cu afit mai suplu și mai absorbant, am putea adăuga, apare în această triadă patronală autorul *Momentelor*. Viziunea sa conține un suprealism latent, endemic, relevabil în deviza: „sînt enorm și văz monstruos”, pe care nu șovăie a și-o însuși, tacit, și autorul în discuție. Suplețea devine exagerare bătătoare la ochi, aborbția se produce în stratul unei exaltări umorale, floare pitorească a momentului. Am amintit deja, de mai multe ori, în această ordine, exclamația „avem un Hölderlin”, extatică genuflexiune în fața unui poet foarte oarecare (explicația ulterioară a lui Paleologu că avem a face cu notificarea unei poziții epigonice și nu cu o apropiere valorică nu stă în picioare). La care am putea alătura frivolele cuvinte de laudă la adresa unor Adrian Păunescu sau D. R. Popescu, afit de în contrasens cu contextul convingerilor cărturarului și senatorului prodemocrat și monarhist.

Un prim efect al mobilității ce marchează personalitatea lui Alexandru Paleologu îl reprezintă snobismul. D-sa recunoaște că n-a putut evita „ridicolul de a fi snob”, aceasta fiind una din „maladiile” tinereții sale, care s-a menținut destul de tîrziu. La prima vedere, aci snobismul n-ar avea obiect. Cum ar putea fi snob un ins care aparține elitei sociale și, deopotrivă, celei intelectuale? Și totuși! Înregistrăm supralicitări, manifestări ale înclinației spre exces, un exhibiționism adiacent, prelungit pînă-n momentul memorialistic. Nu o dată, vîzul „enorm” al lui Nenea Iancu e tradus în enormitate. Ipostaza predilectă e a celui ce „nu-și încapă în piele”. Autorul se dorește relativînd, de pildă, că și-a făcut școala militară „în niște condiții de vis”, într-o vilă rezidențială, avînd la dispoziție două automobile, un bucătar, un valet. Viața sa ofîterească e o mixtură de aventuri și preocupări intelectuale, deci o experiență „sub unghi tolstoian”, care copia literatura rusă. Senzațiile sînt detașate cu un cinism dulce: legionarii „cîntau splendid”. Apare celebrată o „cravașă de la Saumur, dată cu lac negru și cu inele de aur”, reminiscență a unei celebre școli de aplicații de cavalerie, „primită de la un unchi al meu care era cumnat cu generalul Moruzi”. La polul opus opulenței, memorialistul ne informează că, pe cînd avea „părul frumos și ondulat, castaniu ușor alb”, umbla desculț prin oraș. Gest într-adevăr *à la* Tolstoi, ca și cel de-a reteza năucitor cite o valoare consacrată: „De fapt hegelianismul este o filosofie a turnătoriei” (*sic*!).

De la snobism ajungem pe terenul mai amplu al unei versatilități care, situată sub semnul hedonismului, al exaltării vieții, al antifanatismului profesat de Montaigne, oferă spectacolul specific al unei personalități sudic românești, constante în inconstanță. Unele din impulsurile ei clasicizante (stoicismul, scepticismul, cultul rațiunii) sînt contracarate de fondul ei baroc, mai precis de o efervescentă originală, cu evidente surse balcanice. Să fie la mijloc și o răsfrîngere a celui îndepărtat Constantinopol, plin de arguții juridic-teologale? Contele Keyserling s-ar vedea confirmat. Autorul *Bunului simț ca paradox* nu poate rămîne fixat într-o postură unică fără a se trîda pe sine. E un sofist de rasă, un *graeculus*, înrudit, la noi, cu Nae Ionescu și Zarifopol, cu G. Călinescu și Ralea. Dată fiind altitudinea intelectuală și darul expresiv al discursului său, nu l-am putea alătura oportuniștilor vulgari, și, de fapt, nici profitorilor „elevați”, întrucît... n-a profitat. E vorba de categorii distincte. Oare am putea egala juvenilul, fantasmagoricul entuziasm de dreapta al lui Cioran cu cinicul oportunist, copios tarifat, al bătrînului Sado-

veanu? Al. Paleologu aparține negreșit unei spontaneități în planul căreia greșeala nu e produsul unui calcul lucrativ, al unui carerism ideologic. Îl percepem într-o gratuitate a spiritului ce se oglindește în necurmată-i schimbare, într-un proteism interesat doar de propriile-i figuri ideale. Nu mai puțin, rămînem surprinși de relieful extrem de accidentat, dramatic, pe care-l poate înfățișa, confesîndu-se, fostul mirabil „ambasador al golanilor”. Un amoralism intră în compoziția mărturisirilor ca un factor stilistic acut, ca o crispă de desen expresionist. În ultima perioadă a detenției, autorul acceptă a elabora, la comandă, două atacuri, unul împotriva lui Mișu Fărcășanu, „care avusese o mare influență asupra tineretului liberal”, altul împotriva lui Cioran: „Am scris aceste două articole cu o mare bucurie profesională, mi-a făcut plăcere să le scriu”. Asta în ciuda faptului că ele erau scrise „foarte nedrept”. Explicația? „Problemele morale nu mi le puneam”. Făcînd parte dintr-o anume clasă socială, decimată de regimul comunist, nu ezită, tot la închisoare, a-i face, cu prilejul unei conferințe în fața colegilor de detenție, un aspru rechizitoriu. Justificarea ar reprezenta-o reprobarea „la adresa unui tip uman care și acum îmi este antipatic”: „adică acești intratabili, intransigenți”. Sau: „Eu unul admir cinismul superior (...) Cît era Nichita de mare, cinismul pe care îl afișa era dezgustător în articole, luări de atitudine, în luări de cuvînt, în special în ultimii trei ani. El era un poet mare dar un cinic mărunț. Cinismul e o artă”. Sau, în sfîrșit, bizara idee că n-am fi putut scăpa de teroarea stalinistă printr-o întoarcere la ce a fost ci... dimpotrivă: „Singurul mod de a scăpa de împărțirea lumii în două tabere este triumful mondial al Revoluției. Planeta nu va mai fi izolată de «cortina de fier» și va apărea libertatea de a circula. A fost ideea în care am crezut mult timp. Nici nu vom mai fi lipsiți de produsele englezești, franțuzești, americane, de fructe, de tutun și

sfidarea memoriei

Al. Paleologu - Stelian Tănase:
Sfidarea memoriei (Convorbiri),
aprilie 1988-octombrie 1989, edi-
ția a II-a, Ed. Du Style, București,
1996, 288 pag., preț neprecizat.

nu va mai fi teroarea care a existat. Mi-a intrat în cap că noi trebuie să împingem comunismul înainte (...) Spuneam că formula «Proletari din toate țările, uniți-vă!» este formula noastră. N-am îndrăzni a amenda o atare năstrușnicie decît parafrazîndu-l pe însuși emițătorul ei. Mă minunez de creștinii care-l laudă pe Dumnezeu, dar îi ponegrec creațiunea, spunea acesta. Nu ne-am putea minuna, în egală măsură, de intelectualii dispuși a sprijini comunismul, în timp ce-i resping pseudocreațiunea?

Oricîte rezerve ar putea trezi Alexandru Paleologu, oricît de bulversante (pînă la poza caragialescă) ar fi unele din propozițiile d-sale, nu trebuie să pierdem din vedere o esențială calitate etică a acestui mare om de carte și scriitor al nostru, tînîndu-i în șah amoralismul, și anume sinceritatea. Dincolo de toate considerațiile pe care le simțim ispițiți a le articula pe seama snobului, exhibiționistului, poseurului etc., credem că o asemenea trăsătură trage greu în cumpănă. Și e cu afit mai revelatoare cu cît ne aflăm în plin sezon de carnaval al memoriilor „deghizate”. Oare am fi în măsură a cunoaște toate meandrele acestei greu încercate biografii, ale acestei bogate reflecții, dacă nu ni le-ar dezvălui condeul celui care le știe cel mai bine? Circumstanță ce ne îngăduie a observa respectarea de către Alexandru Paleologu a următorului îndemn - să admitem că nu tocmai lesnicios de urmat - al lui Seneca: „Trebuie să trăim așa ca și cum am trăi în vîzul lumii; trebuie să cugetăm așa ca și cum altul ar putea să privească în adîncul inimii noastre”.

INSTITUTUL EUROPEAN

În colecția *Mythos et Religio*

Teresa de Ávila
POESÍAS / POEZII

**Ediție bilingvă, traducere, prefață
și note de Viorica Constantinescu**

Cele 31 de scrisori scrise de călugărița spaniolă (sec. al XVI-lea) sînt expresia unei autentice trăiri mistice a iubirii pentru Christos. Patosul mistic se amestecă cu senzualitatea, patima cu resemnarea, slăbiciunea cu forța credinței.

Teresa de Ávila este un valoros precursor al poeziei metafizice europene din epoca barocului și romantismului.

160 pag.

3570 lei

ISBN 973-9148-88-3

Comenzi și informații la sediul Editurii, în Iași:
Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel. 032-127311 Tel.-fax: 032-230197

Actualitatea culturală

Dadadadada...

...dadadadada! Sunteți cu toții în lumea lui Dada. Aici, la „Lăptăria Enache“, unde bântuie fantomele dadaistilor. Lăsați-vă pătrunși de microbul virgin! Înlăturați din mintea voastră tot ceea ce știți dinainte. Dadadadadada... Acum sunteți cu toții dada... și poetul Valeriu Oişteanu pare să intre într-o transă veritabilă încercând să-și prindă audiența în mrejele magiei dada.

Vineri, 19 iulie, la Lăptărie, în fața unui public sincer admirator al mișcării dadaiste și al lui Tristan Tzara, Valeriu Oişteanu a reînviat atmosfera misterios-militantă a dadaismului. „Spectacolul“ (one man show) „Așa grăit-a Tzara-thustra“ a fost imaginarea emisiunii unui post de radio - Radio free dada - care s-ar

ocupa exclusiv de dada și de dadaști (idee care n-ar fi rea deloc!). Valeriu Oişteanu ne-a arătat în cele două ore în care s-a aflat pe scenă ce înseamnă să fii altfel decât suntem noi obișnuiți. Dezinhibare, curajul de a spune lucrurilor pe nume și, nu în ultimul rând, lipsa celebrei „cenzuri interioare“.

Dintre poeziile recitate vineri au surprins câteva cu mesaj militant social și ecologist, pe care un poet român nu le-ar scrie. La noi poezia e vindecată de militantism manifest pentru cel puțin o generație și, mai mult, cititorul de poezie din România are chiar o tresărire când aude versuri care protestează împotriva (iau cazul uneia dintre poeziile recitate vineri de Valeriu Oişteanu) construirii unui teren de golf în Thailanda. Și totuși, Valeriu Oişteanu nu poate fi acuzat că ar face concesii noului spațiu poetic în care trăiește (New York). El nu face decât să demonstreze că un poet trebuie să se potrivească timpului său. El are nevoie de public, de audiență. Or, probabil că în State... audiența așteaptă și poezii militante.

Poezie, multă poezie, dar și surpriza de a-l descoperi live pe Valeriu Oişteanu, poetul, dublat de un virtuoz actor - au făcut din seara de vineri de la Lăptărie un eveniment. (George Șipoș)

CALENDAR

21.VII.1821 - s-a născut Vasile Alecsandri (m.1890)
21.VII.1889 - s-a născut Mircea Dem.Rădulescu (m.1946)
21.VII.1904 - s-a născut Ion Biberi (m.1987)
21.VII.1906 - s-a născut Traian Chelariu (m.1966)
21.VII.1921 - s-a născut Violeta Zamfirescu
21.VII.1932 - s-a născut Corneliu Leu
21.VII.1938 - s-a născut Mircea Căcoș (m.1995)
21.VII.1939 - s-a născut Valentin Hossu-Longin
21.VII.1948 - s-a născut Ioana Diaconescu
21.VII.1979 - a murit Ion Pascadi (n.1932)
22.VII.1911 - s-a născut George Moroșanu
22.VII.1921 - s-a născut Paul Mihnea
22.VII.1939 - a murit I.I. Mironescu (n.1883)
22.VII.1991 - a murit Ion Serebreanu (n.1927)
23.VII.1869 - s-a născut Gh. Adamescu (m.1942)
23.VII.1924 - s-a născut Eugen Teodoru
24.VII.1911 - s-a născut George Ivașcu (m.1988)
24.VII.1937 - s-a născut Iosif Lupulescu
25.VII.1876 - s-a născut

Mihail Codreanu (m.1957)
25.VII.1931 - s-a născut Vladimir Beșleagă
25.VII.1978 - a murit Petre Iosif (n.1907)
25.VII.1979 - a murit Tudor Balș (n.1933)
26.VII.1901 - a murit Mihail Cornea (n.1844)
26.VII.1907 - s-a născut Silvestru Zaharodnei
26.VII.1939 - s-a născut Gheorghe Azap
26.VII.1939 - s-a născut Cezar Baltag
26.VII.1961 - a murit Al.Tudor-Miu (n.1901)
26.VII.1976 - a murit Dominic Stanca (n.1926)
27.VII.1881 - a murit Al.Pelimon (n.1822)
27.VII.1907 - s-a născut Lucian Predescu (m.1983)
27.VII.1921 - s-a născut Eugen Coșeriu (m.1995)
27.VII.1925 - s-a născut Marcel Gafton (m.1987)
27.VII.1930 - s-a născut Costache Anton
27.VII.1930 - s-a născut Valentina Mândăcanu
27.VII.1937 - s-a născut Pan Izverna (m.1996)
27.VII.1938 - s-a născut Eugen Zehan
27.VII.1966 - a murit Ion Mușlea (n.1899)
27.VII.1983 - a murit Theodor Balș (n.1924)

FOTOTECA "ROMÂNIEI LITERARE"

D.I. Suchlanu, Traian Iancu, Radu Popescu, Celia Delavrancea, Vasile Nicolescu, D.R. Popescu, Șerban Cioculescu și Eugen Simion în anii '80

Inter-vii, vara

La Uniune nu-i vacanță

Zilele trecute, pe caniculă, am avut prilejul să constat că, în Casa Monteoru, nu doar serviciul care se ocupă cu repartizarea locurilor la casele de creație și restaurantul sînt animate. I-am găsit la birourile lor pe toți „funcționarii“ noștri, începînd cu Laurențiu Ulici, Eugen Uricaru, Florin Iaru, Bálogh József, Mihai Chicuş, I. Istrate și sfîrșind cu Eugen Suciu, extrem de ocupat și preocupat să facă restaurantul și accesibil și rentabil. Fiindcă președintele discuta probleme grave (am dedus după figuri) cu miniștrii de finanțe ai Uniunii și a refuzat să-mi răspundă la întrebări („zău, crede-mă, am altele pe cap acum“), m-am adresat lui Bálogh József, secretar care coordonează Comisia socială și Comisia de validare.

- Ce faceți cu toții pe cai, aici, în timpul siestei?

- Contrar părerilor răuvoitoare, Uniunea nu e nicio dată în vacanță, toți cei cu funcții lucrează.

- La ce?

- Păi, de exemplu, Comisia socială a Uniunii trebuie să fie mereu la dispoziția celor cu probleme. În primele șase luni din '96 s-

au acordat scriitorilor bolnavi, celor în vîrstă, văduvelor de scriitori, ajutoare sociale nerambursabile, pe baza cererilor individuale, 155 de scriitori au primit astfel de ajutoare anul acesta, unii și de cîte două-trei ori.

- Cît de mare (sau mai bine zis de mic) e un asemenea ajutor?

- Începînd de la 50.000 pînă la 150-200.000, dar au fost cazuri speciale cînd s-a dat și mai mult. Suma repartizată din bugetul Uniunii pentru ajutoare sociale depășește anul acesta 25 de milioane.

- Avînd în vedere sărăcia cronică a scriitorilor și inflația galopantă, pentru un an nu mi se pare deloc mult...

- La anul sperăm să avem mai mult, conducerea Uniunii caută soluții să mărească suma și s-ar putea chiar să reușească.

- Și comisia de validare lucrează vara?

- Sigur că da. Comisia asta își ia munca foarte în serios și aplică exigențele statutare, așa că dosarele care se depun trebuie verificate să fie complete, căci dacă ajung la validare dosare incomplete se amîină. Au fost primiri, în ultimele două sedințe, membri la toate secțiile Uniunii și acum pregătim dosarele pentru noi primiri, în toamnă.

- Ce altceva mai faceți acum, vara?

- Păi, continuăm tradiția sărbătoririi scriitorilor care împlinesc vîrste rotunde (de la 60 în sus): recent i-am sărbătorit pe Gheorghe Tomozei, Maya Belciu, Elis Bușneag, Alexandru Balaci, pe Octavian Paler... Vrem ca atmosfera să fie ca într-o familie, cu daruri, vorbe bune, șampanie. (A.B.)

Dacă poezia mea...

Marti 23 iunie, la librăria Editurii Cartea Românească a avut loc lansarea volumului *Dacă poezia mea* semnat de scriitorul israelian născut în România, Sandu David. Cu acest prilej au vorbit: Magdalena Bedrosian, directoarea Editurii Cartea Românească, Ana Blandiana, Alexandru George, Laurențiu Ulici, Victor Bărlădeanu și autorul, Sandu David.

Amintiri despre Ghiță Ionescu

A plecat dintre noi cel mai de seamă sociolog politic și politolog român. Deși a trăit ultimii ani ai vieții în Anglia, profesor la Universitatea din Manchester, Ghiță Ionescu a rămas atașat de România reală indirect, analizând în profunzime fenomenul totalitar comunist din țară, în lucrări temeinice - referințe esențiale întru deslușirea istoriei noastre contemporane.

Sunt sigur că politologul își va regăsi locul de cinste și cinstitoare ce i se cuvine. În ce mă privește, voi încerca să evoc un Ghiță Ionescu mai puțin cunoscut, mai precis un personaj paradoxal în care nu bănuiau că se ascunde rigoarea de catedră de mai târziu.

Cel dintâi care mi-a vorbit despre el - dar în treacăt - a fost Constantin Vișoianu. Eram colaboratorul privilegiat al revistei sale *România* și Constantin Vișoianu n-a venit o singură dată la Paris fără să stăm la taifas ore întregi. O dată, întrebându-l dacă are vreun sprijin printre intelectualii din New York pentru redacarea *României*, mi-a pomenit de Ghiță Ionescu. Curios: nu cred să fi reținut semnătura acestuia în paginile publicației. Pu-

doare? Lene? Modestie? Dezinteres? Numele lui Ghiță Ionescu mi-era cunoscut totuși. În studenție când răsfoiam la Biblioteca Academiei mai toată presa literară și politică din perioada interbelică, pe Ghiță Ionescu îl găsisem în două publicații comuniste sau cripto-comuniste: *Bluze Albastre* de sub direcția lui Al. Sahia, alături de - ciudat - Haig Acterian și la *Era Nouă* unde, sub acoperământul lui N. D. Cocea, semnau printre alții Miron Constantinescu, Andrei Șerbulescu (Belu Zilber), I. Constantinovski, (înainte de a se „refugia” în URSS), Paul Păun, Petre Năvodaru, Miron Radu Paraschivescu. Dealtfel mai târziu alegând pagini din Jurnalul lui Miron Radu Paraschivescu pentru o ediție franceză nu am reținut referințele la Ghiță Ionescu; nu erau puține, nici binevoitoare: de data asta pentru a nu lovi în „anti-comunistul” Ghiță Ionescu.

Personajul paradoxal, insolit de care pomeneam mi s-a dezvăluit cu adevărat între 1958-1963 când Ghiță Ionescu a fost directorul departamentului românesc al „Europei Libere” de la München. Lucram pe atunci la Radiodifuziunea Franceză cu un con-

tract de exclusivitate ce mă împiedica să mă exprim și pe alte unde. Cum depindeam de Ministerul francez de Externe, emisiunile de la Radio Paris deveniseră cam aseptice; visul meu era să pot trișa măcar din când în când la microfonul „Europei Libere” unde regimul comunist român putea fi atacat fără mânuși. Am început prin a trimite la München o masă rotundă înregistrată cu Monica Lovinescu și Luc Bădescu asupra lui Pasternak (era perioada umilirii lui acute).

A fost difuzată imediat și - nu se mai întâmplase așa ceva - Ghiță Ionescu ne-a trimis fiecăruia o telegramă de felicitări. Tot astfel cu alte prilejuri. Până la un incident cu totul neverosimil. Cineva îmi luase două interviuri la Viena (fusesem la un congres despre comunism) ce urmau să fie difuzate de „Europa Liberă”. Primul a trecut pe unde normal (și cu telegrama ad-hoc). Al doilea a fost censurat de direcția americană, atrăgându-se atenția lui Ghiță Ionescu să înceteze orice colaborare cu mine. Ce se întâmplase? Mi-a explicat Ghiță Ionescu rugându-mă să ne întâlnim la München: Virgil Ierunca nu e agreeat de serviciile de

informații americane ca „om de stânga”. Eram uluit dar și măgulit fiind în bună companie: interziși la microfonul „Europei Libere” se mai aflau Mircea Eliade ca „de dreapta” și Alexandru Busuioceanu (când „de stânga”, când „de dreapta”). Zadarnice au fost protestele lui Ghiță Ionescu, zadarnice și intervențiile lui C. Vișoianu și Mihai Fărcășanu la Departamentul de Stat. Singurul care a reușit mai târziu să deblocheze situația, făcând un scandal imens, a fost Noel Bernard.

Deși înlăturat de la „Europa Liberă” am continuat să-l vizitez pe Ghiță Ionescu. Mă fascinau comportamentele lui. Pe cât de atașat de noi (pe Monica Lovinescu a invitat-o la München ca pe o regină), pe atât era de necruțător cu absolut toți redactorii din departamentul românesc, vinovați, în ochii lui, de nepricepere, delăsare, chiualeală, intrigi etc. Convins că era singurul care știa ce este și ce trebuie să devină „Europa Liberă”, Ghiță Ionescu se purta ca un patron neînduplecat. Și-a pus în cap sindicatele fiindcă accepta greu concediile supușilor și le fixa atunci când voia el, anulându-le deseori în ultima clipă. „Întreprinderea” trebuia să „meargă” numai și numai după vrerile (capriciile) lui. E drept că „patronul” era pasionat de rolul lui. Asculta emisiuni de radio străine în mijlocul nopții și tot în mijlocul nopții scula din somn un redactor sau un altul cerându-i să-și modifice programul după ideile acumulate în insomniile sale informaționale. Devălmășia emisiunilor devenea - ciclic - rodul unei exigențe neîntrerupte.

„Sunt și proști și mulți” ofta sumbru „patronul” mereu neîmpăcat. Ironia este că neîmpăcarea se extindea și la el însuși. Editorialele sale erau doar corecte: nimic din implicarea patetică a acestui intelectual care își pune parcă voința de absolut într-o emisiune de radio. Nici azi n-am uitat acel „bună seară” șters, placid ca o scuză ce preceda textul său aproape anonim.

A CUM, dincolo de anecdotic și de timp, Ghiță Ionescu își poate contempla senin trecerea printre singurătăți și proiecte. După cincizeci de ani își revedea țara. Nu va fi fost nici descumpănit, nici „străin” fiindcă discipoli-prieteni din tână generație apăreau pentru a-l scoate din gheto-ul blazării, venerându-i știința și lecția. Alina Mungiu, Vladimir Tismăneanu și Aurelian Crăiuțu îi întrețin exemplar amintirea și îi deschid mai departe opera.

Ghiță Ionescu se va fi simțit poate oarecum „acasă” nu numai din pricina ucenicilor săi nevrăjitori ci și dintr-un fel de mirare că intelectuali din alte generații - mă gândesc la dialogurile sale cu N. Manolescu, Mircea Mihăieș sau Stelian Tănase - pot reconstrui o speranță politică și etică.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica
Zafiu

„locuri absconse”

ÎN limbaj, prețiozitatea - manifestată, printre altele, prin tendința de a folosi echivalentele neologice, chiar livești, ale termenilor curenți, sau de a înlocui prin perifraze complicate expresia directă - este în primul rând un defect stilistic care nu poate fi judecat în afara contextului mai larg, în afara situației de comunicare. Atunci când contextul cere formulări simple, clare, alegerea unor verbe ca *a efectua* (pentru *a face*), *a exprima* (pentru *a spune*), *a poseda* (a avea), *a viziona* (a vedea), *a lectura* (a citi), *a inscripționa* (a scrie), *a recepta*, *a receptiona* (a primi) poate produce efecte de contrast comice sau iritante pentru cititor. Din seria de exemple de mai sus se poate vedea că în multe cazuri inadecvarea de registru stilistic e agravată de apariția unor improprietăți semantice. În genere, neologismele nu dublează perfect un cuvânt deja existent în limbă, ci se specializează pentru anumite sensuri, păstrând unele restricții de combinare. Situațiile în care prețiozitatea se combină cu confuziile semantice grave sînt, desigur, simple accidente, din care nu e cazul să se tragă concluzii alarmante; din cînd în cînd, trecerea în revistă a unor asemenea abuzuri este totuși instructivă. Poate că o parte din vină o poartă și dicționarele noastre uzuale, care neglijează contextele, ilustrarea prin citate, oferind în schimb, din abundență, sinonime parțiale și înșelătoare. Uneori autorii și-ar putea justifica improprietățile semantice invocînd dreptul la folosirea figurată a termenilor: scuză mai mult sau mai puțin acceptabilă, de la caz la caz, deoarece nu toate extinderile de sens sînt posibile.

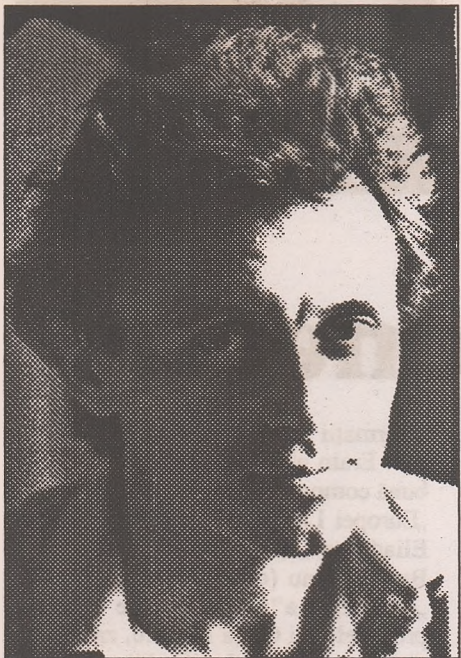
Într-un reportaj întîlnim, de pildă, cuvîntul *abscons*, folosit, după toate probabilitățile, în locul adjectivului *ascuns*: „acea categorie de copii ai străzii care nu se simte bine decît descoperind misterele locurilor *absconse* ale Bucureștilor” („Evenimentul zilei” - EZ 776, 1995, 4). Asemănarea de formă și de sens dintre *abscons* și *ascuns* se explică prin etimologie: cele două cuvinte sînt dublete etimologice, avîndu-și o origine comună mai îndepărtată în verbul latinesc *abscondere*, care a fost moștenit de română în forma *a ascunde*, cu participiul *ascuns*; *abscons* e un împrumut latino-romanesc tîrziu (din fr. *abscons*, lat. *absconsus*). Adjectivul *abscons* are sensul „greu de înțeles,

obscur” și nu se poate atribui în română (nici în franceză, de altfel) decît unui stil, unui text, unei gîndiri.

Riscantă este și încercarea de a folosi verbul *a aprofunda* ca sinonim perfect pentru *a adînci*, precum în enunțul „faptul că asasinii sunt foarte tineri *aprofundează* gravitatea faptei” („România liberă” - RL 1846, 1996, 11; o alegere mai bună ar fi constituit-o *a spori* sau *a face să crească*). Și în acest caz, între *aprofundare* și *adîncire* există o clară legătură de sens, întărită de existența neologismelor *profund* și *profunzime*, sinonime parțiale cu *adînc* și *adîncime*. Sensul verbului *a aprofunda* este însă foarte limitat („a cerceta profund, în amănunt o problemă” - DEX) și nu permite orice extindere.

Neologismul *a prolifera* e un sinonim parțial pentru *a (se) înmulți*, specializat în a desemna reproducerea celulelor sau, figurat, amplificarea unor fenomene („proliferarea violenței”; cf. Angela Bidu Vranceanu, Narcisa Forăscu, *Cuvinte și sensuri*, 1988, p. 54); construcția în care ca subiect al verbului apar animalele - „Fenomenul *proliferării* cîinilor a luat o amploare deosebită” (RL 1680, 1995, 20) - e cel puțin ciudată în română. Mai șocantă este apariția adjectivului *prolific* („care se înmulțește foarte repede; fecund”) în exemplul „educația rutieră tot mai *prolifică* a copiilor și a tineretului” (EZ 1145, 1996, 6); ea pare să provină dintr-o foarte vagă înțelegere a cuvîntului, sau dintr-o rupere de context a definiției de dicționar.

Substituirea verbelor *a produce*, *a determina*, *a naște* etc. prin *a genera* este destul de frecventă - și uneori acceptabilă. Nu însă în exemplul „aveți curajul... să *generați*, în sfîrșit, o cercetare de fond a problemei acesteia” (RL 979, 1993, 11), unde conotațiile biologice și fizice ale verbului intră în contradicție cu tipul de acțiune evocată. În fine, *a genera* apare și într-o frază în care prețiozitatea se manifestă din plin, nu numai prin abuzul de neologisme, ci și prin alegorism, prin complicarea intenționată a unei imagini foarte simple: „Teniei poți să-i tai părți din labirintul existențial, dar afîta timp cît kilometricului sistem nu-i este extirpat capul, acesta se insinuează și, vorace, generează mai activ în organismul statal” (RL 1228, 1994, 2).

Ioan Es. POP

toamnă la capri (fragmente)

**aud că prosperitatea și norocul fac mari
pagube**

în provinciile de la margine, unde lumea are
la ora asta prea multe provizii
pentru cât putem noi cumpăra.

dar recoltele nemăsurate și norocul lor
nechibzuit
ne pot fi de folos, concetățeni.
foamea voastră le va crește pofta de a vinde.
firește, asta poate dura un deceniu, dar peste

un deceniu, ori poate chiar mai devreme, veți
stăpîni
și peste sufletele lor. cu bunurile-odată își vor
vinde
zeii cu aceeași poftă de cîștig. nu uitați,
însă, concetățeni,
vor aduce-atunci cu ei și disperarea, care
nouă
nu ne este astăzi de folos.

aveți zeii voștri mari și tari. vă vor aduce
zei miloși și umani care mor ca și ei.
să cred că după ce-ați ucis atît de mulți
sarmați și franci,
după ce-ați făcut curat pe continente,
voi mai aveți ceva cu spaima și muritul?

concetățeni, dacă zeii mor rămîn principiile.
vă poruncesc ca și cum v-aș ruga:
moară zeii dar rămînă principiile. moară chiar
principiile,
dar nu cumpărați deocamdată nimic
de la fudulii de orientali.

vă plîngeți de șansă voi, aici, în centru, unde
aveți de toate cu asupra de măsură. ați uitat
cîți dintre-ai voștri
se află la granițe, unde nimic nu are sens și
durată
și unde-n clipa asta granițele s-ar putea să
nu mai fie.

vă plîngeți de prea multă șansă voi, aici, în
centru.
și eu m-am simțit nemuritor ca voi, odată.
dar
a trebuit să mă-ndrept, fie și pentru că
toamna cade
prea repede acum ca să mai pornim vreo
campanie.

și din clipa-n care unii v-ați luat călăuză un
zeu muritor,
nici voi nu mai aveți foarte mult de trăit.
o dată cu imperiile se destramă și zeii care
le-au fost de folos.
iar voi vă plîngeți de o șansă prea prelungă.

nu vreau să-i mustru aici pe greci, firește,
dar grecii
ne-au lăsat singuri, de bună seamă, cînd au
află
că nu mai au zeii reductabili ori că nu mai au
zei deloc,
ori că, la vremea aceea, ai noștri erau mai
vii decît ai lor,
ori că știau că și noi pe-ai noștri îi vom
pierde.

nu știu, dar toamna cade mult prea repede
acum
ca să mai pornim vreo campanie, concetățeni.

aflu că unul nu are casă-n metropolă și altul
se plînge
că nu are casă nicăieri. le spun: în doi ani
eu am

cîștigat un imperiu, iar voi în zece nici măcar
o casă.

haideți să găsim degrabă una.
tu repede-te la dunărea de jos, au mare
nevoie de tine acolo.
tu du-te-n iudeea, n-au nevoie, dar vor avea

mare nevoie de noi acolo, deci îți vor da
casă.

ai numai grijă: cînd îți vor lua gîtlejul
precis ai exagerat anunțîndu-ne prea
devreme.
pentru că noi, de aici, din peninsulă, vom
avea grijă să-i asigurăm
că n-a fost decît dreptul lor, iubite amice,
viitor luptător cu tenebrele.

dacă n-aș fi rămas singur devreme,
conjurațiile

s-ar fi ținut lanț. într-o zi prietenii m-ar fi
decapitat fără milă. așa, însă, am putut hotărî
totul

de unul singur. n-am ucis
dar au căzut mulți crezînd că-mi sînt amici și
că-mi pot
dezvălui totul. în asemenea împrejurări
le dau apă la moară fără răutate și fără
gînduri ascunse
și-i părăsesc întotdeauna ca pe cei mai buni
amici.
n-am încălcat niciodată legea în astfel de
situații.

dar îmi place cînd ei îmi rămîn chiar și în
fața streangului
recunoscători. așa cum și eu le sînt,
biet idiot, pentru că tocmai pentru asta am
rămas
singur de tînăr.

avem nașteri prea multe în ultima vreme, va
trebui să înmulțim războaiele. altfel peste
douăzeci de ani vom da de părinți și copii
domind unii peste alții în același pat. mai
mult:

lenevoșii părinți vor cere case noi pentru
copii

și în înmulțirea caselor eu văd
înmulțirea leneviei și a somnului.

să nu-mi spuneți că orașul va mai putea fi
apărat.
între moarte și viață trebuie așezat un grozav
echilibru.

altfel totul vi se va-ntoarce împotriva,
concetățeni.
avem nașteri prea multe în ultima vreme.
trebuie renunțat la mulți.

o teamă de moarte pe care cel de dinaintea
mea

n-au mărturisit-o niciodată se strecoară acum
în apartamentele noastre. și mă tem că asta
crește,
încet ca aluatul, dar sigur, din alcovurile
femeilor

pe care le-am opoșit aici -, în femei
e numai uitare, memoria aparține bărbaților.

ce se strecoară acum pe furiș în iatacuri
nu mai sînt cei care tăiau păduri întregi de
celți.

băiete, acum, santinelele noastre se folosesc
de strigăt
nu ca să-și paralizaze dușmanul ci doar ca
s-anunțe

că sînt atacate. jocul ia tot mai mult
locul luptei iar închipuirea - realității.

CERSETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Hambarul lui Moll Flanders (Country)

În insulele Caroline
Britanice e-aîf de bine.
Acolo pe un yacht ușor
Trăia piratul Ciung-Șchiop-Chior,
C-o cicatrice pe obraz,
Ce bea din sticlele de lampă
Fitilele cu tot cu gaz
Și o iubea pe Marea Vampă
Care și dînsa era clampă
Căci altfel viața n-are haz!

În insulele Caroline
Britanice e-aîf de bine.
Bretelele la pantaloni
Sînt din halva și bulion
Și nasturii de la prohab
S-au abolit iar orice damă
Își prinde-n modul cel mai grav
Oh, chica coapselor c-o clamă
Și-ncepe către-amurg să geamă
Sînd leneșă sub baobab!!

În insulele Caroline
Britanice e-aîf de bine.
Haleală-i cît poți ca să bagi
În tine și te-absorb dulci vagi-
Ne desfăcute a plictis.
Post-coitum de-abia mai suflă.
Cad nuci de cocos în abis.
Fecioarele nu au pantuflă,
Fesele cern, sîinii li-s dubli.

Și astfel viața e un vis!!!

va trebui să pregătesc o trupă de teatru,
s-o plătesc mai bine decît pe războinici și
s-o trimit
pe cîmpul de luptă: vor ști să se prefacă
morți
mai bine decît cei mai morți oșteni ai mei.

o vreme, vom birui lumea prin joc și prin
măști.
dar ce vom face apoi cu acești scamatori
care se vor crede salvatorii adevărului și ai
imperiului?
fiule, o teamă de moarte s-a strecurat în
alcovuri
și de acolo-n bărbați. să ucid toate femeile?
să las lumea încuiată pe veci? caută să afli,
netotule.
cumva, bărbații, singuri și puternici, trebuie
să-nvețe
să nască ei înșiși bărbați. altfel veți numi în
curînd viitor
trecutul fără sfîrșit.

cunosc un om care învinge moartea-n
eritreea

dar n-am de gînd să-l chem. întîi pentru că
dac-ar ajunge aici, n-ar veni singur. iar cei
din jurul lui
precis sînt doar scamatori. apoi fiindcă acolo
ar rămîne-un gol pe care deocamdată nu am
cum să-l umplu.
și apoi pentru că mulți rîvnesc la ce am eu
acum, dar nimeni n-are
atîția morți încît să se simtă mai bine
printre ei decît printre voi care abia așteptați
să vă las locul, însă nu și morții.

și, nu în ultimul rînd, nu-l mai chem
pentru că
el învinge moartea-n eritreea, unde sînt ai lui.
aici s-ar face de rușine: dacă nu m-ar vindeca
l-ați ucid îndată în numele meu, ca a
doua zi
să mă declarați de nevindecat. pe cînd eu
cred că
a duce încă o viață, chiar a mea fiind, v-ar fi
foarte nepotrivită vouă și nepotrivită mie.

poate de asta nu îl chem, în primul rînd.
fără-ndoială, e mai ușor de ucis acolo decît
aici,

și nu-l vreau vinovat neapărat pe el, care este
în felul lui inocent, ci întreg neamul lui.
care îi va și face în curînd seama,
compatrioți.

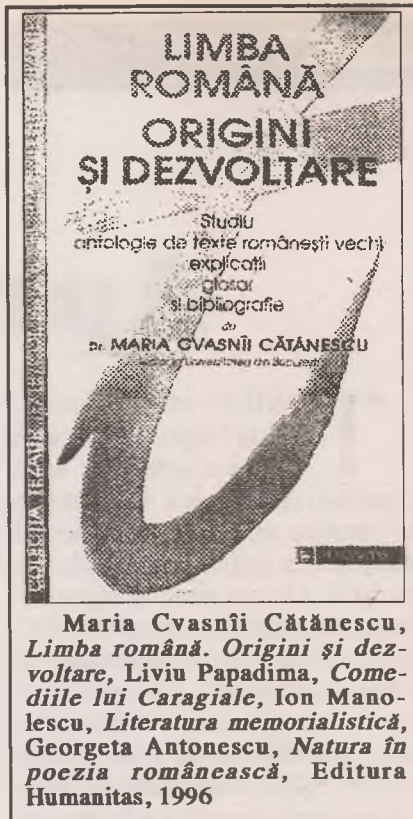
Colectia „Tezaur” de la Humanitas

CĂRȚILE despre literatura română pentru uz didactic au, în cultura noastră, tradiție. Nu mă refer la manualele unor M. Dragomirescu, I. Adamescu, Gh. Nedioglu și altele, multe, asemenea. Ci la cărți instrumente de lucru în domeniu. În anii treizeci, N. Cartojan întemeiasă, la Ed. „Scrișul Românesc” din Craiova, colecția „Clasicii români comentați”, care a fost un hibrid dintre o ediție critică și una pentru uzul studenților (mai ales studenți și profesori). Oricum, în *Istorie*, Călinescu o ironiza relevând nostimada unor ediții cu pretenție de științificitate dar cu sumarul de antologie. Preferința lui se îndrepta, firesc, spre edițiile critice, cu textul integral, de la Editura Fundației Culturale Regale. De fapt, menținând discuția în planul strict al interesului didactic, dreptatea era de partea lui Cartojan care, cum spuneam, urmărea să pună la dispoziția celor interesați ediții cuprinzătoare din opera clasicii, însoțite de necesare adnotări critice. Apoi, făcând un salt peste decenii, am avut parte de câteva inițiative bune în acest domeniu. Să amintesc, astfel, colecția „Texte comentate” a Editurii Albatros (cu unele titluri cu adevărat remarcabile), unde textele, bine alese, se însoțeau de analize pertinente. Adesea chiar, comentariul analitic depășea în dimensiune textul (textele) interpretate. Ceea ce era bine și rău în același timp. O bună, adesea foarte bună, colecție cu interes didactic a fost „Patrimoniul” a Editurii Minerva. Aici textul sau textele operei erau însoțite de o foarte amplă secțiune de comentarii alese din scrierile marilor critici și istorici literari. Și aici adeseori comentariul depășea, în sumar, textul. O altă utilă colecție era „Biblioteca critică” a Editurii Eminescu, de unde lipseau, cu totul, textele din opera scriitorilor, antologând numai comentarii (grupate pe secțiuni) din ceea ce critica și istoria literară reprezentativă s-a pronunțat despre opera, în ansamblu, a unui scriitor. Să recunoaștem că mai potrivită, ca scop, a fost defuncta colecție „Patrimoniul”. Dar aceste înfăptuiri sînt realități apuse. Din 1990 ele, toate, au dispărut, luîndu-le locul, la diferite edituri, colecții școlare, care publică opere reprezentative (texte) ale unor scriitori însoțite de un tabel cronologic sumare și concise antologii din bibliografia critică a aceluiași text sau despre întreaga creație a unui scriitor clasic. Amintesc, printre aceste realizări, colecțiile „Cartea elevului” a Editurii Minerva și „Clasicii noștri” a Editurii Fundației Culturale Române.

O nouă inițiativă în domeniu este cea a Editurii Humanitas care ne propune colecția „Tezaur”. Și ea, coordonată de prof. Paul Cornea, a debutat, spectaculos, prin apariția a patru titluri simultan. Să le pomenesc. *Limba română. Origini și dezvoltare* (realizată de d-na Maria Cvasnii Că-

tănescu), *Natura în poezia românească* (realizată de d-na Georgeta Antonescu), *Literatura memorialistică* (semnată de dl. Ion Manolescu) și *Comediile lui Caragiale* (semnată de dl. Liviu Papadima). Această colecție e, dacă cugetăm comparativ, o mixtură, bine proporționată, dintre fizionomiile mai vechilor colecții „Texte comentate” și „Patrimoniul”. Dar ca să fiu drept, această nouă colecție de uz didactic se particularizează bine încît, dacă voiesc să fiu generos, aș putea admite că se prezintă cu o formulă înnoită, aproape distinctă. De la caz la caz, sumarul înscrie o introducere a editorului (uneori mai amplă, alteori concentrată), antologie de texte, un dosar critic (extrase din opiniile criticilor antecesorii), note la textele antologate și propuneri pentru teme de lucrări liceale posibile de dezvoltat, bibliografii sumar comentate. Dar să mă refer, cum se și cuvine, la cele patru apariții, variind, în dimensiune, între 215-265 de pagini. Să spun însă, mai întâi, că regulile nu sînt, în această colecție „Tezaur”, rigide, raportul dintre comentariu (o analiză critică introductivă) și textele antologate variind după nevoia temei și dispoziția (predispoziția?) editorului comentator. Astfel comentariul introductiv la volumul *Limba română*, strict școlăresc (spunîndu-se tot ceea ce e necesar despre originea, formarea și structura limbii noastre) are 128 de pagini, cel de la *Literatura memorialistică* numai 20 de pagini, introducerea de la *Comediile lui Caragiale* 35 de pagini și cea de la *Natura în poezia românească* 15 pagini. Această variație în dimensiune a comentariului, laxă, e spre binele colecției, fiecare editor comentator adaptîndu-se realului. Spuneam mai înainte că orice elev sau student (să spun și profesor?) găsește în volumul despre *Limba română* tot ce este necesar să cunoască despre acest subiect mereu inflamabil pentru că presupune clarificarea unor chestiuni vitale în sfera cărora se află deopotrivă etnogeneza poporului român, locul nașterii sale, originea sa dovedită, înainte de toate, prin limba și structura ei (fondul principal și adstratul ei). Sînt aici, desigur, cunoștințe elementare. Dar ele sînt la locul lor și bine expuse. Apoi sumarul înscrie secțiunea „texte românești vechi”. Alegerea e bine alcătuită în această antologie de peste 60 de pagini. Aflăm aici vestita scrisoare a lui Neacșu din 1521, știute texte rotacizante, texte din Coresi, M. Moxa, Varlaam, Grigore Ureche, Simion Ștefan, Miron Costin, Dosoftei, Stolnicul Const. Cantacuzino, Radu Greceanu, D. Cantemir, Radu Popescu, Antim Ivireanu și Ion Neculce. Cartea se încheie cu un scurt capitol de explicații fonetice, morfologice și sintactice și un altul de glosar. Pentru scopul urmărit, volumul e foarte bun. Interesantă și adesea captivantă e și introducerea d-lui Liviu Papadima la *Comediile lui Caragiale*, deși originalitatea ei inte-

grală a fost pusă la îndoială de un articol dintr-un recent număr al revistei *Apostrof* care dezvăluia - acuзатор - că s-a strecurat aici un „împrumut” nemărturisit dintr-un studiu al d-lui Ion Vartic. Trecînd peste acest incident neplăcut, introducerea d-lui Papadima e relevantă în cazul unei teme afit de „bătută” de comentarii timp de un secol încît e greu să găsești ceva nou de spus. Dl. Liviu Papadima, spre lauda lui, găsește unghiuri noi de interpretare și analiză care, amîndouă, depășesc plafonul unui discurs de nivel didactic. Urmează apoi textele vestitelor comedii, reproduse integral după ediția Rosetti, Cioculescu, Călin. Textul fiecărei comedii e însoțit de scurte note lămuritoare, mult utile cititorului încă neprevenit. Urmează un alt comentariu, de final, despre comediiile lui Caragiale (vreo 20 de pagini), unde analiza de text e aplicată și utilă. În sfîrșit, volumul se încheie cu o bibliografie comentată. Volumul d-lui Ion Manolescu despre *Literatura memorialistică* se deschide cu o prefață. Chiar titlul prefetei „Frontierele literaturii de frontieră” dezvăluie că d-sa denuște un anume tip de literatură (jurnale, memorii, memorialul, reportajul) în sfera literaturii de frontieră, de care s-a ocupat, în 1971, dl. Silviu Iosifescu într-un volum chiar cu acest titlu. Termenul sau categorisirea propusă de dl. Silviu Iosifescu sînt, așadar, acceptate, adăugînd, în sprijin, autorități străine din spațiul teoriei literaturii. Dar memorialistica, în sensul ei generic, e considerată de alții literatură de tip subiectiv iar alți teoreticieni literari o consideră paratekst (aici incluzîndu-se, după această accepție, și corespondența sau interviul). Însă sînt jurnale (cum sînt cele antologate, la care mă voi referi mai încolo) formă eminamente de literatură (subiectivă) adevărată iar altele (cum e cel al lui Titu Maiorescu sau cel al lui N. Iorga) care nu trec de zona documentarului biografic sau istoric. Totul depinde aici de harul expresiv al autorului, a cărei prezență aduce textul în sfera literaturității. Dl. Ion Manolescu citează texte clasice sau clasicizate de literatură memorialistică din toate genurile ei conexe. Dar sînt texte mai noi, ca, de pildă, volume întregi din memoriile lui Const. Argetoianu care, deși om politic, a demonstrat expresivitate involuntară (termenul a fost propus de teoreticianul literar, colegul nostru bun, dl. Eugen Negrici), căpătînd, prin asta, statutul unui mare prozator. Cum mare prozator este Maiorescu, firește nu în jurnal, ci în prefetele la *Discursuri parlamentare*. Toate acestea și multe altele (de pildă, memoriile Lenei Constante și cele ale lui Belu Silber) trebuiau amintite (nu numai la bibliografie), stăruindu-se mai aplicat asupra pragului despărțitor dintre memorialistica fără har expresiv și memorialistica literară sau literatură memorialistică. Și ce facem cu corespondența? Nu e și ea, atunci cînd are valoare expresivă, literatură,

Maria Cvasnii Cătănescu, *Limba română. Origini și dezvoltare*, Liviu Papadima, *Comediile lui Caragiale*, Ion Manolescu, *Literatura memorialistică*, Georgeta Antonescu, *Natura în poezia românească*, Editura Humanitas, 1996

chiar dacă de tip subiectiv? Corespondența lui Duiliu Zamfirescu către Maiorescu, cea a lui Ion Barbu (publicată) nu au drept de cetate în literatură? Dar textele antologate sînt, negreșit, mari valori literare. Sînt aici extrase din *Oceanul întors* al lui Radu Petrescu, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* de Ion D. Sîrbu și *Jurnalul fericirii* de N. Steinhardt. Alegerea e impecabilă, chiar dacă se cuveneau adăugate fragmente cel puțin din *Straja dragonilor* de Ion Negoitescu. Chiar dacă mai deficitar în interpretare, acest volum din colecția „Tezaur” e, negreșit, o reușită. Volumul *Natura în poezia românească* alcătuit de d-na Georgeta Antonescu dezbate o temă întrucîtva ingrată. Ea constituie obiectul predilect al lucrărilor școlare (teze la clasă, de bacalaureat), mult plăcute profesorilor cu mai puțin har didactic. Și, de aceea, urît de liceenii înzestrați, care ar da de-a azvîrlita cînd li se dă o teză cu acest subiect. Dar poate că, tocmai din această cauză, este nimerit să fie tratată, la un nivel cu adevărat didactic, într-o carte din această colecție. Nivelul prefetei e mulțumitor, scoțînd tema din belfe-reala joasă. Bună, chiar foarte bună, e și antologia de texte propuse lecturii, de la N. și Iancu Văcărescu la Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, adică mai toți autorii indicați de bibliografia școlară.

NU afit ca istoric literar, cît ca editor, cu o experiență multiplă în domeniu de peste 40 de ani, nu întrevăd un viitor strălucit acestei colecții. E, în primul rînd, prea scumpă (7000 de lei exemplarul, acum, în 1996) și va fi achiziționată greu de liceeni, studenți sau chiar profesori. Colecțiile de bibliografie școlară trebuie să aibă prețuri numaidecît accesibile. Și apoi, nu și-a stabilit - prin fizionomie și calitatea discursului critic în prefață - exact publicul cărui i se adresează. Sfera e prea largă pentru a se fixa bine categoria de cititori căreia i se adresează. Dar, să dea domnul să nu am dreptate, și ca această colecție să fie o izbîndă editorială în vandalitate. Și, oricum, poate că această colecție va mai pune stavilă scandalosoaselor cărțicele de analiză de texte care au potopit școlile, liceele, căpătînd proporțiile unei adevărate mafii editori-profesori.

Aproapele și Departele

TINÎND cont de ciudătenia împrejurărilor în care s-a scris și se scrie literatura română, nu e de mirare că ne pîndește afit de lesne pericolul alunecării în patima exagerărilor de tot felul. Pînă și trecutul apropiat, bunăoară, mult prea discutații ultimi 50 de ani, sînt fie declarați „o Siberie culturală“, fie ridicați în slăvi ca apogeu al subtilității stilistice și purității morale a sărmanului scriitor român, dintotdeauna aflat sub vremuri și nevoi. La fel secolul XIX, explozie de patriotism romantic și realism civic, calificată cînd drept ridicolă, cînd drept sublimă. Nici interbelicii nu mai sînt feriți de atacuri, și e de așteptat că în curînd să ne cuprindă scepticismul și în fața marilor clasici. Cît despre literatura veche, scrisă cum e într-o limbă deseori poticnită, într-o română șovăitoare, asta cînd nu e pur și simplu tradusă dintr-un alt grai, posibilitățile de contestare sînt mari. Pe măsură, și entuziasmul recuperator, artificiile de tot felul, încurajate de existența a doi-trei cărțurari incontestabil asimilați spiritului european, gen Dimitrie Cantemir ori Miron Costin.

Studiul de poezie veche al lui Eugen Negrici reprezintă un necesar moment de luciditate în critica română. Nu neagă vehement începuturile literaturii române, propunîndu-ne să le plasăm două secole mai tîrziu, lux pe care clar nu ni-l putem permite. Însă nici nu apasă pe solicitata coardă a patriotismului atoatercuperator, încercînd să ne demonstreze că un anonim necăjit de soarta săracei Țări Rumânești e, în felul lui, un Milton al nostru. Profesorul Eugen Negrici cunoaște bine, grație cursului său de la Litere, reacția netrucată a cititorului la textele literaturii vechi: panica subită a studentei cuprinsă de amnezie, incapabilă să își amintească dacă Didahiile sînt în versuri ori proză. Și asta, între altele, pentru că dacă le cercetăm ca pe texte pur ori autentice literare (de parcă ar exista asemenea texte!) scrierile vechi sînt greu de citit, monotone, necaptivante, chiar dezagreabile. Pentru a le înțelege e nevoie de o enormă erudiție (aceasta e metoda altui critic, Dan Horia Mazilu), dar și de o perspectivă abil aleasă. Meritul fundamental al studiului lui Eugen Negrici vine din faptul că ne oferă această perspectivă, că ne ajută să descoperim textele vechi, îndreptîndu-ne privirile cu precizia și finețea unui colecționar care te învață cum să admiri picturile anamorfotice. Citindu-le în vecinătatea spirituală a unui Mallarmé, poezii stîngace scrise, oftaturi naive de dorul iubitei, boscorodeli împotriva dușma-

nului, lingușeli enervante ale marilor, ori văicăreli pe mereu actuala temă a sărăciei, devin texte ingenioase, curajoase stilistic. Văzute prin prisma efectelor și nu a unei oricum discutabile intenții, ca expresivitate și nu ca fenomen declarat artistic, bîlbîielile devin construcție sofisticată, structurile lungi, aparent confuze și asimetrice scot la iveală un nebanuit aparat de construcții matematic de precise.

Dar nu mă voi lansa într-o descriere, ori enumerare a avantajelor propuse de metoda lui Eugen Negrici. Ea ne este cunoscută de altfel, din *Expresivitatea involuntară* și din *Imanența literaturii*, ca să nu mai vorbim că o practicase strălucit și Călinescu, criticul pe care Eugen Negrici, zgîrcit îndeobște cu mențiuni biobibliografice, îl pomeneste cu simpatie în repetate rînduri. Importante și noi mi se par alte aspecte ale cărții. În primul rînd, interesanta teorie antropologică schițată în primul capitol, care e intitulat semnificativ „O metodă de cercetare și sistematizare adecvată culturilor cu evoluție atipică“. Autorul își deschide abrupt și ultimativ cartea: faptul că sîntem o cultură constrînsă de o istorie nefastă la o evoluție atipică ne impune să renunțăm la vanele ambiții de cercetare pur estetică, și să găsim alte instrumente. Acestea ne sînt oferite de cele cîteva nevoi omenesti fundamentale, cu vocațiile produse de ele: nevoia de cunoaștere, chemarea educării, predispoziția idealizării, tendința intensificării senzațiilor. Literatura nu mai trebuie văzută din perspectiva mimesisului aristotelian (și cum ar putea fi, cînd se știe că așa numita „realitate“, lumea exterioară, e de fapt proiecția propriilor noastre așteptări epistemologice?), ci mai curînd ca un artefact/artificiu, între altele, menit să răspundă acestor „atitudini antropologice universale“, cum le numește Eugen Negrici.

FELUL în care criticul își prezintă noua metodă, brusc și ferm, fără prea multe tărăgănări introductive, are ceva din eficiența loviturilor de teatru. Să nu ne lăsăm păcăliți de litota din primele rînduri, căci E. Negrici nu ne propune să studiem doar textele vechi din perspectivă antropologică, ci întreaga arie a literaturii. Fac această precizare pentru că într-o cronică publicată mai demult, după apariția antologiei de poezie proletcultistă alcătuită de același autor, Alex. Ștefănescu îi reproșa oarecum acest involuntar fundamentalism non-estetic (expresia îmi aparține mie). Eu una cred că Eugen Negrici vrea să fie un funda-

mentalist, că neagă în chip conștient și chiar programatic (judecînd după seria sa de articole de la rubrica *Simulacrele normalității*) validitatea criteriilor artisticității în interpretarea literaturii. Studiul său de poezie medievală mi se pare a fi o simplă aplicație particulară a convingerilor sale teoretice.

Odată ce adoptăm metoda vocațiilor, spinoase probleme ale investigații literaturii vechi se rezolvă. Dispar dilemele genealogice, și în consecință conceptul de lirism devine încăpător și nu ne mai stingherește în a citi drept poetice creații formulate explicit ca istoriografice, ori religioase; chestiunea intenției auctoriale devine neesențială; excesele aparent naive și imature artistic ne apar explicabile dintr-o perspectivă a logicii vocației-tutelare a textelor în care le înțel-nim; și, ceea ce e mai important, acest set inform de texte scrise de-a lungul a trei secole, imposibil de supus „stratificării cronologice“ ori „stabilirii filiațiilor“, cum ne avertizează Eugen Negrici, capătă, ca printr-un miracol, coerență. Ceilalți comentatori ai literaturii române vechi nu ne ajută, dacă nu mă înșel eu, să scăpăm de acest supărător eteroclim al perioadei vechi, sau măcar să-i găsim o explicație. Ori-cît de dispus ai fi să citești aceste texte și să afli, cu orice preț, literaturitatea lor, cu toate implicațiile unui asemenea concept (tradiție, influențe, inovație, instituționalizare, i.e. scrisul profesionist, conștient de sine), tot nu poți trece cu vederea faptul că ele ocupă o perioadă de timp extrem de lungă. Cum le mai putem lipi global convenabile etichete oficial-literare, gen Baroc ori Renaștere, știind bine că în țările culturilor „normale“ de la Dante Alighieri la Dante Rossetti diferența nu e deloc neînsemnată? Ignorînd criteriul sincronizării cu Apusul și focalizîndu-și cercetarea pe cele cîteva vocații, Eugen Negrici descoperă o coerență interioară a lumii scrisului românesc vechi, un centru de coeziune aflat în afara limitărilor esteticului. Aici se vedește originalitatea metodei sale, care deși operează călinescian cu lecturi răsturnate, prin ochelarii modernității, se bazează totuși pe o reconstituire istorică a medievalității românești. Analiza extrem de atentă a textelor propriu-zise, priza, de-a dreptul structuralistă, la detaliul formal, nu exclude o perspectivă distanțată, culturală, istorică și politică, departele de care vorbea Paul Cornea. Mutații în interiorul unei specii, tranziții de la o structură la alta, precum cea de la slavoslovie la odă profană, Eugen Negrici le identifică concentrîndu-se asupra unor ele-

mente de convenție prozodică. Dar transformările majore, precum cea de la lirică religioasă la cea laică, transformări care tutelează și metamorfozele la nivelul expresiei unor texte anume, ne sînt descoperite prin intermediul unei adevărate analize de studiu cultural, în accepțiunea deja disciplinară a termenului.

Fascinant este modul în care se armonizează aceste două nivele ale studiului, aproapele cu departele. În principal, Eugen Negrici este un analist chiar pedant, care citește poezia veche cu o lupă de mare putere, capabilă să i le descifreze pînă la ultima nuanță. Cu dezinvoltura sa de erudit, criticul nu ezită să alcătuiască detaliate investigații la nivel gramatical, ori să arunce în joc concepte din logică, semiotică, filozofie analitică. Însă în spatele acestui savant oarecum fioros se află pasionatul după lumea scrierilor vechi, pe care o descrie cu o poftă și o vervă de romancier. Nu e greu să citești în acest studiu doct o lungă și minuțioasă poveste, cu cîteva personaje centrale, tălmăcitorul, anonimul, mitropolitul, și alții asemenea. Finalul cărții, mai ales, este romanesc prin excelență: „În atmosfera mohorîtă a evului mediu românesc se auzeau primele hohote de rîs.“

IN fine, trebuie remarcată calitatea selecției textelor. Sînt convinsă că aici se află sediul „manipulării“ la care își supune Eugen Negrici cititorul. Sînt o adeptă entuziastă a metodei sale non-estetice de interpretare a literaturii, dar un tradiționalism remanent mă face să privesc cu suspiciune această selecție de texte. Prea sînt extraordinare unele dintre ele, farmecul lor e prea viu, prea evident, prea bălător la ochi. Nu îl bănuiesc pe critic de o recidivă Alecsandri aplicată la literatura veche, în primul rînd pentru că așa ceva nu ar fi, tehnic vorbind, posibil. Dar nu poți să nu te gîndești la textele care nu sînt „texte reper“, la cele lăsate afară. Oricum, studiul de poezie medievală este remarcabil și datorită compendiului de texte pe care îl include. Și ca să ne convingă de autenticitatea și valabilitatea metodei sale, ca să ne elimine suspiciunile trezite de prea frumoasele texte vechi, lui Eugen Negrici nu îi rămîne decît o singură soluție. Să aplice aceeași metodă a atitudinilor antropologice universale la o altă perioadă din literatura română. Bunăoară, poezia generației '60.

Andreea Deciu

Moștenirea lui Anton Golopenția

ANTON Golopenția a murit în închisoare, în perioada celei mai crunte represii ni comuniste, probabil la 9 septembrie 1951, la vârsta de numai patruzeci și doi de ani; de fapt, el fusese brutal sustras unei existențe normale încă de la vârsta de patruzeci de ani, când a fost arestat, în ianuarie 1950, într-un episod simbolic (ridicat de la masa de lucru, de la Biblioteca Academiei, de către doi necunoscuți), și ultimii săi doi ani de viață au fost mai mult ca sigur un adevărat calvar: un codeținut a comunicat familiei că, o săptămână înainte de moarte, Anton Golopenția era atât de epuizat de boală și de tortură, încât nu mai putea ține un creion în mână. Dar în cei abia patruzeci de ani pe care destinul i l-a îngăduit, el a lăsat în viața culturală a țării, în publicistică și în disciplina căreia i se consacrase - în sociologie - o urmă atât de adâncă încât timpul, în loc s-o estompeze, n-a făcut decât să o pună mai puternic în evidență. Cu toată existența sa precipitată, parcă într-un regim al urgenței, lipsită de răgazul în general necesar marilor elaborări, Anton Golopenția a lăsat o operă și un exemplu pe care abia acum le putem cunoaște în substanța lor. Până la un volum de texte, care se pregătește, o primă realizare în această direcție care nu poate trece fără măcar o mențiune fugară, este o culegere de materiale și studii apărută la Ed. Ararat sub titlul *Anton Golopenția - restituiri* la sfârșitul anului trecut.

Partea cea mai importantă, după părerea noastră, și cea care constituie o adevărată coloană de susținere a volumului, este *Bio-bibliografia Anton Golopenția* pe care Sanda Golopenția, binecunoscuta lingvistă și

fiica dispărutului, o compulsează și o face publică după cercetări dificile și întinse pe mai bine de două decenii, punând la contribuție măturii de la supraviețuitori, foști cunoscuți sau colegi, rude, pe lângă o vastă cercetare a presei și arhivelor care i-au stat la îndemână, în țară și în străinătate, unde s-a stabilit de aproape douăzeci de ani. Ceea ce surprinde la o trecere rapidă peste cele o sută șaptezeci de poziții ale acestei liste - inventariate cu aparentă detașare - este varietatea subiectelor care l-au atras pe tânărul aflat încă într-un proces de clarificări intelectuale, parcă sub presiunea unui destin inclement; ele merg de la preocupări de filosofie a culturii și chiar de estetică, născute și din admirația și prietenia care-l va lega de Tudor Vianu (și și recenzează în 1933 *Arta și frumosul*), și despre care îi scria acestuia lungi scrisori pline de proiecte (în 1934 îi mărturisea de pildă că ar vrea să scrie un opuscul despre „conceptele și perspectivele de căpetenie ale filosofiei culturii” și că îl „preocupă intens... gândul unei acțiuni de autocunoaștere în cadrul culturii noastre. Îmi produce dureri fizice aproape împrejurarea că văd întruna cum ne lipsește scheletul moral... Mă interesez așa și de raționalismul istoric, și de raportul dintre culturile mari și cele mici, cu gândul de a vădi pericolul pe care-l implică existența aproape complet anistorică a țării”) până la cronicile de artă, eseuri despre istoria mișcării economice românești, de psihologie națională (plecând uneori de la cărți recente, cum erau cele ale lui Rădulescu-Motru sau I. Simionescu) sau studii de etnografie și folclor. Toate acestea se așează de regulă, cum se poate bănuși, într-o foarte largă perspectivă so-

ciologică, în care esențiale sunt informarea pe teren, culegerea de date, bogăția și varietatea lor, precum și privirea complementară, încercarea de a depăși granițele strâmte ale fiecărui domeniu. Capacitatea de a pune aceste probleme într-o înlănțuire complexă de interdependențe, de a prezenta dinamica lor în mers, în funcțiune, face din studiile și eseurile lui Anton Golopenția o lectură care nu se perimează nici după mai bine de o jumătate de secol, fie că e vorba de problema minorităților (*Legături dintre cultura populară maghiară și românească, Minoritățile din România și românii de peste hotare* ș.a.), fie că e de altele mai puțin apropiate de sfera politică: acțiunea intelectualului în societatea tradițională, tehnicile administrative, sectele religioase și altele altele între care, desigur, problemele de sociologie rurală ocupă un loc proeminent. Toate însă par să se ridice pe o structură filosofică a cărei prezență, măcar intențională, apare mereu în puțina corespondență care a putut fi publicată până astăzi. Studiind ontologia lui Comte, pentru un proiect de teză de doctorat, el mărturisește că voia să obțină două lucruri: „încerc să folosesc în sociologie... ceea ce e substanțial în filosofia nouă (în trecerea prin ontologia „nouă” a scepticismului subiectivist...) și caut să recâștig din opera lui Comte... elementele ce pot fi de-n-drumare și acum...” (citez tot după *Scrisori către Tudor Vianu*, II, 12). Această deschidere permanentă spre filosofie, care valorifică o apetență teoretică rară într-un domeniu rezervat până atunci mai degrabă practicienilor, îl face pe Anton Golopenția să caute, foarte tânăr încă, căile de fundamentare și, implicit, de reorganizare a

RESTITUIRI ANTON GOLOPENȚIA

Anton Golopenția - Restituiri, București, Ed. Ararat, 1995, 155 p., cu contribuții semnate de Sanda Golopenția-Eretescu, Șt. Costea, Vl. Trebici, Maria Lario-nescu, Fl. Tănăsescu, A. Rațiu.

disciplinei căreia i se consacrase, ba chiar, cum observă autorul uneia dintre contribuțiile din volum (Ștefan Costea, *A. Golopenția - sociologia ca știință...*, p. 81), să urmărească elaborarea unor „noi fundamente teoretice ale științelor sociale... întemeiate pe o nouă concepție asupra realității sociale”.

Desigur, este extrem de importantă reparația morală care trebuie adusă figurii lui Anton Golopenția, recunoscut de altfel complet nevinovat de acuzațiile pentru care fusese arestat și ucis, dar tot atât de importantă pare cealaltă reparație, din care vor beneficia sociologia însăși și istoria culturii noastre: publicarea unei ediții din scrierile sale și a corespondenței (pregătită pentru tipar încă de acum douăzeci de ani), restituind trecutului nostru nu numai un profil uman, ci și o parte din substanța lui intelectuală.

Mircea Anghelescu

Despre Emil Cioran, fără prejudecăți

Cel mai recent număr (61-62-63) al revistei *Euphorion* din Sibiu, remarcabil (de altfel, ca și cele precedente) prin eleganța sa grafică fastuoasă, este dedicat (aproape) în întregime lui Emil Cioran. Textul care face (sau, în orice caz, ar trebui să facă) senzație este acela aparținând lui H.-R. Patapievici: *Între demonul fanfaron și barbarul de seră*. Eseistul divulgă, în urma unei analize de o nemiloasă sagacitate, modul în care cititorul intră în complicitate cu negativismul de adolescent întârziat al lui Emil Cioran, găsind drept scuză pentru adevărată adieziune sa frumusețea stilului. Filosoful îl cucerește pe cititor - explică H.-R. Patapievici - nu prin mijloace stilistice, ci printr-un spirit (violent și infantil) contestatar, iar mijloacele stilistice reprezintă doar explicația oficială pe care cel sedus o dă în legătură cu abdicarea lui de la idealurile civilizației.

Analiza propriu-zisă a gândirii lui Emil Cioran este captivantă. Ea se constituie treptat într-un portret spiritual sarcastic, făcându-ne să-l vedem pe filosoful la modă într-o nouă lumină (probabil cea adevărată):

„Cioran este de fapt un idealist de tip idilic, condamnat de o inteligență lipsită de alternativă la evidențele negre ale materialismului. Având despre iubire imaginea standard pe care și-o face idilicul, care, potrivit poncifului, c'est le sublime, spiritul său e ulcerat de faptul că extazul nu poate fi separat de «căile urinare» și că tranșa erotică se trage din «căldura unor viscere». Astfel de disperări sunt uimitoare la un om care s-a considerat toată viața omul cel mai lucid din lume.”

„Acest iconoclast de seră are toate preocupările omologate ale unui moralist sentențios, covârșit de propria-i seriozitate. Își ia atât de tare în serios

umorile și capriciile, încât pasiunea sa monoton-chițibușară pentru dezastru și neant stârnește uneori râsul, ca unele din picturile indignat-exagerat-dogmatice ale lui Salvador Dali. Intratabil, Cioran nu poate trata decât despre Insuportabilul, Incurabilul, Indiferentul, Incuriozitatea, Nevroza, Plictisul. Bineînțeles, toate aceste pasiuni de pacotilă sunt umflate prin majusculare și sunt întotdeauna substanțializate prin articolul hotărât, care le însoțește pretutindeni. În text, ele fac impresia degetului mic ținut în sus, la ridicarea distinsă a paharului. E limpede că aceste imagini ipostaziate nu sunt idei, iar sistemul de gândire edificat pe această teologie flatulentă este arbitrar.”

În sumar figurează și alte texte neconvenționale despre Emil Cioran. Norman Manea îl evocă pe filosof așa cum l-a văzut în cursul unei întâlniri din primăvara lui 1990:

„Fragilitatea sa fizică părea compensată prin suplețea rezistentă și tenace, de fibră aleasă. Se arăta deschis, îngăduitor, îndrăgostit de Paris și de cartierul în care locuia, fericit că beneficiază de luminile civilizației pe care nu încetase s-o batjocorească.

Gheorghe Grigurcu, la rândul său, îl portretizează pe Emil Cioran de la distanță, reconstituindu-i profilul spiritual din cărți:

„Poate că Cioran, «sălbaticul carpatin», a optat pentru mediul francez nu doar în temeiul limbii și al alonjei de universalitate a acestuia, ci și pentru a-și educa demonii, a-i supune stilului surzător și manierelor de salon. Pentru aerul de funambul distins, care-l va fi liniștit și amuzat, când se privea în oglindă. Ni se îngăduie o butadă? Iat-o: *Cioran este o mixtură de Nietzsche și Anatol France*.”

Iar Liviu Antonesei, iremediabil poet,

povestește emoționant cum n-a vorbit cu Emil Cioran:

„Era în toamna anului 1990, când am ajuns prima dată la Paris. Cioran nu era acasă și m-am instalat în fața intrării din Rue de l'Odéon, într-o ploaie mărunță, deasă și rece. După aproape două ore, de undeva dinspre capătul străzii, l-am văzut pe Cioran apropiindu-se. L-am recunoscut după trench și basc. Apoi i-am distins trăsăturile. Când a ajuns în dreptul meu, l-am salutat, mi-a răspuns, iar eu am plecat.”

Alte comentarii asupra personalității filosofului sunt semnate de Ioan Buduca, Lucian Vasiliu, Dumitru Chioaru, George Astalos, Alexandru Uiuu, Alex. Leo Șerban, Florin Oancea, Liviana Dan, Roland Jaccard, ca și de mai mulți studenți ai Facultății de Filosofie din București. Cititorilor li se oferă și un amplu și revelator interviu cu Aurel Cioran (martor suprasolicitat, care nu și-a epuizat totuși rezerva de amintiri).

Cea mai bună dovadă că *Euphorion* își atinge (și de această dată) scopul constă în faptul că, după ce parcurgem toate paginile revistei, simțim nevoia să-l recitim pe Emil Cioran. (Al.Șt.)

„Mi-au luat tinerețea, iubirea și mi-

- texte din arhiva restituită

6 noiembrie 1971

Aseară mi-a telefonat poetul V. N. Cincisprezece minute de elogi, ca să-mi spună la sfârșit că mi-a oprit articolul despre Marin Preda: n-ar fi trebuit să citez o pagină din *Imposibila întoarcere* care n-ar fi trebuit la rândul ei să apară în carte, pentru că n-ar fi trebuit ca Direcția Presei (cenzura) să-i dea „bun de tipar“, așa cum n-ar fi trebuit să se supere autorul când a încercat să publice aceeași pagină în paginile revistei „Luceafărul“, căci „Luceafărul“ n-ar fi trebuit să i-o primească să i-o publice, fiindcă... Dar ar fi trebuit ca eu în articolul meu să nu las posibilitatea de a se crede că de anumite întâmplări ale lui Moromete e vinovată societatea, când de fapt el e vinovat față de societate, el care ar fi trebuit... fiindcă ar fi trebuit... fiindcă...

O abominabilă crimă împotriva spiritului, tradiției, viitorului și măduvei acestei țări, care este țărâniea, s-a săvârșit cu cele mai ticăloase arme... Și mai avem curajul să pledăm această mișelie care nu privește doar un om sau doar o colectivitate oarecare, ci însuși neamul acesta!

Mi s-au interzis patru cărți. Mi s-a interzis acum eseu despre Marin Preda. Și sînt laudat, periat, servit 15' la telefon cu somnifere de V.N., ca să mi se comunice pînă la urmă isprava asta. Ca să mi se vorbească de vinovăția lui Moromete! E vinovat Moromete care n-avea decît două mîini și doi cai, în afară de mîntea lui mai multă decît a nu știu cîtor comitete centrale, că a ajuns ca să n-aibă ce mîncă și să fie cărat acasă cu roaba... V.N. e copil de țaran și cenzor. Supracenzor. Dar traduce pe Desnos și pe Michaux. Probabil că va trebui pentru multă vreme sau pentru totdeauna să încetez de a mai publica în țara mea. De aceea și încep acest jurnal...

A fost percheziționată casa lui D. Țepeneag. În urmă cu două zile, Leonid Dimov obținuse din partea Uniunii Scriitorilor o hîrtie prin care să i se îngăduie să plătească în lei românești biletul de tren Paris-București al colegului său Țepeneag, aflat în Franța și lipsit de franci francezi ca să-i cumpere singur bilet acolo. A fost percheziționată casa lui Țepi, i s-a luat hîrtia eliberată de Uniune, livretul militar și o scrisoare.

Lepra de Z. S. își publică „amintirile“, după ce a murdărit cu rahat toate noțiunile mari, toate cuvintele al căror conținut însemnase pentru oamenii adevărați și pentru țara aceasta, altădată, ceva. El pomeneste cîteva vorbe și despre V. Voiculescu. Favorabile, chipurile. În tinerețea lui S., Voiculescu i-a dat picioare, blid, pantaloni și povețe cum se intră într-o casă, cum se stă pe un scaun. După ce în patria noastră guoalele au acoperit gros limpedele apelor ei, S. l-a dat afară pe ușă pe Voiculescu. Nu-i de ajuns: din gloria lui de după moarte îi e foame totdeauna să mînce și azi.

Citește pe Jebeleanu! Citește pe Jebeleanu! M-a uns la inimă!! Formidabil!!! L-ai citit!!!! - prin redacția „României literare“... L-am citit cîteva ore mai tîrziu. Cine vorbește despre cine vorbește de „program de conștiință morală“... Ce e conștiința, E. J. ? Ce e morala, E. J. ? Ce

drept ai tu să vorbești despre ele, E. J. ? În 1955-1956, ieșit din închisoare, te-am înfîlțit pe stradă, veneai de la un meeting, primiseși un coreean, care venise ca atîția venetici ai lumii să-i dea și lui România, lui și Coreei lui, să mînce. Și tu, E. J., te bucurai că venise. Veneai de la meeting. Rîdeai. Și m-ai ocolit. Văzîndu-mă ai trecut pe trotuarul celălalt. [...] Închisorile țării erau încă pline de zeci de mii de oameni, de la copii la nonagenari. Eu mă întorceam cu coastele zdrobite, cu mușchiul diafragmatic rupt, cu un infiltrat t.b.c. Eu mă

fi. Simple interese prost îmbrăcate. Mulg din mine toți ca dintr-o vacă. După întâmplările din 9 oct. nu ne-au mai văzut. Nici ei, nici alții. Aproape nimeni. Marta, bolnavă: „Tata, nici Alic, nici Miky, nimeni nu mai vine pe la noi. Nimeni nu se ține de cuvînt. Ne-au uitat toți, tata...“ Ne-au uitat, Marta. Asta oamenii o fac ușor. Vreun lucru de temei ar fi mai greu să faci, dar ca să se abandoneze unui pe alții...

Pentru a doua oară, copilul gripat. De trei săptămîni nu iese din casă.

6 noiembrie 1971

Aseară mi-a telefonat poetul V. N. Cincisprezece minute de elogi, ca să-mi spună la sfârșit că mi-a oprit articolul despre Marin Preda: n-ar fi trebuit să citez o pagină din *Imposibila întoarcere* care n-ar fi trebuit la rândul ei să apară în carte, pentru că n-ar fi trebuit ca Direcția Presei (cenzura) să-i dea „bun de tipar“, așa cum n-ar fi trebuit să se supere autorul când a încercat să publice aceeași pagină în paginile revistei „Luceafărul“, căci „Luceafărul“ n-ar fi trebuit să i-o primească să i-o publice, fiindcă... Dar ar fi trebuit ca eu în articolul meu să nu las posibilitatea de a se crede că de anumite întâmplări ale lui Moromete e vinovată societatea, când de fapt el e vinovat față de societate, el care ar fi trebuit... fiindcă ar fi trebuit... fiindcă...

6 noiembrie 1971

Aseară mi-a telefonat poetul V. N. Cincisprezece minute de elogi, ca să-mi spună la sfârșit că mi-a oprit articolul despre Marin Preda: n-ar fi trebuit să citez o pagină din *Imposibila întoarcere* care n-ar fi trebuit la rândul ei să apară în carte, pentru că n-ar fi trebuit ca Direcția Presei (cenzura) să-i dea „bun de tipar“, așa cum n-ar fi trebuit să se supere autorul când a încercat să publice aceeași pagină în paginile revistei „Luceafărul“, căci „Luceafărul“ n-ar fi trebuit să i-o primească să i-o publice, fiindcă... Dar ar fi trebuit ca eu în articolul meu să nu las posibilitatea de a se crede că de anumite întâmplări ale lui Moromete e vinovată societatea, când de fapt el e vinovat față de societate, el care ar fi trebuit... fiindcă ar fi trebuit... fiindcă...

întorceam de la minele de plumb și de la Canal. Nu lucrasem cu tine la *Tara noastră* a lui Goga, la *România* lui Cezar Petrescu, la „Direcția Presei“ sub legionari și Antonescu. Dar mă înapoiam din închisoare. Și muriseră sau mai gemeau acolo sute de ziaristi, de scriitori, de colegi de ai tăi, unii într-adevăr talentați, nu ca tine. Pe care tu îi înjuraseși, căroră le ceruseși moartea. Alte sute aveau să le urmeze. Scrisul tău și al altora ca tine le pregătea cătușele. Iar azi vorbești de conștiință, de morală. Cuvintele au ajuns prostituatele voastre. Îi citezi ca antifascist pe Gheorghe Dinu, care lua bani de la agențiile de presă ale Italiei fasciste, în vremea războiului, și se certa cu noi, junii, cînd făceam uneori să dispară plicurile cu atari telegrame, ori cu mine ca secretar de redacție cînd - în loc să le public, fiindcă mă ruga - le azvîrleam la coș.

Vorbești de comunismul lui Geo Bogza care, ca și tine, delira rostind numele lui Stalin. Democrație era aceea, da? Ce ai făcut voi cu democrația? Cîte morminte? Fasciști n-au fost decît niște prunci pe lîngă programul vostru de... morală și de conștiință!

L-am citit pe Jebeleanu...

7 nov. 971

Televiziune: cum se fac linguri de lemn în URSS. Noi sîntem ce pun ei în lingură.

Alic și Miky - vizită. Ea a plecat în august în Elveția și Franța: dacă îi pot da adrese. El pleacă peste o săptămîină în Jugoslavia: dacă îi pot da adrese. De fiecare dată ascunzîndu-și aranjamentele. De fiecare dată speculîndu-mi felul de a

Nervozitate. Paloare. Și tuse. Ne temem de o bronșită. Chemăm, nu chemăm doctorul? Ceartă, iarăși, din pricina lipsei de bani. Doctorul costă pe puțin 100 lei. „Ce vrei atunci, să lăsăm copilul să se îmbolnăvească mai rău?“ Nu vreau asta, cum să vreau? Mîhnire. Muțenie. Despărțire. Adorm tîrziu. Pe la 2 noaptea, ușa. Valentina după antinevralgice. Nu mai dorm. Gînduri. Înterup sau nu viața aceasta? Voi ucide și pe alții, punîndu-mi capăt. Nu se poate sta în pat, cu toată discomfortul meu. Aprind lumina. Citesc. Nici o pagină nu-mi spune nimic. Ce mai pot citi, cu ochii mei plini de cîte au putut să vadă? Insuportabil. Și totul se întunecă mai mult în lume. La 5 noaptea găsesc 2-3 rînduri: „N-am închis ochii pînă la 4.30. Îți las apa fiartă. Încerc ultimul somnifer. Gîndește-te la copil...“

Peste zi, niște clișee la șosea. „Din 72, am rămas doi. El în spital, eu lîngă zidurile spitalului. Cine să mă creadă?“

Ioana a pierdut procesul. Cîștigă proprietarii. Într-o cameră, s-a pomenit cu 7. Dianu sfîșiat de grobianismul unui recenzor june, cu toaleta nazală neternită; și cu revoltă la inamovibilitatea unor moșieri ai literaturii, apărați de javrele casei. Scribă în tot ce ni se înfîlță, în tot ce vedem, în tot ce ne așteaptă.

8 nov.

Am mers pe jos 2 ore, de acasă pînă la Casa Școlii, ca să obosesc nervos, pînă aveam să-l înfîlesc pe cel de care eram invitat, V. N. Mă zvîrcolisem 3 zile, spre a găsi în extremis o soluție de calm și diplomatie, eu care numai diplomat n-am fost vreodată, la comunicarea interzicerii fragmentului de eseu despre Marin Preda. Am să-i spun clar că

servește o minciună și mîncă o porușoasă? Am să-l ascult, lăsînd impresia că a cîștigat și-mi voi retrage articolul? În cel de al doilea caz mă socoti ipocrit și neparolist. Nu-mi dă vine asta nici din partea unui dușman. V. N. nu-l consider dușman. Am discutat aproape două ore. Nu se simte bine (nu există naiv mai mare decît mine?) mi vorbească într-un limbaj artificial șablon, despre cooperativizare și tîm individualiști, cu bîlmăjeli de tot felul dar mă dezarmează asigurîndu-mă repetate rînduri că - dacă vreau eu - articolul poate apărea chiar așa cum e scris. Poate apărea, numai că să mă aștept cazul acesta la replica unui condei mîist. Alții, îmi spune, nu vor discuta mine cum discută el. Am o viziune etențialistă, apocaliptică, aproape de ticism. Dacă m-ar fi lăsat el pe mîna Adrian Păunescu, ar fi tăiat fără scrupul din materialul meu („De-aia, norocul nostru, mai scapă cîte ceva, că apar articolele colaboratorilor de noi ai redactorii“ - îmi spune a doua zi Adrian sau Bănuțescu, nici nu mai rețin).

așa, rămîne să aleg: sau adaog, sau unele citate și unele afirmații, sau a mici modificări, sau prezint altfel Moromete, sau îl las așa, dar cînd va atacat, probabil foarte dur, să nu uit că mi-a spus... A vorbit mult, clar și conștient să-l întrerup, ca să mă asigur că nu sînt suspectat, însă cărți oprite, cărți oprite, articole interzise, orice vrea să pricep nu pricepe nici el, sau fapt e obositor să înghiți așteptările, cînd amîndoi știm ce hide adevărul. Întreb doar dacă afirmă că el corespund într-un tot conștiință oricît ar fi de terfelită noțiunea, ca mai rămas în el. S-a făcut negru, l-a cut sudoarea (exista un magnetofon ceva bun a bîruit în el, așa cred, și spus: „Și eu sînt copil de țaran, însă mi pare rău de el. Poate că și tu mine. Voi rămîne un bleg și un sentimental. În ce hal pot fi schimonosii oamenii! Sîntem doi uciși. Nimeni biruie. Decît moartea. Am murit și aflăm într-un cimitir nenorocit. Nai împinge să-mi sugereze și un art despre „cele 17 puncte“, după 20 minute de bolboroseală scremută, furie peste farfurie, nici o frază te nată, înainte de a o acoperi cu început altele...

9 nov.

Am dormit obosit. Coșmare. Cîștigă. Dar mă dor și oasele, nu numai carnea. Trec pe la „Luceafărul“ să dă lipitură la pagina despre Preda. Creadaosurile vor indispune și mai abilită înfia oară în viață, am citat cîteva rînduri din Marx. Or să i le taie. Or să i le taie. Dacă ar fi apucat el aplicarea teoriilor viziunii lui, căra hîrdăul cu mir Jilava. Sau la o Jilavă din țara lui vreun Caraion pe acolo. Se amîna Preda. Comandă: răsuns la 11 într-despre noile direcții. Am scris ceva mos - „Minutul de o viață“. De apare? (Și tu să știi precis că așa pînă la sfîrșitul vieții... Poate mai nă)

Mi s-au tradus în germană vreo poeme. Date să mi se dactilografieze să urmeze destinul celor trimis Bosquet? Hahaleră. Ca afitia, de p globul ăsta cu păduchi bipezi. Cîta v îi publicam în *Rom. lit.* coresponden

de pagini scrise în 17 ani"

le S.R.I. -

ă asigura de publicarea versurilor mele
franceză. Acum a amînat-o pînă la
rșitul iernii. O turmă e pămîntul și
ba prea puțină.

*

Nici dumnezeu n-a făcut lumea într-o
gură zi, ci în șase. Și nici el n-a putut
muncească șase zile, fără să se repau-
ze. E stupid să vrei - cu lăcomie - afită
ort, să vrei totul dintr-o dată, ca mine,
ndcă ți-au fost jefuiți anii și ai rămas în
mă. Toți am rămas în urmă. Cine știe
ur cine anume a rămas mai în urmă?

*

Dacă ar fi putut fi altceva, nu era dac-
ografă. Sau nu toată viața.

*

Doar n-am să spun că-i plăceau
rele...

*

Aș vrea să spun: de multă vreme n-
a mai avut și noi un poet. Greșesc. Nu
e așa. Și n-o pot spune, dar...

*

Ce să fac?! Mi-i dragă țara asta, care
iar și atunci cînd sînt supărat pe ea,
upărat fiindcă nu e și mai frumoasă
cît mi-o închipui și o vreau eu.

*

O carte care te face mai bun, mai
asibil, mai subtil și mai firav.

*

E-o adevărată recompensă că au trăit
emenea oameni. Affînd-o, e mai ușor
continui.

*

Mă bucur că a apărut pe meleagurile
astre o asemenea carte.

*

De ce-o fi făcut Hristos minuni, așa
um fac poeții?

*

Aș vrea să las cîte o mărturie, cîte o
orbă despre mai fiecare poet care a
butit un vers. Și zilele trec, mă fură, mă
posesc - și iată-mă vinovat și în greș
ță de afită.

*

Trebuie că nu citise mult, ci bine ales
cugetase mult la tot ceea ce
iuse...cum să citească.

*

Una din plăcerile Troii era să-și...

*

Nu mai pot suporta comerțul cu
pezia lui Virgil Teodorescu. L-a întret-
t pe Beniuc. Mai degrabă citesc ver-
urile lui Rachici, care are și-un nume!
irgil Teodorescu face, cred, în fiecare
cel puțin cîte o poezie. Pe unele, foarte
r, le scrie. Dar nici așa nu mai poate fi
it. E peste tot, ca muștele.

*

ACEST fragmentarium de manuscrise *inedite* din
opera lui Ion Caraion (n. Rușavăț - Buzău, la 24
mai 1923 - m. Lausanne - Elveția, la 21 iulie 1986) consti-
tuie numai o mică parte din arhiva restituită familiei de
SRI, în anul 1995. Manuscrisele fuseseră confiscate de
fosta Securitate.

Arhiva nu cuprinde decât foi volante, de mărimi
diferite și, numai rareori, textele apar redactate pe frag-
mente de caiete sau de „bloc-notesuri“, în majoritatea
cazurilor, fără titluri precise.

Important este faptul că nu există un *jurnal* al poetului,
urnal a cărui existență a încercat s-o demonstreze eugen
Barbu în atacurile nedrepte din revista *Săptămîna*, din
1981, anul în care, Caraion a cerut azil politic în Elveția,
împreună cu familia.

Caraion obișnuia să scrie, aproape în toate cazurile,
numai cu creionul bine ascuțit, mai mult desenând decât

Nerușinări, obsesii, fixații gîndite cu
zile, săptămîni sau ani înainte ajungeau
brusc la urechile și inima ființelor
respective într-o dimineată sau într-o
seară. Ele telefonau, reproducînd - ca
dialog! - spuse pe care de fapt nu le spu-
sesse niciodată nimănui cu glas tare, pe
care doar lui și le spusese în gînd, singur,
fără martori, și care totuși călătoriseră
printr-un văzduh, prin niscai spații,
găsindu-și prin propriile puteri de locomo-
ție destinatarii, derufîndu-i, fermecîndu-
i, dîndu-le impresia unei realități
reale, deși nimic nu se întîmplase de
întîmplat. Asemenea incidente, conflu-
ențe, controluri și anchete himerice îl
oboseau pînă la epuizare, absorbeau din
el toată vigoarea fanteziei, a cărnii, a
mișcării, îl redau inert. (v. Despina...)

[*nedatat*]

Deci, totul fusese ars... De ce? Nici
nu erau măcar texte acuzabile, prin
oricîtă sofisticată suspiciune poliție-
nească. Și totuși soarta lor s-a numit
cenușă. Nu știu cum se înnebuneste.
Adică nu știu dacă există o schemă sau
un morman de scheme după care, în
genere, se constată că au înnebunit sau
înnebunesc mai toți oamenii. Eu am
înnebunit atunci. Și așa. Cînd am aflat că
hîrțile mele, cărcălelele mele, poemele
mele, fișele mele, căscăunzenia mea,
sutele și miile mele de nopți albe în care
stătusem aplecat asupra unei pagini, fără
să accept prostituarea scrisului, fără să
mestec în vorbe goale, rodul a 17 ani de
pasiunii închinată himerei literare, și din
care mereu presupusesem că măcar o
parte, ceva măcar va exprima cu mai
mult noroc lucrurile neilustrate altminteri
nici de umbra nici pașii trecerii mele prin
lume cu un trup, cu niște oase; cînd am
aflat că nimic din efortul celor aproape
două decenii de claustrare, dăruire și
travaliu nu se mai salvase, atunci am
înnebunit. O importantă suprafață din
teritoriile văzute și nevăzute ale ființei
mele s-a carbonizat. Restul funcțiunilor
încă neanulate, ucise incomplet, restul a
înregistrat o stare de haos de diferite
grade. Ce a mai putut fi încă recuperat,
strîns din acel ținut pustiit era ceva de
nerecunoscut și axat pe o singură obsie-
sie: obsesia de a naște în disperare,
într-un abandon total, în fatalitate, cît
mai putea ține respirația unui muribund,
cît mai putea ajuta o gură de aer, ceva de
ordinul literaturii, rezultatul sau precipi-
tatele - oricum ar fi fost zilele - martore
cu aproximație ale ceea ce fusese, într-un

chip al ei, vocația literară. Vocația mea
literară. Într-un timp neînchipuit de
redus, demențial aproape, anevoie com-
parabil cu orice tempo, cu orice alt ritm
folosit pe meridianul nostru de oricare alt
scriitor, am obligat forțele sănătății și
nesănătății din mine, îngerii și dracii cu
care umblam în sînge și-n creier, ca să
iste un mod de prezență artistică a mea, a
ceva aproximativ din ceea ce putusem eu
fi, într-o epocă și-n niște împrejurări cu
totul prăpădite, idioate, false, pe o piață
literară practic fără concurenți în stare să
te cutremure ori să aibă cu ce te intimidă.
Lipsa de talent, impostura, fanfaronada,
turpitudinea, trucajele, corupția, deca-
dența și falimentele, apelul la etichete
străine sau la aportul scursurilor de prin
sertare, multe alte indicii ale nechemării,
non-culturii, josniciei, opacității, viciilor
cele mai desnădăjduitoare, în sfîrșit un
climat cu totul periferic, aplaudat conțin-
uu cu toate că n-aveau de ce să-l aplaude
nici vorbitorii nici muții, s-a învoit leneș
a clasa printre producțiile literare nu cele
mai din urmă cărțile mele scrise uneori
în cîteva zile sau în cîteva săptămîni,
firește totuși cu cîte ceva din priceperea
și amintirile unui meșteșug știut odi-
nioară temeinic, desigur deasemeni in-
comparabile unele - chiar și într-o ase-
menea viteză produse - incomparabile
cred cu majoritatea fabricatelor care
inundau librăria. Munca mea îngrozi-
toare, nu de om ci de animal, sau de
monstru, a inundat piața cu poeme și
eseuri originale, cu traduceri din poezia
și proza universală, cu antologii ș.a.m.d.
Îndelunga zăbavă deasupra hîrtiei, anii
de tinerețe închinați gazetăriei, munca
serioasă de secretar de redacție pe la
reviste și ziare, aceea de consilier literar
al unor edituri sau de redactor al altora,
toate acestea îndeplinite cu probitate pro-
fesională și adesea cu plăcere, m-au ferit
în acești zece ani să trimit la tipar texte
sub cerințele demne ale unui nivel artis-
tic. Bineînțeles, traduceri sau pagini origi-
nale, lucrările pe care le-am publicat au
o anumită ținută prin comparație cu
cărțile care se publică. Dar ele nu mă
reprezintă. Reprezintă numai forma de
voință a unui artist pe care au vrut să-l
omoare în mai multe chipuri și care -
neucis deplin - a încercat spasmodic,
într-o magherniță a istoriei, folosind un
strop din timpul curgerii de timp, și
năpustindu-și asupra-i întreaga energie
ca și suplimentele de efort posibil, igno-
rîndu-și sănătatea, relațiile, familia, a
încercat să-și legitimizeze prezența într-o
cultură. De voie sau de nevoie, împotriva
placului oricui, supus ofenselor, mini-

scriind. Avea un scris mărunț și foarte caligrafic.

E bine de notat faptul că această arhivă cuprinde can-
tități enorme de manuscrise (cu multe variante) poetul care
făcuse 11 ani de pușcărie voind să recupereze tot timpul
pierdut (fără să-și fi imaginat vreodată această pierdere).

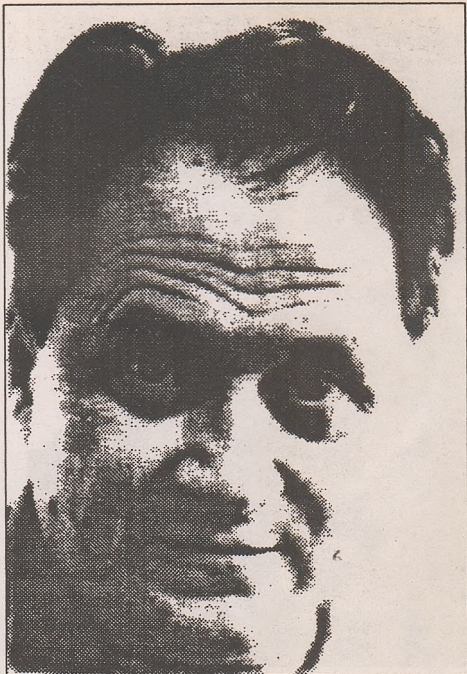
Familia lui Caraion se află în Elveția, la Lausanne,
unde există o altă *imensă arhivă*. Cea aflată în custodia
noastră n-a putut fi dusă în Elveția, manuscrisele fiind con-
siderate (pe drept cuvînt), valori de patrimoniu.

Prin osîrdia de prieten al poetului și de editor de texte
literare, am încercat să realizăm o *reintroducere* a unei
activități literare de excepție în circuitul culturii românești
contemporane.

Și au trecut de la moartea Poetului zece ani!

Emil Manu

21 iulie 1996

malizărilor, atențiilor cele mai sporite ale
cenzurii, atacurilor cele mai neașteptate
și mai mîrșav concepute, exist. Sunt. Nu
mă înghite nimeni, nu mă agreează ni-
meni (aici nu mă refer la cititori, fiindcă
pactul cu ei pare trainic și le face onoa-
re), nu mă protejează nimeni, nu mă are
în vedere prietenia nici unui prieten,
onestitatea și intervențiile nici unui om
care se pretinde vertical sau onest, pot fi
oricînd belit în piață, jignit ca Marsyas,
dar exist. Am sacrificat zece ani din viață
(pe lîngă alți 11 ani în închisoare), ca să
pot căpăta această păcătoasă formă de
identitate. Să nu fiu întrebant: „Dvs., cu ce
ocazie pe aici?“ Am o dovadă civilă.
Sunt cineva. Nu în sensul trufăș al cine
știe cărei înalte valori. Nu așa. Dar unde-
va, statistic, dacă se fac numărători, e
mai greu de presupus că pot fi eliminat
chiar din toate sumarele. Mi-a trebuit
enorm consum numai pentru afit. Ori-
cum, de acum înainte plecăm de aici.
Mi-au luat tinerețea, iubirea, mii de pa-
gini scrise în 17 ani care au fost extraor-
dinar de rodnici și-mi dăduseră plinătatea
unui limbaj, unor invenții, unor soluții,
unor cutezante artistice neatinse pînă la
mine; mi-au luat puțința de a o mai găsi
un bilet cu următoarele cuvinte: „Măi,
băiețel, ai înțeles pînă la cur și ai scris cu
el.“ Coțcarii din redacție, văzînd cine ex-
pediază, n-au avut de lucru, că au deschis
plicul! Erau curioși. Nu se face, nu se
face, dar au făcut-o. Pe urmă i-au dat
scrisoarea deschisă. Ei cum să nu mîrșie,
să nu chițcăie, să nu facă tot ce obișnu-
iesc să facă jivinile acestea mărunte în
astfel de împrejurări, inclusiv pipi - dacă
ajung sau pînă unde ajung - pe zidul
casei mele? Vor veni și dulăi mari mari.
Se știu dinainte hămăiala, discursul, tur-
barea. Nu seamănă, în vulgaritatea lor cu
legionarii. Acolo se releva sinistră, to-
tuși, o franchise. Te ucideau și se predau
și conveneau să piară în fața plutonului
de execuție pentru o idee de demnitate și
justiție a lor, înțeleasă într-un fel aspru.
Cu totul altceva. Nu... lichelele noului
ciclu seamănă gogo-cuziștilor. Îți sparg
doar ferestrele și „adoră“ patria și-o ung
folcloric - dragii de ei - cu metafore și
dacă sunt luați la refec, răspund maha-
lagește: „Ce naiba? dintr-aftă lucru să te
superi! doar n-a curs sînge...“ Nu doar că
lor nu le-ar place să curgă ori să vadă
sînge, dar e mai bine - sunt lași - să pună
la o astfel de treabă minunată pe alții. Pe
urmă, om mai vedea noi. Întîi să luăm
seama cum iese. Despre ecourile *Enig-
maticiei nobleți* e de notat și discutat în-
că. Altădată. În ceea ce mă privește con-
tează altceva de-acum încolo: să-mi scriu
cărțile. Acelea în care să și spun ceva.
Sau... sau măcar să încerc să le scriu.
S-ar putea ca tocmai ele să fie mai slabe
decît ceea ce am tipărit în fuga trenului
pînă acum? Cine știe... S-ar putea și asta.
Aș vrea să nu se poată, însă. Rămîne de
văzut. Ele poate că nici nu sînt pentru cît
voi mai fi eu în viață. De pildă, aceste
pagini de jurnal pe care cît aș dori-o! cît
aș dori de mult să nu le întreprup. Iar afară
de ele - altele, altele, altele...

Puiu ALGER

Marea sub

vă-mbulziți, bă, bezmeticilor! Nu-i aglomerație, găsesc un scaun liber, pun bagajul pe genunchi, sacoaș, stau la geam. Am reușit să domin graba. Iarna este jumătate și fără zăpadă, nu vor ști să ningă, troleul rulează lin, legănat și leneș, ah, ce lene! Revăd casele, străzile, orașul strâns pe mal, simt un început de împăcare simplă, bucurie simplă, chiar dacă sînt singur, mă-n-

teleg bine cu mine, nu mi-e frig și nu mi-e dor, iarna-i jumătate seacă și fără ninsori. Vin așa, odată toate, și nu se termină. Dar se termină. Să nu fie prea târziu, nu-i târziu, sîntem singuri, s-au dus în vînt gânduri răsfrînte întoarse de valuri pe mal, întotdeauna mi-a plăcut drumul cu autobuzul de la gară acasă, la una din stații urcă o fată frumoasă, genul sportiv, o clipă ne încrucișăm privirile, gîndul existenței posibile dar tu știi că pot iubi.

Astăzi nu, nu mă duc. Emoția reverderii după mult timp, și-a trecut, poate, din prea mare dragoste, să strice plăcerea înlînirii. Deja am adormit în tren, am adunat multă oboseală și nu de pe drum, mi-e foame și somn, nu, astăzi nu, nu mă duc, n-am destul curaj. Troleul mă debarcă aproape de pescărie. S-a făcut frig, venit cu vîntul din larg. E iarnă. Străzile tăcute, singure, șoseaua care duce în stațiune fără oameni. Odihnesc privirea de-a lungu-i fără gînd posibil, la vară. Se zăresc primele hoteluri, goale și reci în vreme de iarnă precum șoseaua. Cînd te-ntorci unde îți place să revii, în locuri cărora le aparții prin iubire, aștepti să vezi schimbări, schimbări esențiale, iar mulțumirea reverderii devine plăcută tocmai din grija să nu se fi stricat echilibrul locurilor. Aici orașul se îmbogățește în farmec. Aici ea este foarte aproape. De la ușa blocului ajung în trei minute, cînd plec la plajă în picioarele goale, cu prosopul și cartea sub braț. Acum asfaltul străzii mele este gol. Doar două mașini acoperite de prelate amintesc lungile șiruri super-nervoase ale verii. Strada mea, da, pentru că eu aparțin, repet, spațiului ce o-nconjoară, cum ar fi, să zic, intersecția unde o-prește troleul, aproape de pescărie, în piața delfinariului, a tarabei unde bei sirop de zmeură cu apă gazoasă-rece și inventariezi efectele de plajă expuse, vara, numai atunci, mult departe. Nu autocare rulote turiști, nimic. Tarabemagazine închise, cît despre delfinariu, cred că delfinii-s în larg, liberi. Numai la Popasul Pescarilor percep agitație, niciodată oprită, singurul refugiu unde beau și bere și cafea. Nu zăbovesc, începe atracția și trebuie să rezist. O simt cum freamătă, știu că așteaptă, dar nu cedez ispitei. Sînt hotărît să ne-nlînrim doar după ce voi fi terminat îndatoririle strict necesare.

AM CONSTITUIT întotdeauna, fără excepție, pentru Tanti și Nenicu un eveniment de primă mărime valorică. De cum îmi fac apariția intră amîndoi în agitația gazdei îndatoritoare, sublimată, toate momentele într-un delicios cult al personalității subsemnatului, legendă. Imediat eliberează camera de zi. Am la dispoziție televizorul, reparat și întreținut de Nenicu, radioul lui de dinainte

de război, rezistent ca un tanc, și balconul, transformat în hamac, unde-mi place să privesc cerul. Vasăzică așa. Patul mă așteaptă, așternutul alb și răcoros, îmbietor la siestă după prînzul abundent. Sînt Primul Nepot, adevărat rang nobiliar, stare foarte convenabilă. Ca de pildă sticla de vin pusă la rece, vin păstrat anume pentru Primul Nepot, trofeul recompensă, eu și băutura, hai la masă. În bucătărie am locul rezervat, același, lîngă geam, între calorifer și masă. De cealaltă parte stă Nenicu, între noi sînt două pahare și vinul. După ce-și termină treaba, Tanti trage un scaun lîngă geam, la lumină, și ia lucrul de mînă. Abia acum acceptă o porție de vin cu multă minerală. Cînd vorbește se uită la noi peste ochelari, încrunțindu-se ca să fixeze imaginea. Atmosfera intimă, de satisfacție casnică, îmbie la discuție și aduceri aminte. Este exact ce facem, Tanti, Nenicu și eu. Prima seară a fiecărei vacanțe rămîn acasă. Îndrăgostiții sînt sadici, amîna clipele plăcerii la limita maximă de rezistență. Greul tentației e trecut și n-am cedat, Tanti și Nenicu mă iscodesc despre viața scursă de la ultima venire, ne conversăm în legea noastră, în timp ce gîndul gonește pe mal. Nu-i supărată, a-nțeles că de mîine încep plimbarea, așteaptă liniștită, valuri mici, precum clipirea privirii femeii-ndrăgostite stăvilindu-și greu dorul. Vrei? Te rog, lasă, ating, așa. Bine, foarte bine, mă iubești?, un pic, da?, mă iubești?

PRIVESC pe geam, s-a înnoptat. Tanti și Nenicu rămîn în bucătărie, eu mă duc la culcare. Vasăzică așa. Așternutul alb și răcoros, s-a zis, camera liberă pentru Primul Nepot, s-a zis, liniște, cald, închide naibii televizorul!, bun, acum e bine, foarte bine. Trece un pescăruș, vine somnul, vis întors, basic-elephant, întins, relaxat, ea-i aproape, mîine ne vom vedea, vreau să dorm, trece pescărușul, vine somnul, vis întors, s-a zis.

Eu-mașina escaladăm panta, drumu-i ud și lucios, dar nu derapăm. Cotesc la intersecție, accelerez prin rîul care acoperă asfaltul dintre borduri, apa crește și-atunci virez printre pomii de pe margine, urc pe trotuarul lat cît să putem trece, eu-mașina. Geamul deschis leagă aerul de afară. Mi-e teamă, Dumnezeule!, apără-mă! Dacă întind mîna ating pereții caselor și gardul, dar nu mă agăț și nu rămîn blocat. Apa umple strada, trebuie să traversez, m-am oprit, sînt singur, strada udă și pustie, drumul pietruit cu spinări de bolovani lucioși-alunecoși, pornesc pe jos, încet, mașina rămîne în urmă, s-au format șanțuri sub roți, le văd perfect, drumul suie tot mereu, casa e-n vîrf, sus, cred c-am ajuns, da, am ajuns, e rece și nu plouă. Mă voi întoarce să iau mașina din stradă, s-o aduc lîngă zidul casei unde-i loc destul. Casa n-are uși, balamalele-s goale, intru și găsesc o scară în spirală, îngustă și rece, privesc pe geamul gol, fără ramă, văd drumul pustiu de oameni și ud. Mașina-i după colțul casei, unde am lăsat-o. Traversez încăperea, intru în alta la fel de friguroasă, cu pereții goi, dar nu găsesc scara pe unde am venit. Traversez grăbit încăperile dezbrăcate. Încă și încă, fug să nu rămîn înăuntru, am găsit-o, o fi aceeași, risc și cobor în goană, iată intrarea!, ies în stradă, eu-mașina, și mă

inundă soarele, lumina.

Nu văd soarele, lumina e galbenă, duc mașina în spinare, nu-i grea, o car ca pe rucsac, unde s-o pun?, nu știu. Pe ei nu-i aud, dar sînt aproape, după gardul de cărămidă, gros și înalt, foarte înalt, nu știu ce-i dincolo de el, mașina mă apasă, îngreunată, vîrfurile pantei, pînă aici am urcat. Mi-e teamă să nu alunec și să mă prăbușesc în gol, panta-i abruptă, drumul ud și alunecos, nu plouă, am picioarele ude, lumina e galbenă, se aud voci în spate, un murmur îndepărtat, amenințare, se apropie, nu mă pot întoarce din cauza mașinii din spinare, dar am ajuns, casa nu are uși și nici ferestre, nu mă mișc să nu cad, e mult noroi, apa curge șiroaie, murmurul de voci se întetește, tipă niște femei, se apropie, nu mă pot întoarce, unde să pun mașina?, trebuie să intru iar în casa goală, întunecoasă și rece, gardul de zid și țiglă e înalt, acum și ei urcă panta, sînt foarte aproape, știam că mă urmăresc, nu-i vedeam pentru că erau în marginea de jos a dealului, ascunși de ziduri, mereu urmărindu-mă, dar de la înălțimea casei fără geamuri și uși, doar cu niște găuri drepte, de-a-colo, de sus, i-am văzut venind, aproape, tot mai aproape. Nu!!!

Am strigat? Poate. Deschid ochii în întunericul camerei, nopții, realității, care realitate?! Noaptea stăpînește malul, umbrele-s ființe vii, bîntuind orașul dormind ca un copil.

Cît o fi ora? Contează?! Nu, nicidecum. Nu cred să fi trecut prea mult. Mi-e sete. Va trebui să cobor din pat, să beau apă. Încă un pic să mai stau, parcă n-am forță. Ascultă!, auzi?

Liniște. Trece un pescăruș pe deasupra casei. Gigantul a dispărut. Mă hotărîsc, cu greu, dar o fac, și dau plapuma la o parte, stau pe marginea patului, liniște-întuneric, mă duc în bucătărie să beau apă.

Pe masă lucește un pahar. N-am aprins lumina clipitoare prin plopul de lîngă bloc, sîntem la etajul întîi, intră neonul din colțul străzii. Bate vîntul, miroase a ninsoare, ah, ce-o aștept!, pînă atunci ia să renunț la apă și să-mi torn niște vin, adică deschid frigiderul, iau sticla, a rămas o porție. Frigiderul îmi luminează brațele, închid ușa, mă întorc în cameră. Sorb încet vinul și ascult liniștea, trece alt pescăruș, pun paharul dezbrăcat pe masă, patul nu mi-a pierdut căldura, și dacă era același pescăruș tot învîrtindu-se? Tanti și Nenicu dorm fericiți în camera lor, reiau somnul, gigantul a dispărut.

Ninge, strada e pustie, dar vin din urmă, repede, pe mine mă caută, dacă nu reușesc să trec dincolo de gard mă vor prinde. Au rămas două case pînă la casa mea, a noastră, dar care noi și care casă? Am reușit să-i întrec, trebuie să intru, au apărut la colțul străzii, vin călare, printr-un nor de zăpadă răvășită, am șansa să nu mă prindă, of!, de ce merg așa de greu?! Ninge. Scap, nu mă prind. Am ajuns, împing poarta, intru în curte, gardul e rece, și alb, n-am mînuși, dar nu mi-e frig. Zăpada-i multă, m-am salvat singur, o puternică stare de bine mă inundă, sînt la adăpost, ei au trecut galopînd vijelios, dispărînd deocamdată. Sînt încă în curte, sprijinit cu coatele de poartă, vin în goană doi cîini zăpăcînd zăpada. Eu intru în casă, la căldură, primejdia a trecut, de la febra mea văd strada, mă întorc mereu și mereu unde m-am născut, soba-i

Răzvan Ioan Boanchiș

golesc accentele unui hohot negru, o nevoie de istov și ispășire în suflul unei despotice decizii a destinului.

Gheorghe Istrate

ninsoare

încinsă, șterg cu palma geamul aburit, ninge, încă puțin și se întunecă, acum mă culc, să visez frumos, ajută-mă Doamne! Când noaptea dovedește ziua, umbrele devin ființe vii, vântul spulberă zăpada, o izbește iar de țarm, unde stau privind-visînd-o, nu mi-e frig și nu mi-e dor, decît s-o aud cum zice: te iubesc și p-ormă...

Nu-ntre rupe imaginea!

Ninge dens și greu. Nu-i viscol. Cîteodată o suflare întetește ninsoarea, izbindu-mă-n față. E zăpadă pe drum, multă, multă, înaintez greu, dar îmi place, mă bucură gîndul c-am scăpat. Mă îndepărtez tot mereu, sînt liber, liber definitiv. Am plecat. Ninge dar nu mi-e frig, dorința eliberării mi-a dat putere.

Capătul orașului. Șoseaua lungă, ninsă și goală. Nu vine nimeni, nimeni nu mă urmărește. Îmi înfund mîinile în buzunare, căciula e trasă bine pe frunte, fularul strîns în jurul gîtului, paltonul gros, cizmele călduroase, sînt apărât de ger, liber și fericit. Am parcurs deja o porțiune lungă de drum, am lăsat departe în urmă ultimele garduri, albe de ninsoare. Aud, prin vînt, aud clar un uruit de mașină.

MĂ OPRESC, mă întorc și văd un camion gigant, o basculantă albă venind spre mine. Are cabina înaltă, cu geamuri late, pe care le curăță de zăpadă lungi ștergătoare ritmice larg deschise. Ridic mîna, camionul oprește, e înalt, foarte înalt. Sus, ușa cabinei se deschide, cum urc?, uite scara de metal, lucioasă, mîinile apărute de mănuși, mă trag de bara de fier, greu, dar reușesc, intru în cabină, gigantul pleacă, după mine ușa se închide trîntită cu putere. Se merge, mergem în plin, înăuntru cald, cîteva bănci ocupate de oameni, femei și bărbați, trec printre ei, altă ușă, gigantul înaintează, greu ca un tanc, nu-i tanc, e un uriaș despicînd zăpada. Împing ușa și intru pe culoarul lat cît spatele de om, în capăt e-o femeie, mă apropiu, mă privește fix, nemîșcată, nu zîmbește, așteaptă. Ajung lîngă ea, față în față. Înțeleg, da!, înțeleg. Și-o mare fericire mă cuprinde. Știu, în sfîrșit, da!, știu. Mașina se duce, ne duce, gigantul, afară-i ninsoare. Cînd și unde, știu, da!, acuma știu, simt fericirea, să nu se termine, niciodată, mereu și mereu. Și ninsoarea albă.

Hei, scularea!, hai la pescuit, s-a făcut tîrziu și-i păcat de-așa o zi! Abandonăm fotoliile, piscina și plecăm pierzîndu-ne-n soare, zare.

LA Teatrul de Vară mă opresc să-mi trag sufletul. Abia pot să respir, dar reușesc să mă liniștesc. Ce spaimă!

Autostrada. În sfîrșit, o mașină! Vine cineva! Mașina trece, mers elegant de limuzină plutitoare, sînt iarăși calm. Drumu-i liber. Apoi alta și încă una. În dreptul pescăriei a ancorat un troleibuz, legănat ca o mahună, din el coboară cîteva pescari grăbiți, oare unde?! Au cizme înalte, haine groase și tenul înăspriț de vînt. Zi bună de pescuit. Se poate rezista frigului pe mare.

Popasu! Pescarilor. Am ajuns. Pe trotuar, la intrare, cîteva tipi evaluează un șir de guvizi aliniați pe sfoară. Lîngă ei, pe asfalt, două sticle cu vin și

pahare. Înăuntru, fum-căldură. La mese, mulți bărbați, destule femei. Puține locuri libere. Uitasem. Pe moment, prezența altor oameni, agitația lor erau o necesitate. Atunci, atunci da, azi nu.

Lîngă fereastră Tata, singur la o masă.

E liber locul? Șezi. Comand coniac și cafea. Bere, nu. Nu te-am văzut de mult. Mă fixează zîmbitor. Și ea? Ea, ce? Ea, te iubește? Nu știu. Știi tu. La naiba! Hărmălaia cîrciumii, acoperitoare. Oare, ce urmează? El trage halba aproape, cu ambele mîini. Privirea îi coboară încet. Vii din stațiune? Am simțit un nod în gît. Te interesează? Îl fixam insistent, dar n-am reușit să-l fac să ridice ochii. Te superi? Întreb, să știu. Eu nervos?! Am sorbit dintr-o înghițitură restul de coniac. Nu voiam să recunosc nervozitatea. Cafeaua caldă și nici foarte dulce. Merge? Ce să meargă? Ce bei. Cafea, e bună. Cînd e frig nu beau bere. Ninge? Nu, nu ninge. Iarna seacă, peste sat și peste mare. Și zici că te-ai plimbat prin stațiune? N-am zis. Mai gîndește-te.

La naiba!

Abandonez restul de cafea, inutilă, să scap. Repede!, gata!, afară!, la aer! Briza îmbrîncește cu suflu rece. S-a pornit vîntul dinspre mare. Nu simți cum parc-ai vrea să oprești totul? Așa, încremenit pe-o idee. Plimbarea s-a terminat, frigul trece prin haine, vreau o baie caldă și-un somn lung, fără vise. Nu vor ăștia să ningă. Iarna-i seacă peste sat și mare.

Tata mă oprește și zice: hai, du-te! Acum, repede! Plecați amîndoi, nu mai sta, haide!

O iau pe fetiță de mîna și urcăm în tren, sînt și alți oameni, și lumină multă, soarele inundă, geamurile sînt coborîte, e cald, trenul urcă, privim afară și ne bucurăm, fetița rîde fericită, simț aproape speranța. Trenul urcă, urcă mereu, străbatem cîmpii verzi, frumoase și lungi, lungi, trenul, acum merge drept, dar nu se oprește, are bănci din stîngii și subțiri, lucioase, lumina, și multumirea călătorilor, imaginea s-a schimbat, străbatem un mal de mare, plajă imensă, se aud valurile, sîntem în tren, încă, din cînd în cînd depășim un dig ce intră mult în mare, trenul nu mai urcă, și iată că încetinește, oprește. Coborîm, fetița-i lîngă mine, ne ținem mereu de mîna, ea-i fericită, și eu, trenul a dispărut, noi am rămas pe peron, înconjurați de călătorii coborîți aicea. Sîntem într-un port, vapoare nesfîrșite, peste diguri malul urcă abrupt, muntele, acoperit de străzi cu multe-multe case colorate și toate cu fața spre port și mare. Vapoare ancorate la mal, încărcate-descărcate, pe deasupra trece un cîrd de avioane mari, unul după altul, fără zgomot, stăm încă pe dig și alegem casa. Iat-o! Iat-o cît e de frumoasă! Are etaj și geamuri mari, toate cu balcon, de-acolo vom privi marea și portul, și plaja și oamenii și avioanele și cerul și iar marea. Ne bucurăm, sîntem fericiti. În sfîrșit ne-am găsit locul, aici, aici este casa noastră, aici ne-a trimis Tata, știa el, întotdeauna a știut, el a avut încredere în mine, ne-am găsit locul-malul-portul-marea-cerul.

Aștept dimineața ca anotimp

*zăpezi hămesite de zgomot
iederă pe carnea vîntului
tîmpla mi-e gravidă de nori
călcîiele înfometate de iarbă
ghilotina Răsăritului
e-n minutarul cu must și cu ceață.
stau
în jilțul meu de așteptare
refugiat păcătos ca o căprioară de fum
și fardez lumina
ca o mamă care alăptează o mască.*

Fără Raskolnikov

*fluvii cu sînge mort
sub armurile mele de sticlă
cît de bătrîne au ajuns invaziile tale, Răzvan,
aidoma unor duminici de ocnaș
cu cojile sărbătorii pe lanțuri
mîna e stearpă
nu mai poate sculpta nările fumului
fagure într-o apă cu năluciri
ai fi fost tu, Raskolnikov,
dacă-ți ucideai remușcarea
așa ar fi putut fi și visurile mele coșmaruri
iar acum mă visez
urît, ochi de nichel, pîine speriată.*

Moarte și pîndă

*eram vîntător
într-o singurătate nevrotică
chibrituri
un colind cu picioare de piatră
plămînii frigului
epiderma viilor.
se năpustesc orașele fără curcubeie
gîturi de cîine
să-și respire raclele
femei cu limbi de ipsos
coride în sfîrcuri
iarnă cu fâlci de sînge
unghii*

Negru

*eu am scuipat demult în samovarele cu virtute
taragot flămînd mi-era înjurătura
profeții lui Borges, post scriptum, cuadratura
primăvara cea iute*

*perpetuum mobile
și poezia
moartea și erezia
păsări cu ceruri nobile*

*aș vrea tare mult
un pistol
din paturi jefuite să mă scol
să respir ca Villon demult, prea
demult*

*grîul și dinții
livada cu gînduri
Dumnezeu în adîncuri
crucea albastră părinții*

*verbul la cină
iarnă bolnavă de pîndă
au vrut misiții să mă vîndă
poet în lumină*

*gloanțe de sticlă sub fumuri cecene
șapte piei de cobai aștept să se întîmple
trandafiri de oase sub tîmple
am să mă întorc, bătrîne Diogene*

Istorie, confort, normalitate

„ARHITECTURA, spune G. Călinescu prin gura lui Ioanide, este orizontul pe care și-l construiește omul, obiectivarea lui în ordine peisagistică. Este cu neputință să descrii omul fără a-i determina proiecția morală în ordinea edilitară”. Tocmai această *proiecție morală*, evident, fără a porni în vreun fel de la fraza călinesciană, încearcă să o detașeze expoziția “Case obișnuite din vremea lui Carol I” deschisă la Galeriile Catacomba. Planurile și releveele, documentele fotografice, piesele de feronerie și elementele ornamentale de interior și de exterior, alături de numeroase texte extrase din istorii ale Bucureștilor și din presa timpului, alcătuiesc atât reperiile unei civilizații urbane solid motivate, cât și portretul interior al unei umanități care și-a dobândit firescul său echilibru. Pentru că, mai mult decât oricare altă formă de exprimare, arhitectura dă cea mai justă măsură a istoriei, a relației dintre individ și colectivitate, dintre posibil și ideal. În discursul urbanistic, în dinamica lui de-a lungul vremii, pot fi citite cu exactitate idei politice și strategii sociale, identificate valori etice și tensiuni spirituale. În acest sens, perioada evocată în expoziție are o importanță dublă: mai întâi, una generală și ea privește deopotrivă istoria arhitecturii, a mentalităților și a ideilor iar, în al doilea rând, una de factor regulator, de măsură a normalității. Dacă în primul caz lucrurile sînt clare, în cel de-al doilea ele trebuie puțin nuanțate. În contrast cu cei cincizeci de ani de colectivism agresiv și mutilant în care locuința nu oferea altceva decât o sumară acoperire a unor nevoi primare,

casa de la sfîrșitul sec. XIX și de la începutul celui următor are o funcție individualizatoare, de exprimare și de protecție a personalității umane concrete. Ea împacă interiorul cu exteriorul, spațiul securizat și confortabil cu necesitatea respirației în peisaj. Construcția propriu-zisă și grădina sînt componente ale aceleiași realități în care sentimentul duratei și sentimentul libertății se regăsesc în egală măsură. Dar imaginea acestui *model*, formă arhitecturală și mentală în același timp, este invocată și ca unitate de măsură și ca factor de temperare a unui individualism exacerbant, ostentativ și rudimentar care se manifestă astăzi, într-o măsură mai mică sau mai mare, în toată țara. Casa devine *palat*, scara umană dispăre cu desăvîrșire, articularea volumelor se transformă într-o retorică amănunțită, decorul împrumută și pervertește un barocism vag oriental ale cărui reperi sînt turnulețul, dantelăria și eflorescența metalică, strălucirea de butaforie supradimensionată. Element de referință într-o istorie a urbanisticii românești, oricum tînără și lipsită de spectacolul vechilor centre urbane din Europa Centrală și Occidentală, casele din vremea lui Carol I au, puse față în față cu fenomenele amintite mai sus, și o indiscutabilă valoare de model. Care capătă în expoziție și o dimensiune polemică. Pentru că tocmai prin normalitatea lor, prin simțul măsurii și prin adevărul lor uman, ele denunță și sfidează atât spiritul de turmă încorporat în ghetourile stalinisto-ceaușiste, cât și aroganțele *omului nou* care își compensează insuficiențele și complexe în tot felul de monstruoziități greu de imaginat. Și contrastul este cu

atît mai puternic și efectul mai convingător, cu cît aceste case reprezintă orizontul cultural și nivelul economic al clasei de mijloc. Ele nu sînt, așadar, purtătoare ale unui stil major, capetele de serie ale unei mari civilizații sau produsul nu știu căror adînci frămîntări creatoare. Chiar dacă stilistic sînt compozite, absorbînd, mai ales în ornamentică, o mulțime de elemente disparate, ele reușesc să topească armonios aceste împrumuturi și să le aducă la numitorul comun al unei adevărate armonii. Între volume, proporții și forme ornamentale există, în cele mai multe cazuri, un echilibru bine exprimat, la egală distanță de înfățișarea săracă și de încărcătura excesivă. Decorul nu este doar un adaos ulterior, o înfrumusețare cu orice preț, ci o prelungire a spațiilor interioare și a volumetriei exterioare care individualizează construcția și îl exprimă diferențiat pe cel care o locuiește. Intrările marcate prin stîlpi și coloane libere sau adosate, de multe ori în extensie față de planul zidului, portalurile îngrijite, ancadramentele profilate ale ferestrelor care ritmează viu curgerea fațadei, copertinele discrete sau chiar monumentale constituie primul nivel al decorației acestor arhitecturi. În cîlăritul registru, cel superior, se regăsesc cornișele, uneori în consolă, frontoanele și aticele, acoperișurile simple sau supraînălțate ce se prăvălesc în pante repezi, prevăzute cu lucarne de cele mai diverse forme și dimensiuni: de la cele mici ca niște ocnite și pînă la cele monumentale. Diversele stucaturi și elemente ceramice, geometrice sau figurative - cu reprezentări vegetale, zoo- și antropomorfe -, feroneria ușilor, a balustradelor, a balcoanelor, a

jardinierelor ori chiar a gardurilor, se integrează și ele în aceste atît de bogate programe decorative.

Înscriindu-se, fără îndoială, în orizontul civilizației occidentale, topind în alcătuirea lor sugestii clasice, baroce și romantice, aduse la scara unui peisaj urbanistic a cărui vocație nu este, totuși, monumentalitatea, casele de pe vremea lui Carol I împacă spiritul european cu voioșia grădinii bucureștene, autoritatea motivelor cu nevoia confortului contemplativ. Ele sînt argumente de necontestat ale unei istorii stabile și ale unui puternic sentiment al duratei. Constructorii lor, proprietarii și epoca, în general, nu aveau cum să prevadă că peste cîteva decenii vor da năvală niște agregate numite buldozere care, la semnul mîinii unui oligofren și sub ochii tîmpi ai slugilor sale, vor transforma nenumărate case în moloz, vor face într-o clipă ceea ce n-ar fi putut face nici curgerea tihnită a cîtorva secole.

Pledoarie pentru adevăr, normalitate și pentru buna instalare a omului în lume, pentru conservarea memoriei și pentru activarea unui real spirit urban și urbanistic, expoziția de la Catacomba este și un spectacol captivant. Arhitectul Aurelian Trișcu a reușit să înfrîngă împotrivirea obiectelor (cu excepția inițiatilor, puțină lume gustă expozițiile de arhitectură) și să creeze, prin expunere și prin asocieri, un spațiu artistic și un laborator didactic. Dar cei care ar avea de învățat sînt tocmai rudele buldozerelor de ieri și ele nu prea au timp acum de umblat prin expoziții.

MUZICĂ

Modernismul la bătrînețe

DARMSTADT sărbătorește 50 de ani de la înființarea “Cursurilor muzicale internaționale de vară”; muzicienii Germaniei învinse regăseau prin ele în 1946 bucuria libertății; spiritul internațional care a asigurat avântul cultural al acestei țări dăinuie și azi. În expoziția retrospectivă (plină de fotografii și documente dactilografiate - mașini de scris din Germania anului 1946 la fel cu cele din România de azi) se poate întrevedea o atitudine critică față de trecut. Adorno, Schönberg, modernismul: niște vechituri? Vană iluzie, căci nu numai din prezent, ci și din trecut se poate învăța. Au existat un modernism bun și unul rău; un dodecafonism viu și unul mort; un minimalism artistic și unul comercial; o nouă complexitate adevărată și alta falsă; iar acum un postmodernism libertin și unul creator: Tendința este de a se vedea fericirea în “totul e permis”; aici e iluzia vană a postmodernismului libertin.

Expoziția se află pe deal, în locul numit Mathildenhöhe; ultimul Mare Duce de Hesse, Ernst Ludwig, a înființat aici un sat al artiștilor creatori. La căsătoria Marelui Duce, orașul Darmstadt i-a dăruit prin artiștii săi “Turnul căsătoriei”; cele cinci turnulețe lipite între ele sunt ca o mână care jură: un fel de jurământ impus prin-

tului și conducătorilor care i-au urmat, precum că artele vor fi sprijinite. În cuvîntul de deschidere a expoziției primarul general Peter Benz a reafirmat acest jurământ nescriș: finanțarea cursurilor muzicale de vară nu va însemna niciodată o problemă pentru oraș. Ca și “Turnul căsătoriei”, “Cursurile de vară” (înfrățite cu altele similare din Japonia și S.U.A.) rămân o efigie a Darmstadtului.

În ziua deschiderii festive a aniversării au avut loc două concerte: unul simfonic, altul cameral multimedia. Orchestra simfonică a orașului sub conducerea tînarului ei dirigor Marc Albrecht a prezentat patru piese; două dintre ele legate de trecut: “Hyperprism” de Edgard Varèse și Concertul pentru oboi de Bruno Maderna. În unul din ultimii săi ani, Varèse a mai putut veni personal aici; muzica sa puternică și lapidară sună ca în ziua dintîi. Muzicalitatea comunicativă a lui Maderna transpare și ea în concertul admirabil cântat de Omar Zoboli; fotografiile îl arată succesiv pe Maderna (dirigor și compozitor îndrăgit) la început ca un tînar prinț meridional, la urmă obez și suferind; în 1971 am avut plăcerea de a-l cunoaște personal la Royan când a dirijat în primă audiție piesa mea “Ecran”.

“Formă/două forme” a lui Wolfgang Rihm (n. 1952) continuă vehe-

mența stilistică varesiană pe un fond expresionist german, iar Jorg Birkenkötter (n. 1963) în piesa “...gekippte Genauigkeiten” dovedește excelență înregistrația orchestrei.

Concertul multimedia a fost interesant prin problematica lui: un șir de dialoguri. Vytautas Landsbergis, nimeni altul decât primul președinte al Lituaniei independente, a prezentat la pian lucrări ale lui Mikolajus Ciurlionis (1875-1911), compozitor și pictor lituanian; diapozitive însoțeau piesele cîntate la pian; muzica e apropiată de Chopin, Wagner, Scriabin, Sibelius, în timp ce demersul plastic ne amintește de Turner, simbolism și Jugendstil. Un demers depășit, dar cred că lituanienii se recunosc în arta lui Ciurlionis.

Tot datate apar și peliculele video ale sudcoreeanului Nam June Paik; happeningul în doi cu legendarul Joseph Beuys e simpatic, dar și-a pierdut forța de șoc; în public am putut observa un tînar purtînd pălărie gen Beuys; acum cîteva ani ar fi fost în sală mai multe pălării de felul acesta.

Islandeza Steina Vasulka a cîntat la o vioară legată prin computer interactiv cu imagini video memorate de un CD-ROM; impulsurile violinei condiționau un ritm comun al muzicii cu imaginea; mijloacele noi, efective deși în stadiul lor naiv, te plasau într-o

lume fantastică, psihedelică. Pentru moment mijloacele pot ține loc și de concepție (așa a fost și cu cinematograful mut și cu cel sonor). Personal am fost impresionat de imaginile vizuale deformate prin mișcări și opriri neașteptate; mi se părea că văd lumea lui Francis Bacon în plină ebulliție; cred că lui i-ar fi plăcut această artă.

Dar cele mai frumoase, mai moderne și mai clasice din aceste multiloguri au fost desigur compozițiile maestrului de muzică tradițională (sud) coreeană Byunghi Hwang cu instrumentul său kayagum, instrument cu coarde care se ciupec și cărora el le afla transformări timbrale de extraordinară finețe; aceasta s-a putut vedea în dialogul cu Chungsoo Kim care cînta la changgu; acești muzicieni prezintă cercuri culturale asiatice care urmăresc o muzică a contemplației. Însă împreună cu cîntăreața Seunghee Rhee el a trecut printr-o întreagă lume de afecte, de la tandrețe și briză la expresii nebănuite ale furiei omenești; afecte crude uneori, dar niciodată patologice. Hotărât lucru: ca artist interactiv și video, aș invidia arta extraordinară, clasică și modernă a maestrilor sudcoreeni.

Anatol Vieru

Poetul a murit la Londra

DEAD MAN, ultimul film al lui Jim Jarmusch, rulează de câțiva vreme în sălile Occidentului. Pentru că am avut norocul să mă aflu într-una dintre acestea (Curzon West End din Londra, la doi pași de Soho) și pentru că probabil nu foarte curînd - dacă nu chiar niciodată - filmul nu va trece frontiera românească, iată mai jos câteva impresii. De la o vizionare-eveniment.

Funcționarul din Cleveland William Blake (Johnny Depp) călătorește spre vest pentru a lucra în orașul Machine în fabrica straniului John Dickinson (Robert Mitchum). Machine este un oraș fantomatic iar slujba promisă se dovedește a fi o Fata Morgana îmbrăcată în gri straie kafkiene. Înainte de a face drum întors, deziluzionatul Blake petrece o noapte de amor cu o tânără care este ucisă de amantul reîntors intempestiv. Blake își suprimă rivalul și deși rănit reușește să scape linșajului. Urmărit de trei ucigași de profesie (excelenții Lance Henriksen, Michael Wincott și Eugene Byrd) este salvat de indianul Nobody (Gary Farmer). Pitorrescul Nobody, indian solitar cu educație europeană, crede că Blake este reîn-

carnarea vizionarului poet britanic. Pentru el dovada este faptul că în pofida răni mortale și a glontelui pe care-l poartă în trup, mortul Blake își continuă călătoria. Către un tărîm al libertății spirituale. Filmul se încheie metaforic la țărmul Oceanului. Trupul lui Blake se îndepărtează într-o canoe coșciug, reintegrîndu-se ordinii primordiale. Poetul a redevenit liber. Nimeni nu-l mai poate aresta.

Dead Man este o pasișă de western care aduce un omagiu unor predecesori iluștri. Cinefilii vor descoperi cu deliciu maniera de filmare a unui Porter, Griffith sau Ince, dovada că Jarmusch nu a chiulit de la cursurile de istoria filmului. Filmul este cinematografiat impecabil în alb-negru de Robby Müller, fotografia fiind învăluită într-o aură de halucinație atemporală. Vaierul chitarei electrice a lui Neil Young îmbibă imaginea în aburii incantației.

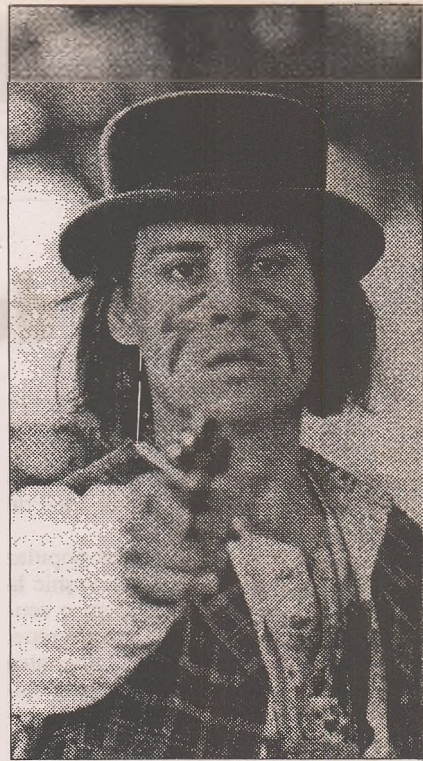
La o primă vedere, Jarmusch pare a fi părăsit meleagurile obsesiilor care l-au consacrat drept unul dintre cei mai importanți independenți americani ai ultimului deceniu. Pentru fideliile admiratori ai autorului lui *Stranger than Paradise* ieșirea din zona urbei contemporane poate fi un semn de mirare. În plus, între *Dead Man* și cel puțin cele două filme precedente, *Down by Law* și *Night on Earth*, diferențele stilistice dar și de tehnică narativă sînt foarte mari.

Însă, la o analiză mai atentă, *Dead Man* încheie un ciclu. În primul rînd,

este vorba de întoarcerea la lirismul primelor filme, la un ritm amintind de poezia aproape experimentalului *Permanent vacation*. În favoarea acestui ritm și a farmecului poetic, Jarmusch renunță la rigoarea narativă a ultimelor filme, aproape enervantă pentru cei care s-au îndrăgostit de primele lui creații, încă purtînd amprenta mentorului Wenders.

În al doilea rînd, *Dead Man* este tot un road movie, ca și celelalte filme ale lui Jarmusch. El poate fi folosit ca o cheie de lectură și pentru precedentele filme, toate, de fapt, drumuri inițiatice. "Vacanța" artistului devine permanentă din momentul întîlnirii cu Oceanul (același pe care plutește într-un superb trans-trav eroul din *Permanent Vacation*). Mai norocos decît "străinii de paradis", William Blake regăsește Edenul liniștii eterne la capătul unui lung drum.

[...] Colegul meu de vizionare, altfel om "din bransă", scenarist de televiziune, a adormit în fotoliul său și sfîrșie ușor. La final se scuză spunîndu-mi că de mult nu a mai văzut un asemenea film plictisitor. Majoritatea insularilor i-au împărtășit părerea și *Dead Man* a cam făcut săli goale. Din fericire au existat și excepții, ca de exemplu criticul Kevin Jackson de la "The Independent" (din 14 iulie) care-l situa pe locul al doilea în "Top 5", înaintea lui *Fargo* (Frații Coen) sau *Richard III* (cu Ian McKellen în rolul

Johnny Depp în *Dead Man*

principal; vă amintiți poate că l-am admirat cu câțiva ani în urmă la București în turneul lui Royal Shakespeare Company).

Scurtă, dar corectă, definiția lui Geoff Andrew de la "Time Out" merită citată: "Somnolent, mistic [...] film straniu, cu totul special, unul dintre cele mai originale și mai enigmatice filme pe care le-a dat America în ultima vreme".

Pașii hazardului m-au îndreptat către un mic cimitir vechi, Bunhill Fields, de pe City Road. Acolo, o piatră roasă de vreme atestă prezența rămășițelor pămîntești ale lui William Blake. Un parastas al poetului ce celebrează însă de acum înainte într-o canoe lansată la apă de Jim Jarmusch.

Lucian Georgescu

Din nou despre dirijori

LA ÎNCEPUTUL lui iulie s-a desfășurat la Ateneu unul dintre cele mai importante evenimente muzicale din ultimii ani- prima ediție a Concursului Internațional de Dirijat "Constantin Silvestri" într-un total anonim. E păcat că asemenea confruntare incitantă, generatoare de reflecție, a trecut neobservată nu numai de publicul larg ci și de cercurile muzicale. De ce? La o conferință de presă ținută cu prea mult timp înainte cei interesați nu au fost chemați. Nici pentru desfășurarea și rezultatele concursului nu a fost captat interesul presei, nici măcar criticii muzicali de la ziarele importante și redactorii reviselor de specialitate nu au fost încunoștiințați. De aici lipsa de reflectare. Or, în lumea de azi, construită pe informație, cea mai sublimă faptă artistică dacă nu este susținută de o mediatizare pe măsură își pierde puterea de radiație, se topește în multitudinea de banalități ce umplu calendarul. De la lansarea acțiunii pînă la invitația la paharul de șampanie final este un întreg traseu de "public relation" care "dă tonul" manifestării și contribuie la o imagine favorabilă.

Programul concursului, impus, a fost foarte dificil dar aceasta era necesar pentru a asigura reputația concu-

sului în contextul celor de mare exigență. Pentru majoritatea concurenților de la această ediție a fost însă o încercare greu de trecut. Dintre cei 12 s-au detașat, oarecum previzibil, 3. Mențione pentru Josep Caballé Domenech din Spania (despre care se spune că ar fi fiul celebrei primadone Montserrat Caballé, zvon neconfirmat), temperament dinamic, bun constructor dar care nu și-a conturat încă personalitatea și nici mijloacele tehnice proprii.

Premiul III - foarte germanul Johannes Willig, dirijor format, cu o bună cultură stilistică dar reținut de o anumită rigiditate interioară. I-a fost propice mai ales proba de acompaniament în care și-a devansat rivalii printr-o mai mare abilitate în a-și asculta și urmări partenerul (aceasta este o componentă specială a talentului, există dirijori banali foarte buni acompaniatori și dirijori deosebiți, poate prea individualiști pentru o bună conlucrare cu solistul).

Premiul II a revenit lui Marco Parisotto din Canada care s-a detașat prin naturalețea și ușurința comunicării, capacitatea de a traduce prin gest cizelat și eficient intenția muzicală; de aceea orchestra "îi sună" și "merge pe mîna lui", cum se spune în argoul profesionist.

Premiul I nu s-a decernat.

În programul concursului a fost stabilit de la bun început ce piesă va dirija fiecare premiat la Concertul de Gală. Concertul nu mai face parte din competiție, zarurile au fost aruncate, premiile anunțate deci este firesc să li se ofere învingătorilor posibilitatea de a se pune cel mai bine în valoare; ei acum nu se mai prezintă pentru a fi judecați de un juriu, ei fac muzică pentru publicul din sală care este îndreptățit să îi audă în lucrarea din program care poate da ascultătorului satisfacție maximă. Această supraorganizare a dezavantajat vizibil pe cei doi premiați de acum: Willig, structural nu este aproape de meandrele capricioase, de explozia coloristică a "Rapsodiei spaniole" de Ravel ce-i revenea ca al doilea clasat. Iar Parisotto cu temperamentul său solar și flexibilitatea ce-l caracterizează nu a fost avantajat de monumentalitatea gravă a Simfoniei a III-a de Brahms. Ei au făcut față onorabil dar prin inversarea programului ar fi avut de cîștigat și ei și publicul.

Și acum o întrebare delicată: de ce nici unul dintre cei 4 concurenți români nu a intrat în finală? A fost o surpriză neplăcută, în unele cazuri inexplicabilă, în altele previzibilă. Premiul oferit de Fundația Soros pentru

cel mai bun concurent român a fost dobîndit de Cristian Neagu, dar aceasta nu schimbă o situație de fapt care, ne place sau nu, există și reduce substanțial potențialul unor talente reale. Scriam într-un articol recent tot despre tineri dirijori că privind traseele profesionale ale unor concurenți trecuți prin toate școlile mari muzicale, pe la toate concursurile (și un palmares de 5 premii spune că tînărul a participat de fapt la 10 concursuri), pe la cei mai mari profesori (și nu numai la unul singur, ci la mai mulți pentru că în dezvoltarea unui artist trebuie să se acumuleze informații și impulsuri cît mai diverse) realizezi că distribuirea talentelor în lume este parcimonioasă dar că ele sînt potențate la maximum prin toate oportunitățile. La noi nu talentele lipsesc ci deschiderea, puterea și mai ales posibilitatea de a le valorifica la toți parametrii.

Concursul acesta este o lecție amară care ar trebui să ne facă să fim mai realiști. Să nu ne mai autoîncîntăm cu statistici romantice despre numeroasele premii dobîndite, cele mai multe de copii dragălași și talentați. De la Stresa la pupitrul dirijoral drumul este lung și farmecul copilăriei s-a pierdut.

Elena Zottoviceanu

PREPELEAC

de Constantin
Tolu

Înainte de cutremur

...-**L**IBERTATEA este o senzație, libertatea nu e o idee. Dacă ar fi idee, ar fi ceva definit, determinat, deci condiționat în mod logic, prin urmare ceva contrar ideii de stare absolută de libertate.

- Ce vorbești, Franț?! făcu popular Tăchiță, chelosul, cu aerul său veșnic la din contră și neîncredător. Cum o senzație!? O senzație numai!? e o aberație. Adică, - explică el răutăcios, - libertatea fiind doar o senzație face parte din rîndul acelor primitive, rudimentare apucături "îmi vine să!"

Era aproape înfuriat de ceea ce îi trecuse celuilalt prin cap, și anume faptul că libertatea ar fi o anume stare de sentiment, mă rog, o părere, nu dăduse cu parul, nu făcea elogiul terorismului, sau cine știe mai ce.

Tăchiță, democrat-violent, reacționare în asemenea cazuri. Nu lăsa să treacă de la el ceva, așa, vreo aproximație, vreo ciudățenie, ca mod de a exprima ceva, lui nu trebuia să-i schimbi nimic din punctul său de acțiune, de gândire sau de observație, așa cum și tiranii nu-și pot închipui altă existență decât aceea imaginată, presupusă de ei, și cu atât mai puțin, sau mai scandalos, ori pur și simplu mai primejdios, existența reală, escamotată dinadins și care este de fapt, - n-ar mai fi să fie, că de-acolo ni se trage totul!

Să-l lăsăm pe Tăchiță, revoluționarul, amicul "Pedichiuristului fatal" din secolul trecut al lui Honoré de și despre care am avut ocazia să mai vorbim și care trăiește și azi și ne rade tălpile îngroșate de imobilism și ne potrivește reglementar unghiile, care ar lua-o razna, fiindcă tocmai cînd discutau ei aprins despre libertate, cu celălalt, pe care nu dăm nimic și care și-așa va pieri imediat la prima clătîntură va dispărea în cutremurul ce sta să înceapă, - *na că începe deodată cutremurul al mare!!!...*

*
* *

DE FAPT, înainte de a începe, propriu zis, toți aveam în trup senzația cutremurului, - fiindcă aici, da, poți să spui *senzație*, nu idee, adică "ideea cutremurului", un non sens, - toți de fapt eram fără să știm "gata cutremurați", ca animalele care simt dinainte; asta e că omul nu mai e sau nu mai vrea sau i se mai permite să fie o făptură bazată numai pe instinct nu și pe rațiune. Din cînd în cînd, în timp ce discută de una de alta, ceva se leagănă, se apleacă, virează glumeț încet, între ei, cum tragi de pe o masă o față de masă, dar ușurel, ușurel, în joacă, astfel încît comeseții să aibă bizara simțire că ameteșc, că-i apucă, așa, din senin, o visare, nu i-ar mai apuca să-i apuce, bieții de ei, și-așa zguduți de atîtea și de atîtea reguli și evenimente politice de la suprafață pe care nimeni nu le mai înregistrează ca pe un seism, în genul său, ci doar ca pe o "evoluție" blestemat de necesară.

*
* *

DACĂ romantismului îi șade bine; dacă, în general, pierderea conștiinței de sine, trebuincioasă curajului orb, absolut, necesită un moment specific, o stare anumită, starea aceea se numește *dezastu*, dezastru din care face parte și nărvăsa, gigantica scuturătură de spinare a pămîntului pe care stăm ori umblăm. La cutremur, tinerii mai ales își descoperă fără să știe dimensiunea lor eroică ascunsă. Șoferii de taxi... Taximetristele, șoferițele-n doliu. Și cei 1200 sau și mai mult ai Revoluției și care zac în

cimitirele noi îngrijite cu frica în sîn de șmecherii supraviețuitori...

*
* *

(TĂCHITĂ, democratul raționalist, prieten cu *Pedichiuristul fatal*, intratabilul dinainte de 1789, decapitat din exces ideologic, - totu-i să nu sari peste cal, - cînd trece pe lîngă proaspătul cimitir al eroilor "aranjat în pripă și magnific chiar de călăi!" - cuvintele lui Tăchiță, asta este adevărul, iar Tăchiță ne îndeamnă să-l răspîndim fiecare în locul sau în felul său; deci, să nu uităm, să legăm clar vorbele între ele, mai cu seamă pentru posteritate, ce zice Tăchiță în drum spre Belu, unde o are îngropată pe maică-sa, moartă de moarte bună, dacă asta se poate zice vreodată că-i bună; ce rostește, dacă este însoțit, sau ce-și spune în sine sa, dacă-i singur, ce murmură trecînd încet pe trotuarul sacru al cimitirului improvizat cu atîta iuteală și despre care scrie și în stația respectivă de metrou că este sau că ar fi "al eroilor". Hm? Ce zice? Ce gîndește raționalistul determinist Tăchiță, sincerul, umanistul bolovănos Tăchiță, dur cu toți și mai ales dur înții și înții cu sine însuși?

Să nu avem vorbe. Să nu ajungem la ziar. La radio sau televizor. Să nu ne huiduie. Să nu ne blesteme. Să nu dea în noi lumea cu pietre. Să nu ne puie la stîlpul infamiei. Și la acel stîlp total dezonorant să ne scuipă cu flegmele lor groase încărcate de ură...

Dar ce zice, ce-ar zice, ce-a zis, sau, dacă încă nu, ce zice într-o zi, sigur, Tăchiță?...

Probabil el își va formula ideea astfel: "Prostuților,... amărăților,... fraierilor,... păcăliților,... păguboșilor și perdanților cu minți rătăcite de himera voastră, care-i numai a voastră și care ea v-a pierdut, dormiți ușor, îngerășii tatii... Să vă aruncați voi așa, înainte, înaintea trupelor guvernamentale!..."

("Cuminte, mama!" cum reproducea "Haimanaua", revenită cu bine acasă.)

■

**SIMULACRELE
NORMALITĂȚII**

de Eugen
Negrici

Reporta din vis

PRINTRE marii nedreptățiți ai istoricilor noștri literari se numără și Vasile Aaron, autorul unui bizar poem de 4088 de versuri - rămas neterminat. Redactat, probabil, între 1820 și 1822 - data morții scriitorului, manuscrisul poemului *Reporta din vis* a fost semnalat în 1868 de Timotei Cipariu, pentru ca, în același an, George Sion să-l prezinte pe larg într-o conferință, la București, iar cineva care iscălește G.M. să înceapă tipărirea lui (într-o versiune incompletă) în *Telegraful român* la Sibiu. A doua mare creație epică ivită în climatul Școlii ardelenene a avut și ea soarta *Tiganiadei*. Ba una și mai rea dacă ne gîndim că a fost tipărită integral abia în 1981, în seria de *Documente și manuscrise literare* editate de un colectiv al Institutului Călinescu condus de P. Cornea. În comentariul însoțitor, prof. Cornea ne amintește faptul că, de la regula omisiunii, au exceptat doar D. Popovici și Al. Piru, care e posibil să fi frunzărit manuscrisul și că singura analiză serioasă, întemeiată pe o lectură integrală a textelor, este aceea a lui Mircea Popa publicată în 1979 în *Revista de istorie și teorie literară* (3) sub titlul *Două opere mai puțin cunoscute ale lui Vasile Aaron*.

Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900, socotind că e vorba mai curînd de o imitație, menționează localizarea motivului preromantic al ruinelor și călătoria inițiată pe trecut în vis. În cele cîteva rînduri pe care le acordă *Reportei din vis* în *Istoria poeziei românești* (vol. I, Minerva, 1982), Mircea Scarlat, decepționat de "pragmatismul ardelenesc" care "alterează irevocabil efectul artistic", îl consideră pe Aaron un precursor al lui Bolintineanu. Valoarea poemului nu-i scapă, însă, lui N. Manolescu. Capitolul *Moartea unor specii nobile* - unde e tratat subiectul - ar putea fi, chiar, extins într-o viitoare ediție a *Istoriei...* sale. Și asta fiindcă e evident acum, cînd textele ne stau la dispoziție, că

Reporta din vis ca, de altfel, și poemul *Vedenie* de Vasile Pogor fac notă aparte în peisajul literar de pînă la Eminescu și Macedonski, ilustrînd vocația vizionară a poeziei românești. Sînt convins, și o spun a zecea oară, că, în loc să ne consumăm energiile cu ajustarea pîrtinitoare a istoriei literare, cu, de pildă, inventarea unei *etape* a romantismului românesc și plasarea ei într-o vreme în care beletristica abia izbutea să articuleze - am face mai bine să ne ocupăm de acele personalități care, cu sau fără voie, au descoperit direcții fertile, au ars etapele legînd pîrtășie cu cele mai interesante atitudini artistice europene. Căci, pînă la acea rodnică și norocoasă perioadă interbelică devenită mit național, linia tradiției fiind, cum am mai demonstrat, firavă sau inexistentă, fenomenul literar românesc s-a întreținut prin asemenea fîșniri neverosimile.

Strădania poetului de a revela deșertăciunea lucrurilor omenești, de a aduce - ca un alt Miron Costin - noi argumente în contul Ecclesiarhului spre a afirma și preamări, apoi, virtutea, poate lăsa rece pe cititorul de azi.

Dar totdeauna e greu de prevăzut peste ce pîrghii artistice norocoase poate da cel ce, versificînd impetuos și adesea mecanic, dorește cu tot dinadinsul să împingă tot mai departe "poveștea".

Schimbînd, după nevoi, pasul narativ, preluînd din mers, fără prejudecăți, și de-a valma, motive, toposuri literare mai vechi sau mai noi, recurgînd, cînd se simte în impas, la datele memoriei afective, la observația directă și detaliul concret, V. Aaron izbutește nu de puține ori să uimească. Scenele sale cinegetice, tablourile de înserare și cele legate de viața intimă a pădurii și mai ales acea viziune dantescă a unei călătorii inițiatice au fost remarcate de pușinii comentatori. Ne rămîne să decupăm în continuare.

■

Ocean

Hector

ÎN HANUL la care trăsesem, totul era ca în povești. Pe fereastra întunecată puteai vedea Dumbrava minunată, dar nu îndrăzneai s-o deschizi. Nu departe, o crescătorie de porci răspîndea mirosuri tari.

Paturile erau mici și strîmte ca pentru piticii Albei ca Zăpada, lumina becului zgîrcită desena pe podeaua aspră un cerc înșelător de lumină. Pereții erau așt de subțiri încît conversația vecinilor ți se părea că are loc în propria odaie. Doi vorbitori tratau probleme importante, vocile se amestecau cu zgomote de pahare, de sticle, de farfurii și cuțite. După o oră de deranj, plictisul mi se schimbă în curiozitate. Le identificasem meseria: se ocupau cu paza siguranței obștești. I-am botezat. Unuia i-am spus Pățitu, fiindcă se lăuda cu multe fapte vitejești, celuilalt, fiind fulul de ureche, Urechilă. Veniseră să aresteze pe Ionescu-Buciumeni, despre care se spunea că ar fi avut legături cu rezistența din munți. Misiunea părea foarte importantă, după cum repetau; un colonel, probabil șeful lor, îi amenințase: "Banditul de Ionescu sau galoanele!"

"Ce tîrg afurisiți", suspină Urechilă. "Aici toate-s pe dos. Anchetezi, întrebi unde-i individul și în loc să mintă, să jure că 'nu știu', cum fac de obicei toți peste tot, ăștia îți răspund 'chiar adineaori l-am văzut, a trecut pe aici!' 'Da', încuviință Pățitu, 'și asta-i o minciună. Din Rădășeni la Spătărești l-au zărit astăzi 12 persoane, la aceeași oră. Să nu înnebunești?' - "Ce să pățești?", întrebă Urechilă. "Nu, zic să nu înnebunești", repetă Pățitu. "Un tîrg cu oameni pe dos."

Curînd conversația deveni captivantă. Un oarecare, Țapoș, le promisese ajutor. Trebuia să vină după miezul nopții, să le aducă o 'iscoală' - un aparat sau un animal, n-am înțeles prea bine - cu care vor putea depista pe bandit, 'cît ai spune pește'. Nu adormisem bine, cînd o bătaie în ușa vecinilor mă

făcu să tresar. "Cine e?", strigă Urechilă așt de clar de parcă ar fi fost în patul meu. "Sînt eu, Țapoș." - "L-ai adus?" - "E aici." Îmi lipii urechea de perete și ce auzii mă minună peste măsură. 'Iscoada' era o pasăre.

Mai precis, un cocoș. Noul detectiv, pe numele său Hector, se zbătea puternic. Înțelesei că se codea să se lase angajat de organul de securitate. "Și cum facem?", se interesă Pățitu. Țapoș vorbea aproape în șoaptă: "Mai înții îmi dați aurul pe care l-ați confiscat azi de la tetea. Cocoșeii." Și după o pauză: "Stați să număr". O altă pauză. Apoi bine dispus: "V-am adus un ciorap de-al banditului. Îl legați de gîtul pasării și ea vă va conduce pe drumul cel mai drept la birlogul lui Ionescu." - "Dacă ne înșeli, Țapoș", îl amenință Urechilă, "te facem pe tine clapon!" - "Vai de mine și de mine, cum aș îndrăzni! E bine să porniți la răsăritul soarelui, atunci Hector e în culmea puterilor!"

N-am mai dormit. Cînd s-a luminat de zi, m-am strecurat pe scări în jos și am ieșit. Peste puțin apărură și oamenii legii, înaintea lor cocoșul, legat cu ciorapul la gît ca o fundă cochetă, mai pe jos, mai zburătăcind. Trecurăm pe lîngă cotețele de porci și intrarăm pe Petrari; la colțul uliței Rădășenilor, în fața casei lui Șmil, cocoșul trîmbiță de trei ori, lăudînd dimineața. Cînd făcură cotul, eu m-am oprit lîngă statuia Maiorului. Potera intra în curtea unei vile proaspăt vîruite. După o lungă așteptare, fiindcă nu se întîmpla nimic, mi-am luat inima în dinți și m-am apropiat. Din vilă se auzeau urlete infernale. O măturătoare freca trotuarul. "Cine stă aici, mătușă?" - "Tovarășul colonel. Al mai mare. Au intrat la el doi bărbați cu un cocoș. Tipă la ei. Zice c-o să-i gîtuie..."

Bravo Hector, ce mult aș fi vrut să te revăd ca să te felicit.

Paul Miron

Orient, femei,
romane

"CHEMAREA Orientului" pentru lumea anglo-saxonă era ușor de înțeles în secolele trecute, când deplasarea fizică propriu-zisă însemna o irepetabilă aventură. Totuși ea a continuat și în acest

L. Durrell - H. Miller,
Correspondență 1935-1980.
Editată de Ian S. Mac Niven.
Traducere de Cristina Felea. Editura Univers,
1996. 340 p. Lei 7900.

veac dominat de viteză - ca o dovadă că atingerea, în câteva ore de zbor, a promițătoarelor limanuri, nu domolea nevoia de mister, de călătorie inițiată. Și astăzi englezii - în bună parte și germanii, și americanii - cumpără îndeosebi cărți a căror acțiune se petrece în Orient, deși nimic nu-i oprește să petreacă un weekend la Alexandria în loc să citească despre Egipt. Locurile în care se petrec romanele lui Durrell și chiar personajele sale le poate întâlni oricine - însă promisiunea accesului la "lumea de dincolo" pe care o simbolizează Orientul, doar paginile unei cărți (chiar răs-citate!) o pot oferi.

Correspondența dintre Miller și Durrell - doi importanți romancieri făcând parte din lumi și generații diferite - în-temeiază o profundă prietenie tocmai din pricina unor pasiuni comune. Chiar dacă nu re-cunosc acest lucru, aproape că nu e scrisoare care, între 1935 și 1980, să nu evoce fie lumea mediteraneană care l-a fascinat pe Durrell, fie cea tibetană (îndeosebi filozofia Zen) preferată de Miller. Din pricina tulburărilor epocii (război, să-răcie) multe din prețioasele epistole s-au pierdut, totuși cele rămase sunt suficiente ca să alcătuiască o carte capti-vantă, drumul evoluției spiri-tuale a celor doi.

Născut în India, la 27 februarie 1912, Lawrence Durrell a fost de la început conștient de vocația sa scriitoricească, stabilindu-se, cu un venit modest, în insula Corfu, nu-mai pentru a scrie. Acolo a descoperit, într-o toaletă pu-blică, părăsit probabil de un turist indignat, romanul *Tropicul Racului* de Henry Mil-

ler: pe loc i-a scris acestuia, entuziasat (fără să recunoască, evident, proveniența volumului...) și de atunci s-a legat o prietenie mai degrabă literară decât concretă între "doi oameni cu afinități complementare, care să-și fie în același timp oglindă și suprafață refractară" (Ian Mac Niven). Mărturisindu-i lui Miller, în 1937, că de la el a învățat un lucru esențial - "să scrie despre oamenii pe care îi cunoaște", Durrell invocă tibetani, chinezii, iezuiții din Himalaya: "Cred că Tibetul reprezintă pentru mine ceea ce e pentru dumneata China... Dar am părăsit Tibetul fără să mai merg acolo - vai - când stau să mă gândesc, este asemenea unei maladii nesăbuite." Până la adânci bătrânețe, Miller avea să-l invidieze pentru nașterea sa: "Trebuie să mulțumești astrului tău protector că ți-a fost dat să te naști acolo, la porțile Tibetului. În cartea dumitale există o nouă dimensiune, care numai acolo își putea avea izvorul". Peste aproape patru decenii încă își mai clama "invidia": "Știi, ai fost foarte norocos că ai avut ocazia să vizitezi și să trăiești un timp în locuri atât de deosebite. Și mai ales te invidiez pentru locul nașterii tale. Himalaya! Lumea mea de vis." (1972).

Cu toate că, în principiu, Miller a fost mai sedentar ("Da, fără îndoială, mi-ar plăcea să văd lumea. Cui nu i-ar plăcea? Dar dacă n-o fac, nu pierd mare lucru. Pot spune că am întreaga lume înăuntrul meu"), călătoriile sale în raiul mediteranean, care-l cucerise definitiv pe Durrell, l-au marcat atât de puternic, încât a avut până la moarte viziuni: "În timpul operației sau după aceea am trăit o magnifică experiență. Mă aflu din nou pe insula Creta, foarte fericit că mă găsesc acolo. Puteam vorbi fluent grecește. Totul era frumos. Doctorii au crezut că mi-am pierdut mințile. De ce oare se alarmează când cineva e fericit?"

Miller îl admira pe Durrell pentru frumoasa limbă literară (amândoi tânjeau de fapt să scrie poezie), pentru norocul de a trăi pe meleaguri inspira-toare, pentru succesul la femei. Care nu i-a lipsit nici lui. E pur și simplu impresionant să afli cât de dezinvolt schim-bau cei doi măestri nevestele, amantele, prietenele, inspira-toarele, cum își descriau unul altuia noua cucerire, noul ideal (amândoi, în căutarea Frumuseții). Miller, cu idealul său Zen, prefera o actriță japoneză (la șaptezeci și cinci de ani se însură cu Hiroko Tokuda, de douăzeci și opt, și bineînțeles că se scuza comparându-se cu Goethe) și mai apoi alta chineză (actrița Lisa Lou). Durrell căuta mai ales franțuzele sau personaje mediteraneene din atmosfera cu o "însă-lmântătoare densitate de sexualitate și moarte". Iubita lui

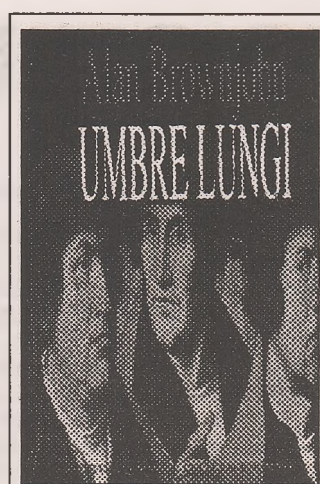
avea "savoarea Cleopatrei... solduri din Alger, gene din Malta, unghiile și degetele picioarelor din Smirna, ochii din Atena, nasul din Andros și o gură care știe să țipe și să murmure ca vrăjitoarele din Homs și Samarkand, și sânii din Fiume".

Într-un asemenea context, Anaïs Nin pare să fi avut doar un rol... colegial. În muzica - armonia - camerală de la Villa Maures, unde Miller își atribuia rolul violoncelului iar pe Durrell îl numea "violă", Anaïs a avut propria ei partitură și a fost singura din pleiada de muze care nu i-a "slujit" pe cei doi sultani.

În fine: muzică, pictură (și Miller, și Durrell pictau foarte bine, au deschis expoziții, au vândut, chiar au trăit o vreme din asta), teatru, film, case în Europa și America, vacanțe în Grecia, rareori munci neplăcute (având de susținut materialicește mai multe familii. Durrell a fost totuși nevoit să lucreze ca funcționar consular nu doar unde ar fi locuit oricum - în Grecia și Egipt - ci și pe meleaguri unde nu s-a simțit la largul său, în Argentina și Iugoslavia) - nu s-ar putea spune că epistolarii n-au fost răsfățați de soartă. Au știut să scape cu bine din război și nici de cortina de fier habar n-au avut (deși Durrell, nevoit să locuiască o vreme în Iugoslavia, scria în 1949: "Comunismul este ceva mult mai groaznic decât ți-ai putea imagina: o corupție morală și spiri-tuală sistematică... Perversitatea adevărului în interesul eficacității. Văzut de aproape te umple de groază, iar coopera-re docilă a intelectualilor e înfricoșătoare!" - Asemenea cuvinte apar însă doar într-o scrisoare; prin tăcerea și nepăsarea lor față de ce se întâmpla dincolo de cortină, n-au "cooperat" și intelectualii din Vest în aceeași măsură? Ba chiar într-o mult mai mare măsură, fiindcă n-ar fi pierdut nimic scriind adevărul...) Pe scurt, viețile celor doi romancieri au meritat a fi trăite, așa cum scrierile lor (inclusiv aceste epistole) merită a fi citite. Cu oarecare invidie colegială - nu numai din pricina talentului.

Orient românesc

ACELAȘI dor de Orient, de lumea exotică și misterioasă care-i atrage pe englezi ca un magnet, l-a bântuit și pe Alan Brownjohn - care n-a avut însă parte de "aventuri" decât la porțile acestuia, în România. Scrisă fermecător, povestea unui biograf pornit pe urmele prietenului său, celebrul romancier Philip Carston, care lăsase cu limbă de moarte să i se scrie povestea vieții fără a omite rolul frumoasei Carolina Predeanu din România, devine o carte cu atât mai interesantă pentru ci-

Alan Brownjohn, *Umbre lungi*. Traducere de Irina Horea. Editura Fundației Culturale Române, 1996. 419 p. Lei 9000.

titorul român, cu cât ea încearcă să fie și un document. Cu aceeași uimire cu care eroina lui Carston, Katrin, venită dintr-o țară socialistă, descoperă Anglia, vede și prozatorul Tim Harker-Jones o țară "exotică" prin frumuseți naturale, talente, pasiune pentru cultură dar și pentru intrigi bizantine. Dictatura ceaușistă, cu "umbrele" ei lungi, nu e totuși subiectul unei critici prea dure (personajul principal, intelectual, nu judecă tranșant și încearcă să înțeleagă). Alan Brownjohn refuză să vadă lucrurile în alb-negru și a surprins foarte bine firea contradictorie a românilor. Prea multă prudență strică însă; prea devine totul explicabil. Figurile scriitoricești surprinse (azi funcționari cu haine de piele la Consiliul Culturii, mâine revoluționari etc.) sunt mai degrabă schematice și ar putea ilustra oriunde o "revoluție" sau o "lovitură de stat". Cartea nu este însă, evident, scrisă în primul rând pentru români, așa cum nici Durrell n-a scris *Cvartetul din Alexandria* pentru egipteni. Cititorului englez, tulburările unei țări din Est, cu drame sociale și psihologice aduse de revoluție, ar putea să-i pară un subiect la modă (deși nu vor avea parte nici de crime, nici de sex, nici de aventuri ieșite din comun - doar, foarte vag și incert, de spioanji). Din punctul meu de vedere, lui Alan Brownjohn i-a reușit cel mai bine descrierea provinciei (orașul Târgu-Alb, probabil Târgu-Mureș) cu o suită de personaje (în primul rând, profesorul Boboescu) autentice și complexe.

Cum se dă
lovitura

S-AR PĂREA că "Principele" lui Machiavelli trebuie rescris din când în când, nu numai pentru a pune în valoare noile argumente pe care istoria le furnizează din belșug, ci și pentru a dovedi că puterea se păstrează cu aceleași mijloace pe care le folosesc cei ce proiectează, orga-

nizează și execută lovitura de stat. Acest din urmă argument a fost hotărâtor pentru Curzio Malaparte, care a scris în 1930 un volum supărător pentru toate taberele politice - național-socialiști, comuniști, democrați etc. Apărut la Paris (de teama lui Mussolini), volumul avea să prevadă intenții și metode viitoare de a accede la putere, deși istoric vorbind, autorul se oprește la nume ca Béla Kun ("Republica Consiliilor" din Ungaria) sau Bauer ("Republica de la Weimar"). În ciuda interdicțiilor germane, italiene, central-europene, cartea a circulat, stând la căpătâiul atât al unor "revoltați" cât și al unor dictatori sângeroși. Expunând tehnica loviturilor de stat, Malaparte și-a îngăduit alăturarea unor nume ca Lenin, Hitler, Stalin, Troțki, anticipând soluțiile menținerii la putere de care s-au folosit mai târziu tiranii țărilor socialiste. În principiu, teoria lui Malaparte susține că "unui Napoleon trebuie să-i contrapui un Napoleon, unui Hitler - alt Hitler, unui Stalin - alt Stalin" pentru a-i învinge. Or, care dintre învingătorii acestora ar accepta asemenea similitudine? Cartea e etichetată "cinică" și pentru că socotește loviturile de stat toate evenimente care s-au autodefini-t "revoluții" - "substituiți ale unor regimuri dictatoriale cu altele democratice". În plus, pentru că autorul nu "ține" cu nici una din tabere. E semnifi-

Curzio Malaparte, *Teh-nica loviturii de stat*. Traducere de Mihaela Gliga. Cu o prefață a autorului. Editura Nemira, 1996. 170 p. Lei 4500.

cativ dialogul telegrafic Malaparte/Troțki (acesta din urmă supărat că a fost pus în aceeași categorie cu Iosif Vissarionovici). Malaparte i-a telegrafiat: "De ce amestecați numele meu și al cărții mele în disputa dumneavoastră personală cu Stalin? Nu am nimic de împărțit nici cu dumneavoastră, nici cu Stalin. Stop". Troțki a răspuns sec: "Sper, pentru binele dumneavoastră, să fie așa. Stop." În fond, nici unul dintre autorii sutelor de lovitu-ri de stat din istorie n-a recunoscut vreodată că a con-dus, de fapt, o lovitură de stat.

Trecutul, prezentul

DESI un best-seller - lucru rar întâmplat în istoria literaturii de specialitate -, cartea lui François Furet publicată anul trecut în Franța, intitulată *Le Passé d'une Illusion, essai sur l'idée communiste au XX-e siècle* este contrariul a ceea ce s-ar putea numi o lectură de vacanță. Întâmplarea a făcut însă ca, petrecându-mi vacanța trecută în Franța, să pot cumpăra, din vitrina unei mari librării din orașul Quimper, în Bretania, ultimul exemplar al cărții istoricului francez. Ce altă dovadă mai convingătoare a succesului decât epuizarea cărții, în intervalul a doar câteva luni, până și în librăriile din ținuturile bretone? Reîntoarsă în Germania, am avut satisfacția să constat că valul de debateri declanșat de epocalul eseu lui François Furet continua cu o intensitate sporită deși nu fusese încă tradus în germană. Evenimentul avea să se producă ceva mai târziu: în primăvara acestui an, Editura Piper din München lansa în sfârșit în librării *Trecutul unei iluzii* sub un titlu ușor diferit ca formă și sens de cel al ediției franceze. În traducere germană deci, ar fi vorba de *Sfârșitul unei iluzii* - ceea ce înseamnă deja altceva, din chiar perspectiva autorului. Invitat de Universitatea din Frankfurt pe Main, de Institutul Francez și de Editura Piper, la o întâlnire cu profesorii, studenții și ziariștii, François Furet a precizat că alegerea titlului cărții în franceză nu a fost întâmplătoare: el face aluzie la o scriere a lui Sigmund Freud, vizînd domeniul credințelor religioase. Apoi, trecutul nu este întotdeauna sinonim cu sfârșitul.

Se mai cere precizat un detaliu, care, privit mai îndeaproape, se adevărește a fi componenta esențială a complexului ecou pe care cartea lui François Furet îl are în Germania: ea a reactivat o dispută ce părușe demult încheiată. Este vorba de așa-numita *Historikerstreit*, cearta istoricilor germani, provocată de câteva din lucrările și tezele lui E. Nolte. Istoricul german, expert în explicarea nazismului de pe pozițiile istoriografiei filozofice, consideră că fascismul ar fi fost generat de bolșevism, că dacă Revoluția din Octombrie nu ar fi avut loc, nici regimurile fasciste nu ar fi avut șanse de instalare în mai multe țări ale Europei. Disputa istoricilor germani a atins apogeul în 1986-1987, fiind alimentată și de presupunerea, foarte logică de altfel, că prin comparație cu crimele comise de regimul stalinist din Uniunea Sovietică și de restul dictaturilor comuniste - atrocitățile celui de-al Treilea Reich ar fi relativizate. În cartea sa, François Furet face referiri directe și cuprinzătoare la tezele lui Nolte, la disputa istoricilor germani. În dezbaterile de idei și luările de poziții publicate de revistele franceze *Critique* și *Le Debat*, tabuizată pînă nu demult comparație dintre fascism și comunism este dezvoltată pornind de la ideile lui Furet, și - Nolte însuși ia atitudine față de tezele colegului său francez. Cititorii români vor avea ocazia să descopere pe cont propriu conținutul cărții lui François Furet - și referințele la contextul german al comparației fascism-comunism - atunci cînd lucrarea va apărea în traducere, la Editura Humanitas. Publicul avizat este informat de altfel asupra conținutului acestei edificatoare cărți, din prezentarea făcută de Monica Lovinescu.

Să mă întorc însă la întâlnirea lui François Furet cu publicul german, organizată la Frankfurt pe Main, de către Editura Piper și Institutul Francez, sub egida Universității. În aula venerabilei instituții ce poartă numele lui Goethe, au fost prezenți sute de studenți și profesori. Cu o naturalețe a prezentării pe care doar extrema intimitate cu subiectul prelegerii o poate conferi, François Furet și-a informat auditoriul asupra perspectivelor democrației. Anterior, în incinta Institutului Francez, autorul a avut amabilitatea să-mi ofere un amplu interviu, pe care l-am difuzat apoi în serial, în emisiunile programului în limba română al postului de radio Deutsche Welle.

François Furet, care este și autorul prefetei cărții *Pitești* a lui Virgil Ierunca, publicată în acest an la Editura Michalon, mi-a mărturisit că a fost prieten cu Mircea Eliade, că este bun prieten cu o serie de intelectuali români exilați la Paris. Actualmente, el predă la Universitatea din Chicago, este președinte al Centrului Raymond Aron, a fost directorul Școlii de înalte studii de științe sociale din Paris. Nu întâmplător, referindu-se la influența pe care o au ideile și personalitatea lui François Furet asupra specialiștilor - cunoscătorii scenei intelectuale franceze vorbesc chiar de Galaxia Furet. **A.B.**

Nu reîntoarcerea comunismului, ci a unor comuniști

- Domnule François Furet, publicarea în limba germană a cărții *Le Passé d'une Illusion - sub titlul Sfârșitul unei iluzii* -, a reapris în republica federală o veche dispută, cunoscută sub numele de "cearta istoricilor". Simultan, presa îi consacră din nou ample analize. Cauzele succesului epocalui dumneavoastră cărți sunt multe dar - din punctul dumneavoastră de vedere - care ar fi principală explicație e ecoului înregistrat aici în Germania?

- Din perspectiva intențiilor, am scris o carte de istorie europeană, și nu una destinată doar francezilor. Co-

munismul a fost o aventură europeană iar Germania a fost epicentrul tragediilor europene ale secolului XX. Această nu doar fiindcă ea a fost nazistă, în timpul dictaturii lui Hitler, ci și pentru că o parte a ei a fost comunistă, după război. În fond, Germania este singura țară din Europa care a cunoscut cele două forme de tiranie - ceea ce constituie, concomitent, unul din motivele interesului față de această parte a istoriei. Dar, acest motiv nu este unul esențial, fiindcă există în Germania și persoane care nu vor să audă vorbindu-se de aceste capitole ale istoriei. Cred că reacțiile față de carte sunt ambivalente, că subiectul în sine creează probleme particulare germanilor...

- În Germania comparația dintre comunism și fascism a fost făcută, de către istoricul E. Nolte, pe care îl și citați. Dumneavoastră ați abordat to-

tuși subiectul dintr-o altă perspectivă, în calitate de prestigios istoric francez și de expert în domeniul Revoluției Franceze. Tema rămîne de maximă actualitate poate mai ales pentru țările Europei de răsărit unde există o anumită propensiune spre extremism. Cum vă explicați acest fenomen?

- Ei bine, acest lucru nu mă frapază deloc. Se vorbește de reîntoarcerea comunismului dar trebuie să știm despre ce vorbim. Comuniștii (de exemplu cei din România) nici nu au părăsit vreodată pozițiile puterii, prin urmare nici nu au avut cum reveni la putere. În Ungaria și Polonia, președinții sau prim-miniștrii foști comuniști nu au venit la putere în urma unei lovituri de stat sau prin protecția unei puteri străine, ci în urma alegerilor libere. Altfel spus, atunci cînd vorbim despre întoarcerea la putere a comuniștilor, vorbim de reîntoarcerea foștilor comuniști, instalați acum în regimuri relativ democratice. Și nu mai vorbim de dictatura proletariatului, de un partid unic... Deci cred că nu suntem îndreptățiți să vorbim de o reîntoarcere a comunismului, ci de revenirea la putere a unei părți a personalului vechiului regim. Nu văd cum s-ar fi putut evita această situație, dat fiind că trecerea de la comunism la post-comunism s-a făcut într-un mod nerevoluționar. Practic, nu s-a creat o linie de separație, de epurare între vechiul și noul personal. Deci este destul de firesc ca vechii comuniști să încerce să facă pe mai departe politică...

- Există în cartea dumneavoastră o afirmație interesantă dar care, din păcate, nu oferă asupra viitorului o perspectivă prea liniștitoare. Este o afirmație care nu coincide nici cu viziunea lui Fukuyama asupra sfârșitului istoriei, nici cu ideile hegeliene asupra sensului acesteia. Afirmati că în fața noastră se deschide un tunel, că, ieșind de pe scena istoriei, comunismul a lăsat în urma lui neantul. Afirmati care pare adevărată mai ales în raport cu situația din Europa de răsărit, care le oferă unor intelectuali din fostele țări comuniste, inclusiv din România, ocazia de a compara actuala stare de lucruri cu cea din ajunul revoluțiilor burgheze din 1848. Sunteți de acord cu acest punct de vedere?

- Vedeți, marea diferență este că în 1848, ca și la începutul acestui secol, credeau toți, toată stînga europeană, că socialismul va succeda capitalismului, că ar exista un sens al istoriei care ar face ca în cele din urmă suprimarea profitului, a proprietății particulare asupra mijloacelor de producție să constituie un pas înainte al umanității, că ar permite unor societăți mult mai omogene, mai împăcate cu ele însele să-și dezvolte forța lor pozitivă. Originalitatea radicală a perioadei în care trăim este că am văzut capitalismul devenind viitorul socialismului... Ceea ce, de altfel, s-a și împlinit sub ochii

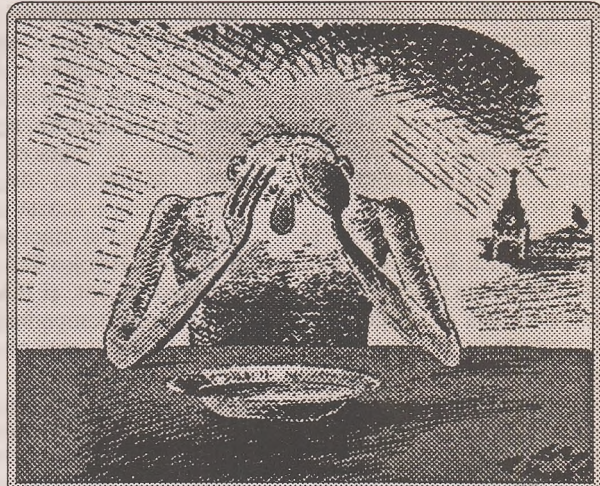
noștri în urmă cu cîțiva ani. În această măsură, ceea ce este nou acum în raport cu cele trăite de umanitate în ultimele două sute de ani - este că trăim de-acum înainte într-un orizont limitat, adică în orizontul capitalismului liberal, al democrației pluraliste... Nu ne imaginăm alte regimuri. Prin urmare, Fukuyama spune: acesta este sfârșitul istoriei, Fukuyama este un hegelian. El constată că elementele caracteristice hegeliene ale sfârșitului procesului istoric sunt prezente. Eu nu cred acest lucru. Eu nu sunt un hegelian. Cred pur și simplu că cea mai mare probabilitate este următoarea: umanitatea (europeană sau nu) va reconstitui societăți post-capitaliste pe care nu le cunoaștem azi dar care vor fi foarte diferite de cele ale secolului XX. Nimeni nu va mai vorbi de rolul clasei muncitoare sau de dictatura proletariatului. Este totuși probabil ca, prin dinamica lor proprie, civilizațiile democratice să ne conducă spre idei politice pe care nu ni le imaginăm azi.

- Mai există un scenariu posibil. Afirmati că în momentul în care Dumnezeu a ieșit de pe scena istoriei, istoria este cea care intră în scenă...

- Ca o nouă divinitate!

- Da, ca o nouă divinitate. Dar, dincolo de acest sens - căci a face o astfel de afirmație înseamnă a investi un sens în evoluția istoriei - există încă o tendință, aceea a fanatismelor, a integrităților de tot felul, o reîntoarcere la convingeri religioase instrumentalizate în scopuri politice, mai ales în Orient. Nu întrevedeți în toate aceste simptome o primejdie la adresa democrației, mai ales după dispariția comunismului?

- Da, dar vreau să spun că este ceva foarte diferit, fiindcă este vorba de un autentic fundamentalism religios - ceea ce nu era deloc cazul comunismului. Aceasta în măsura în care există un Dumnezeu. Iar în fundamentalismul islamic divinitatea nu este istorie, ci Dumnezeu. Deci o idee politică fondată pe o religie. Apoi, această tendință nu este universalistă. Este prin urmare vorba de o recuperare a identității colective de către popoarele sau națiunile oprimate de Europa în perioada colonială. Tendințe care pot fi desigur combătute dar care nu prezintă caractere comparabile cu ideea comunistă, care a fost o idee istoricistă și universală...

Desen de d'Umiarov apărut în „Pravda”, Moscova

și viitorul unei iluzii

Comunismul nu e o iluzie exclusiv intelectuală

- Mă reîntorc la cartea dumneavoastră. Cred că o parte a succesului ei se datorează și forme sale eseistice. Sunteți foarte sincer, ați cunoscut mișcarea comunistă "din interior" și acest gen de mărturie sunt infinit mai convingătoare. Există apoi în paginile acestei cărți voluminoase foarte mult din persoana dumneavoastră, desigur în subtext, o anume tensiune personalizată a demonstrației...

- Toate cărțile de istorie, chiar cele mai savante, au rațiunile lor personale. Nu-ți poți petrece aștia ani în studierea aproape obsesivă a unui subiect fără a avea un impuls interior. Istoricul mult mai mari decât mine, în secolul al XIX-lea și XX, și-au găsit întotdeauna propria lor carte, cartea. Chiar când Rostovzev explică decăderea Imperiului Roman, el are în vedere istoria bolșevismului. Altfel spus, toate istoriile care se scriu mai sunt încă istorii ale prezentului. Croce a fost cel care a spus "Nu există altă istorie decât prezentul". În toate cărțile - în toate cărțile care sunt bune - este posibilă regăsirea autorului, a mărcii, a stilului său. Cât despre cartea mea, așa cum afirm de altfel - ideea comunismului în primii ani după cel de-al doilea război mondial constituie o experiență personală la care nu conțin să reflectez, deși au trecut patru decenii de-atunci, deși mi-am clarificat concepția asupra ei. Și fiindcă povestea a luat sfârșit sub ochii mei, m-am gândit că va trebui să încerc să înțeleg... Să înțeleg cum de a fost posibil ca aștia oameni, la fel ca mine, să devină victime ale acestei iluzii. Nu am vrut să vorbesc doar despre intelectuali, fiindcă nu cred deloc că aceasta este o iluzie exclusiv intelectuală. Există muncitori, în Italia, în Franța, există milioane de oameni care au crezut că Uniunea Sovietică a fost o țară a unui regim fericit, un stat de drept. Dar, intelectuali au relevat mai pregnant iluzia fiindcă, scriind, au lăsat urme și putem încerca să înțelegem ceea ce au gândit ei...

- Domnule Furet, fiindcă discuția noastră a intrat pe terenul așa-numitei experiențe personale, vă supun atenției o altă chestiune: unii dintre locuitorii Europei de răsărit au afirmat că simpatia manifestată față de comunism de către unii intelectuali occidentali a facilitat dănuirea regimurilor totalitare în acea parte a continentului. Credeți că această culpabilizare a occidentalilor este una reală, credeți că Occidentul și-ar putea asuma - chiar fără orice efect direct asupra situației date - această vinovăție? Întrebarea mea vizează doar componenta morală a problemei - chiar dacă morala contează prea puțin în zilele noastre și în istorie...

- Ce vreau să vă spun este că nu trebuie să ne gândim că doar Occidentul a crezut în comunism în vreme ce

oamenii din Europa de est nu credeau în el. Când comuniștii au preluat puterea în Rusia în 1917, bolșevicii au crezut în comunism. În anii imediat postbelici, comuniștii polonezi, cehi, micul număr de comuniști români au crezut și ei în comunism. Deci nu a fost vorba nicidecum de o utopie occidentală ci de una universală, cea mai răspândită de la creștinism încoace. Această idee s-a extins în Africa, în Asia, în America Latină etc. Ceea ce este adevărat este că locuitorii estului european au fost mai repede deziluzionați de comunism fiindcă ei efectuau lucrările practice ale comunismului. În vreme ce în Occident, idealul comunist a dăinuit (în fond, o perioadă mai îndelungată) tocmai fiindcă nu a dat naștere acolo la tragedii. Dacă luați ca exemplu istoria comunismului francez, ea nu este o tragedie, ea este depozitarea unui fond popular, este legată de Rezistență. Din această cauză în țări ca Franța ori Italia este greu să-i faci pe oameni să înțeleagă că ideea comunistă este legată de o tragedie, fiindcă ea nu corespunde unei experiențe naționale.

- Revin la ideea culpabilității deoarece mă interesează părerea dumneavoastră asupra comparației dintre fascism și comunism. Faptul că teroarea stalinistă a fost deja de timpuriu cunoscută, de pildă de André Gide - care după călătoria sa în URSS s-a detașat rapid de idealurile sale sfingiste -, nu a facilitat cumva tentativele de legitimare de pe poziții proprii a terorii fasciste? Există de altfel teza că fascismul ar fi o ripostă dată comunismului. Este teoria lui Nolte erijată pe fundalul așa-zisei culpabilități germane...

- Da, Nolte face din fascism, din nazism un subprodus al bolșevismului, un fel de reacție, de răspuns la teroarea bolșevică. Nu cred că este exactă această teorie. Firește, există în toate acestea și un simbul de adevăr. Cominternul nu a conținut să afirme în anii '20 că următoarea țară comunistă va fi Germania. A fost suficient pentru ca

Nu cred că putem face din fascism subprodusul comunismului. Cred că el are o componentă endogenă, și că în fond el ar fi tocmai una din posibilitățile democrațiilor moderne de a celebra particularismele naționale.

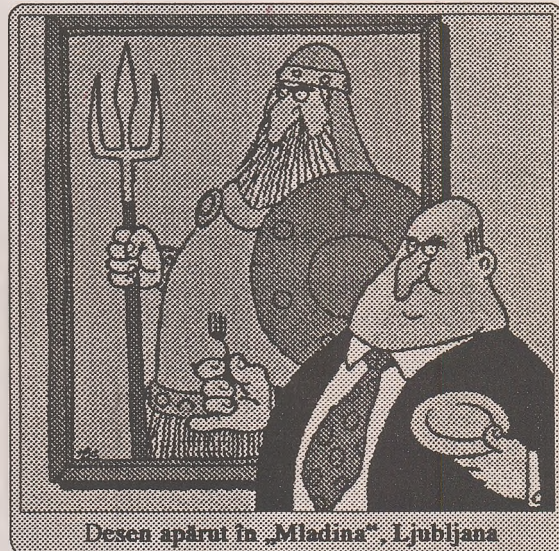
Moștenirea lăsată de comunism în România este cumplită

- Vă propun să ne oprim puțin și asupra portretului burghezului, pornind desigur de la cartea dumneavoastră, un portret foarte revelator și din perspectivă culturală. O analiză atât de atentă a burghezului este rar întâlnită: dezvăluie acea ruptură interioară, dramatică, iremediabilă a ființei acestuia. Credeți că ea va persista mereu cu aceeași intensitate?

- Problema este insolubilă. Fiindcă burghezul este un om al economiei, care se definește prin bani și prin efortul de a cuceri neîncetat natura printr-o productivitate crescândă. El este un personaj care nu are altă legitimitate decât bogăția sa. Astfel încât civilizațiile politice create de burghez au un grad ridicat de instabilitate. Burghesia a distrus vechile aristocrații prin egalitate, prin egalitatea producătorilor pe piață. Dar burghezul însuși este incapabil de a împlini această promisiune a egalității, fiindcă el se distinge de ceilalți prin banii pe care-i posedă. Astfel încât se produce o contradicție a societății moderne, o contradicție din care nu se poate ieși. Burghezul este cel dintâi care suferă din această cauză. El este o ființă divizată permanent, o ființă care nu îndrăznește să-și afirme preponderența fiindcă este adepta egalității.

- În țările Europei de răsărit, burghesia a fost distrusă de comunism. De altfel, anterior, nici episodul emancipării ei nu a fost foarte puternic, în Răsărit. I se reproșează chiar acestei părți a Europei faptul de a nu fi întreținut un contact susținut cu modernitatea, cu spiritul critic. Credeți că dispariția unei autentice burghezii amplifică dificultățile tranziției fostelor state comuniste înspre liberalism și democrație?

- Da, dar nu doar absența burgheziei ci și cea a țărânimii. Comuniștii au distrus societatea, clasele sociale. Este pentru înfrâna oară în istoria umanității că nu mai există țărani. Rusia este un exemplu extraordinar din acest punct de vedere. Prin urmare, există în fostele țări comuniste o absență a pre-condițiilor sociale necesare apariției imediate a capitalismului, democrației și liberalismului. Ceea ce sporește desigur gradul de dificultate al tranziției - mult mai anevoioasă în cazul de față decât ieșirea din fascism. Spania, de pildă, a ieșit mult mai

Desen apărut în „Mladina”, Ljubljana

repede din franchism decât va ieși România din ceaușism...

- Într-un interviu pe care l-ați acordat cotidianului „Le Monde” ați afirmat că legăturile intelectuale întreținute de România cu Franța, chiar în epoca foarte dificilă a comunismului, vor ușura într-o anumită măsură recuperarea valorilor democratice și liberale. Dar acum realitatea pare uneori să fie alta...

- Da, se poate distinge un fel de ierarhie a țărilor, din perspectiva dezvoltării lor, anterioară comunismului. Încă înaintea celui de-al doilea război mondial, să zicem, Republica Cehă sau Ungaria erau mai dezvoltate decât România. Se regăsesc deci la ieșirea din comunism ierarhii de un tip asemănător. Și pe deasupra, în România comunismul a luat forme atât de patologice, încât el a fost cu totul special, foarte dramatic. Efectiv, moștenirea lăsată de comunism în România este una dintre cele mai cumplite. Așa sfînd lucrurile, nu există altă soluție decât intrarea în capitalism. Nu știu cum va evolua situația... Dacă Franța va putea da o mînă de ajutor... desigur, în plan cultural... Apoi, ei bine, trebuie reconstruită o țărâtime, o burghezie, refăcută istoria țării... pînă și istoria acestei țări va fi dificil de scris... Cum să explici totul...

- Este posibil ca apariția cărții dumneavoastră în România să contribuie la clarificarea conștiinței proprii istorii. Dar, cum deja au fost aduse în discuție cele două forme ale totalitarismului, cum România a traversat la rîndul ei experiența fascismului, pe o durată relativ scurtă de timp, dar nu lipsită de urmări, ce credeți că se va întîmpla pe parcursul evoluției apropiate a țării?

- Desigur, România este cazul tipic al unei țări unde „intelighenția” era destul de antiliberală, înaintea celui de-al doilea război mondial. Forțele sociale, să zicem, care se află în spatele edificării unui capitalism temperat de normele statului de drept sunt încă slabe. Nu cunosc prea bine politica românească actuală - deci nu vă pot spune ce se va întîmpla. Dar este probabil, este inevitabil ca, în perioada dată, vechile structuri ale regimului comunist să continue să mai dănuie, în mod izolat.

Interviu realizat de Rodica Binder

Desen de Langer apărut în „El Observador”, Montevideo

germanii să fie cuprinși de o spaimă care a facilitat ascensiunea nazismului. Dar nu este nevoie de comunism spre a fabrica fascismul. Materialele intelectuale ale fascismului au existat independent de comunism și, așa cum știți, în toate statele mari, culturile fasciste s-au dezvoltat în general independent de bolșevism. De altfel, cel mai adesea ele preexistau deja războiului din 1914.

Două cărți românești

◆ În selecția pe care "Le Monde des livres" o recomandă cititorilor săi pentru vara aceasta se află și două foarte bune cărți românești: *Zenobia* de Gellu Naum, apărută în traducerea Lubei Jurgenson și a lui Sebastian Reichmann la Ed. Calman Lévy (prezentată astfel: "Monolog deschis asupra minunilor lumii cât și asupra abisurilor ei, această povestire nu e doar un poem de dragoste în proză. Scrisă la sfârșitul anilor '70, ea e de asemenea un proces pe care poetul îl intenționează realităților dictaturii, foametei și reprimării, în această Românie în care impostura a făcut ravagiile știute") și *Ferestrele zidite* de Alexandru Vona, apărută în traducerea lui Alain Paruit la Actes Sud. ("Vona va rămâne poate autorul unui singur roman, dar care ajunge atât de departe, atât de sus, undeva între *Marele Meaulnes* și *Minunata istorie a lui Peter Schlemihl*").

Jurnal

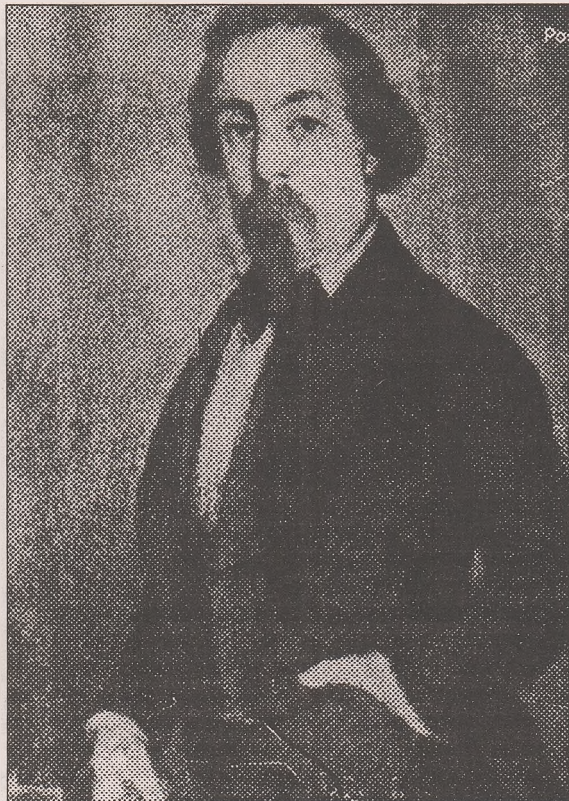

◆ Reeditarea, la Gallimard, a *Jurnalului unui atașat al Ambasadei* (1916-1917) de Paul Morand conține și o parte inedită, cuprinzând perioada 1 august-9 decembrie 1917. Paul Morand fusese transferat de la ambasada din Londra la cabinetul ministrului Afacerilor Externe de la Paris și se afla în centrul vieții politice și mondene. Prietenii săi se numeau Briand, Berthelot, Ribot, dar și Proust, Cocteau, Giraudoux, Léjer, Hélène Soutzo, Bibesco. Tabloul Parisului din epocă e văzut cu ochiul unui artist care schițează crochiuri vii, prețioase ca document istoric și uman.

Poliția plăcerii

◆ David Shaw, specialist în mass-media la "Los Angeles Times", a publicat la Ed. Doubleday cartea *Poliția plăcerii* în care atacă tendințele unei culturi neopuritan care ar vrea să elimine viciile noastre tradiționale, precum sexul, alcoolul, hrana nedietetică, vorbele urite... Săptămânalul "Wired" din San Francisco apreciază cartea și conchide citindu-l pe autor: "Domnul să aibă milă de sufletele lor mizerabile".

Alter ego-ul lui Flaubert

◆ Louis Bouilhet și Gustave Flaubert s-au născut în același an, 1821, au fost colegi la școala regală din Rouen, dar nu s-au împrietenit cu adevărat decât în 1846, când unul a abandonat Medicina și celălalt Dreptul spre a se consacra amândoi "sacrosanctei literaturi". De-a lungul anilor cât au fost prieteni foarte apropiați au început să semene atât de mult, încât lumea îi credea frați gemeni (asemănarea se vede și în portretul lui Bouilhet pictat de Le-

large, reproduș mai sus), iar pînă la dispariția lui Louis în 1869, Flaubert l-a considerat un alter ego (îi scria lui George Sand că Bouilhet "vede în mintea mea mai clar decât eu însumi"). Corespondența lui Louis Bouilhet către Flaubert, apărută recent la Ed. CNRS, e de o importanță capitală pentru exegeții și iubitorii operei lui Flaubert, deoarece abundă în detalii despre geneza celebrelor *Madame Bovary*, *Salammbô* și *Educația sentimentală*.

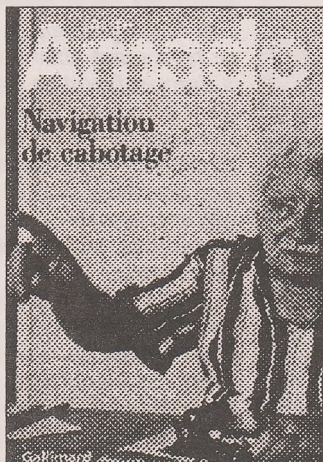
Socialismul european

◆ *O sută de ani de socialism* de Donald Sassoon (Ed. I.B. Tauris, Londra) este o amplă istorie (996 p.) a stîngii europene occidentale, de la Internaționala a II-a (1889) și pînă în 1989. Autorul urmărește și politica dusă de partidele

socialiste și social-democrate ajunse la putere, concluzia lui fiind că politica de stînga a contribuit în mod esențial la "umanizarea" capitalismului. "The Economist", care publică o recenzie a cărții, e mai puțin convins de acest fapt.

Navigație de coastă

◆ Romancierul brazilian Jorge Amado (n. 1912), deși profund atașat de Bahia natală pe care a evocat-o în numeroase cărți, a voiajât mult, interesat mereu de oameni, idei, locuri noi. De o vitalitate prodigioasă, octogenarul n-are răbdare să-și scrie memoriile, dar a publicat o carte intitulată *Navigație de coastă. Note pentru niște memorii pe care nu le voi scrie niciodată*. Nume celebre ale lumii și necunoscute devin personaje unui roman în care pulsează prietenia, iubirea, erotismul, umorul. Nici moartea nu lipsește din aceste pagini, în care maestrul, stăpîn pe arta sa literară, își demonstrează încă o dată calitățile ce i-au adus succes mondial. Jorge Amado o spune simplu: "Vreau doar să povestesc cîteva întâmplări, unele vesele, altele melancolice, ca și viața. Viața, ah, această scurtă navigație de coastă!" Cartea a fost tradusă prompt și la Gallimard, în iunie.

Chipuri de la 1900

◆ Albumul de fotografii *Ungaria la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX* apărut la Ed. Balassi din Budapesta prilejuiește ziarului "Magyar Hírlap" următorul comentariu: "Textul istoricului András Gerő și imaginile alese de Katalin Jalsovszky și Emőke Tomsics reprezintă o tăietură transversală prin epocă, înfățișînd diferențele pături sociale, dar și naționalitățile, - care aveau propria identitate, infrastructură, coeziune. De unde o demnitate pe echipuri, care lipsește astăzi: contrar epocii de la 1900, posibilitatea unei ascensiuni sociale aproape că nu mai există iar pentru cei care sărăcesc nu rămîne decît incertitudinea".

Un candidat la Nobel

◆ Pramoedya Ananta Toer este originar din Java, una din cele 13677 de insule sub dominație olandeză care și-au cucerit independența în 1949 și au format Indonezia. La 71 de ani, Pramoedya a cunoscut toate dictaturile și și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în închisoare. Chiar și azi, opera sa e interzisă în Indonezia iar el are domiciliu obligatoriu la Djakarta. Cea mai importantă lucrare a sa, *Buru Quartet*, un ciclu de romane despre ultimii ani ai colonialismului olandez în Java, a fost scrisă în întregime în închisoare, iar după o arestare în 1965, bibliotecă i-a fost confiscată și paginile cărților au servit la ambalarea peștelui. Ireductibil nesupus, luptător pentru drepturile omului, el refuză și azi orice compromis cu puterea. După unele pronosticuri avizate - scrie "the New Yorker" - Pramoedya Ananta Toer are mari șanse să primească Premiul Nobel anul acesta.

Latiniști la post

◆ Radio Finlanda propune ascultătorilor săi, de două ori pe săptămînă, cîte cinci minute de știri în limba latină! Latiniștii care alcătuiesc emisiunea *Nuntii latini* au probleme cu expresiile ce denumesc realități existente pe vremea cînd latina era o limbă vie și se străduiesc să evite neologismele. Astfel, forțele de reacție rapidă devin "cohortes reactiones rapidae" iar rachetele intercontinentale - "missilia circumnavigantia".

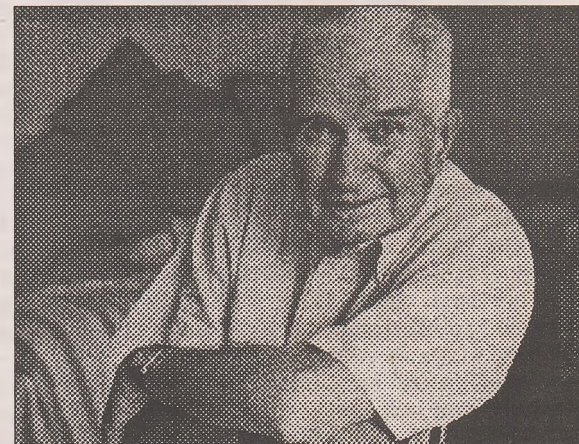
Gustul polemicii

◆ Pentru că sfîrșitul nostru de secol, prin apelurile la consens, interzice adevăratele polemici de idei iar gîndirea "corectă" cîștigă teren pentru conformismul plicticos, Editura Gallimard a inițiat o nouă colecție, intitulată *Pour en finir avec...*, ce își propune să redeștepte gustul confruntării intelectuale prin texte ofensive și informate, comandate unor specialiști de vîrstă, origini, profesii și opinii politice foarte diferite. Pînă acum au apărut: *Pour en finir avec L'Université* de Armand Darnis, ...avec

les écolos de Bernard Oudin, și ...avec *les hebdomadaires* de Marin de Viry. În imagine, coordonatorul noii colecții, Philippe Meyer.

Senzații și peisaje literare

◆ Fiecare carte a lui Jean-Pierre Richard e un eveniment în viața literară franceză și a publicat 14 cărți în 40 de ani, începînd cu studiul consacrat lui Stendhal în 1954, *Literatură și senzație* (devenit clasic și reeditat în colecții populare), la monumentalul *Univers imaginat al lui Mallarmé*, apoi la *Proust și lumea sensibilă* (1974), la *Microlecturi* (două volume în care studia unități textuale minimale) și la *Starea lucrurilor* (1990). Lectura richardiană a rămas fidelă opțiunilor inițiale (el nu separă niciodată semnificația unui text de configurațiile senzoriale proprii autorului lui) și unui stil foarte personal. Ultima sa carte, *Terenuri de lectură*, apărută recent la Gallimard, grupează studii asupra a opt scriitori francezi tineri, născuți majoritatea după ce criticul își publicase prima carte: Michon, Bobin, Orcel, Serena, Savitzkaya, Drevet, Rouaud, NDiaye.

Regele muzician

◆ În tinerețe, regele Thailande, Bhumibol - care și-a serbat de curînd 50 de ani de la urcarea pe tron - călătorea și cînta la saxofon împreună cu regii jazzului, Louis Armstrong și Benny Goodman. În timpul studiilor sale în Elveția, el obișnuia să cînte în public și la clarinet, pian, chitară. Astăzi el se mulțumește doar să compună muzică de jazz, ce voiajază în toată lumea înregistrată pe C.D.-uri sau cîntată de instrumentiști în turnee. În imagine, regele Bhumibol și instrumentul său favorit.

Turcii și kurzii

◆ Yasar Kemal a fost condamnat de un tribunal din Istanbul, fiindcă a luat apărarea cauzei kurde în "Der Spiegel", să nu se mai manifeste public timp de 5 ani sau, dacă nu, va face doi ani de închisoare. Recent, scriitorul turc a primit pentru ansamblul operei sale premiul Institutului Catalan al Mediteranei, în valoare

de 12,5 milioane de pesetas. Cu aceasta ocazie, el a încălcat interdicția, rostind un discurs la Barcelona, unde - scrie "El Pais" - a spus: "Nu-i apăr pe kurzi fiindcă mă consider de-al lor. Eu sînt și mă simt turc și nu fac decât să apăr drepturile omului. Kurzii vor să li se recunoască identitatea și limba, ceea ce turcii le refuză de mult timp".

Un Descartes cu pistol

◆ După Manuel Puig (*Sărutul femeii paianjen*) și Cortázar (*Blow up*), romanul altui argentinian va fi transpus într-o superproducție hollywoodiană. E vorba despre *Ni el tiro del final* de José Pablo Feinmann, un polar ce descrie deriva unui universitar militant de stînga în anii '70 - de la acțiune politică la șantaj mîrșav. Filosof de formație, J.P. Feinmann se autodefineste ca "Un Descartes cu pistol". Filmul va fi realizat la Hollywood de regizorul argentinian Juan José Campanella, cu Terence Stamp, Dennis Leary și Aitana Sánchez Gijón în rolurile principale. Autorul a fost de acord cu cererea producătorului de a muta acțiunea în zilele noastre, în S.U.A.

Așteptarea maimuțelor

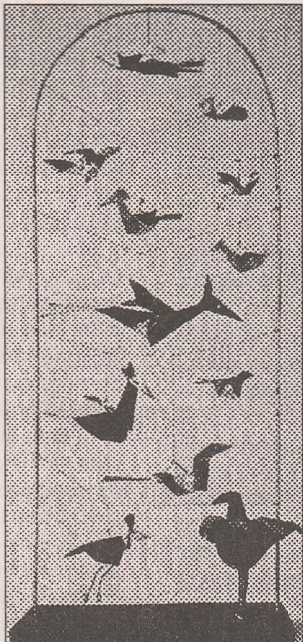

◆ "Magazine littéraire" (nr. 345) e de părere că scriitorul rus contemporan cel mai cunoscut în Occident în ultimul deceniu este Andrei Bitov (în imagine), ale cărui romane *Casa Pușkin*, *Un rus în Armenia* și *Așteptarea maimuțelor* au entuziasmat critica și pe cititori. Ultimul - este o "povestire rătăcitoare printre ruinele lăsate de marea istoriei, după retragere", peregrinări ce se sfîrșesc în august '91, în ziua puciului de la Moscova.

Un ceh canadian

◆ Emigrat în Canada în 1968, scriitorul ceh Josef Skvorecky (n. 1924) era în țara lui la fel de cunoscut ca și Milan Kundera, primele sale două romane, *Lașii* și *Legenda lui Emöke* vinzîndu-se în peste o sută de mii de exemplare. Romancier realist, eseist, editor, scenarist și traducător, el și-a publicat și după emigrare opera de ficțiune în limba cehă, pentru celelalte laturi ale activității sale folosind engleza. Cartea autobiografică *Tovarășul cîntăreț de jazz* povestește cu umor amar perioada sa de formare și tinerețea marcate de pasiunea pentru jazz, muzică ce simboliza pentru el libertatea, și de iubirea pentru Hemingway, Poe și Faulkner.

Păsărele mii

◆ Expoziția *Precum pasărea*, deschisă pînă la 15 septembrie la Fundația Cartier din Paris, explorează reprezentările artistice ale zburătoarelor de la arta primitivă și pînă la recente experimente din arta contemporană. Un album cu 155 de ilustrații și texte de renumiți artiști, etnologi, ornitologi, critici de artă și scriitori însoțește expoziția. În imagine - *Păsări* de Calder, o instalație din cutii de conserve, sîrmă și lemn.

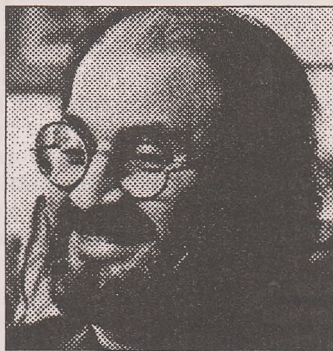
Reforma limbii germane

◆ După mai bine de patruzeci de ani de discuții între germaniști, birocrații au hotărît: începînd de la 1 august 1998, limba germană va fi modernizată. Cele 16 landuri din Germania, precum și Austria, Elveția, Liechtenstein și

alte țări cu minoritate germanofonă au semnat în acest sens un acord de principiu. Dar "reforma se va aplica doar în administrație și în școli. În afara acestei sfere, fiecare e liber să scrie cum vrea" - asigură "Die Zeit".

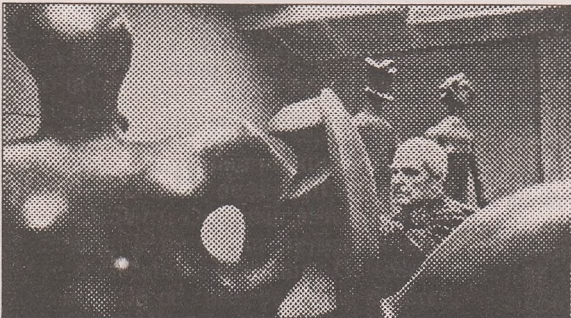
Rushdie și presa

◆ Salman Rushdie nu e doar romancier și autor de proze scurte, ci și jurnalist: a publicat reportaje despre India și Pakistan, articole pe teme diverse, de la cinema la politica engleză. Din experiența sa de "erou de presă", a învățat o lecție importantă pentru gazetarul de ocazie care e: că în-formația, ca și romanul, a devenit în epoca noastră o operă de opinie și de imaginație și, din această cauză, presa e datoră să nu respecte falsele consensuri și cenzurile corectitudinii politice. În lungul articol publicat în "The Nation" din New York sub titlul *Cum creează presa personajele vieții noastre*, Salman Rushdie relevă foarte spiritual ce au în comun romancierii și jurnaliștii: o viziune personală și coerentă asupra lumii, care să intereseze, stimuleze, provoace și distreze cititorul: "O so-

cietate liberă nu e un loc liniștit unde nu se întîmplă nimic. Acela ar fi tipul de societate statică și moartă pe care dictatorii vor să o creeze. Societățile libere sînt dinamice, zgomotoase, turbulente și pline de dezacorduri fundamentale. Scepticismul și libertatea sînt indisolubile și chiar scepticismul ziariștilor, dorința de a vedea cu ochii lor pentru a crede, nevoia de probe, refuzul de a se lăsa impresionați și intimidati reprezintă fără îndoială contribuția lor cea mai importantă la libertatea lumii libere".

H. Moore la Nantes

◆ Muzeul de Arte Frumoase din Nantes oferă vizitatorilor săi prilejul de a admira pînă la 2 septembrie o retrospectivă a operelor sculptorului britanic Henry Moore din perioada 1921-1982. În imagine: H. Moore în atelierul său.

Omuleții din poem

IOANA CRĂCIUNESCU, *Hiver clinique*, Editions PHL, Collection GRAPHITI, 1996.

Antologia cuprinde poeme apărute între 1977-1994 în România, la editurile Dacia, Cartea Românească și Eminescu, traduse în limba franceză de Tudor Potra și Jean Portante.

Fotografii: Irina Ionescu. Nimfeta și femeia în floare, misterioase, senzuale, goale sau acoperite de văluri și podoabe, blazate, feline, decadente.

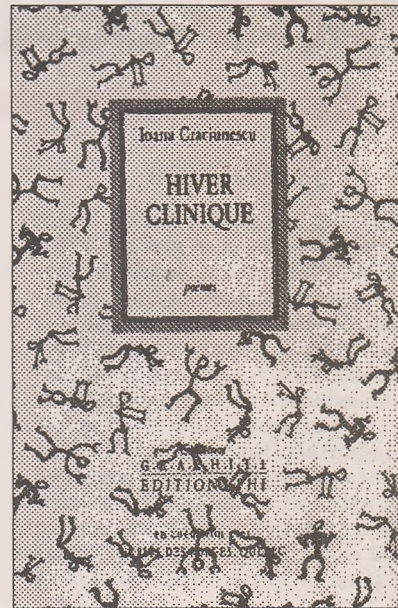
Coperta: pe carton de culoarea untului, poros, plăcut la pipăit, o mulțime de omuleți din linii simple, așa cum îi desenează copiii. (Motif de couverture: Frantz Dasbourg). De aproape, omuleții nu seamănă între ei: unii sînt colțuroși, osoși, alții sînt din linii moi, cărnose. Omuleții sînt bărbați și femei. În mișcare și totuși immobili. Fața li-e un simplu oval și totuși expresivă. Sînt patetici și discreți. Unul ridică brațele deasupra capului a bucurie, altul a exasperare, ea întinde mîinile și cheamă și tot ea - sau poate alta - respinge cu același gest, el înțîmpină, ea își ia rămas bun. El cade, ea e nedumerită, el s-a dat peste cap, ea și-a revenit. El se joacă cu ea, ea se joacă pe sine. Omuleții de pe coperta volumului Ioanei Crăciunescu au roluri diferite, care se pot combina la nesfîrșit. Ei au un ritm și uneori o rimă, sînt prozodici și poetici.

Omuleții de pe copertă sînt ascunși în poemele pe care actrița Ioana Crăciunescu, cu masca ei însăși pe chip - le-a scris de-a lungul a aproape două decenii. Trăind, acum, la Paris, Ioana Crăciunescu și-a îmbrăcat omuleții în veșminte franțuzești. Dar sub veșminte (meritul costumierilor) liniile sînt aceleași, se recunosc, simple, esențiale, frînte sau elegant rotunjite:

*"La peau fragile des jeunes
apprehendant l'échec.
Les seins trotteurs des filles
pressées
de se bâtir un durable ennui."
(Signes hostiles, p. 68)*

Cîte roliuri, atîta viață. Cîtă viață, atîtea roliuri poetice. Un omuleț bolnav de rușine, înghețat, temător, în rolul Ioanei Crăciunescu:

*"J'ai peur et j'ai honte
de moi, de mes os, de mon sexe.
Il y a un repli de la tumeur, un
redéploiement de la mort dans les
tissus,
de la joie dans la dégradation" (...)
(Hiver clinique, p. 5)*

Un cuplu de omuleți îndrăgostiți, în iulie, în rolul Ioanei Crăciunescu:

*(...) "Pour une bouffée de
sommeil avec des
cris aigus, tout ce qu'on a subi
jusqu'à
maintenant, c'est déjà trop" (...)
(18h 24' 29",
juillet, juillet, juillet, p. 54)*

Un omuleț sănătos, normal, moral: sinucigașul în rolul Ioanei Crăciunescu:

*(...) "Il s'est disséqué:
comportement normal
moralité en parfait état
esprit robuste
Voilà pourquoi il a ressenti le
besoin de se tirer une balle dans la
bousche" (...)
(Bien organisé, p. 32)*

Într-un rol de compoziție, un omuleț bătrîn: bătrînețea în scena înfîlnirii cu poeta Ioana Crăciunescu:

*"Dans un restaurant de deuxième
catégorie j'ai rencontré la
vieillesse. (...)
Les présentations poliment
faites,
je lui ai téléphoné plusieurs fois,
pour la
mettre en confiance. Et j'ai fini
par l'inviter chez moi" (...)
(Horoscope, pp. 80-81)*

Cortina. Aplauze. Spectacolul *Iarnă clinică* se reia la pagina 5.

Ioana Pârvulescu

Margaret Mitchell - inedit

◆ Pe aripile vîntului a fost cel mai mare succes din istoria editărilor, după *Biblie* și *Cärticica roșie a lui Mao*: din romanul Margaret Mitchell s-au vîndut pînă acum, în 30 de țări, peste 30 de milioane de exemplare. Nepoții ahtiați de bani ai romancierii au comandat chiar, fără să țină cont de ultima dorință a matusii lor, o continuare ratată (tradusă și la noi) și sfînd la baza unei ridicole adaptări cinematografice. Ultima dorință a Margaret Mitchell a fost ca, după moartea ei (1949), să fie distruse toate hîrțile personale (jurnale, scrisori, fotografii, manuscrisul original al celebrului roman,

etc.), sarcină îndeplinită de soțul și fratele ei. Și totuși, acum două luni a apărut la Ed. Scribner din S.U.A., în 400.000 de exemplare, un scurt roman autobiografic in-

dit, scris la 16 ani (1916) *Laysen dispărută*. Textul este însoțit de 57 de fotografii ce o înfățișează pe "Peggy" Mitchell de la 18 la 22 de ani, împreună cu Henry Angel, și de 15 scrisori adresate acestuia. Henry Angel era un prieten din copilărie al lui Peggy, îndrăgostit nebunește de ea, dar pentru care nu simțea decît tandrețe amicală. Manuscrisele date acum tiparului provin de la fiul lui Henry Angel (mort în 1945), care le-a donat în 1994 Muzeului "Road to Tara" consacrat creatoarei lui Scarlett O'Hara. În imagine, Angel și Peggy în 1920.

Revista revuistelor

Frumoasa

Cea mai atrăgătoare revistă lunară din câte apar la noi ni se pare a fi **PRO-CINEMA**: frumoasă în formă (machetată și tehnoredactată de buni profesioniști, cu gust și imaginație, tipărită la Viena), vioaie, inteligentă, simpatică și neconvențională în conținut - ea are puterea de seducție a domeniului de care se ocupă (și care, teoretic, are tot ațîția fani ca și sportul). Editorul șef Cristina Corciovescu, împreună cu o echipă de tineri redactori și colaboratori avizați-pasionați-talentați reușesc să scoată o revistă adresată publicului larg fără să facă rabat la spiritul critic și fără să

coboare stacheta spre birfa vulgară cu amoruri, adultere și scandaluri din lumea starurilor. ♦ **Procinema** se ocupă în primul și pînă la ultimul rînd de filme și personalități artistice văzute prin prisma filmografiei lor, încercînd fără ostentație și didacticism să ghideze și să educe gustul cititorilor. O secțiune a sumarului e intitulată chiar **Cinemanipulare** și conține repertoriul lunii prezentat și analizat (uneori cu opinii divergente). În nr. 10, criticii care disecă filmele lunii iunie sînt Șerban Alexandrescu, Igor Bergler, Alina Călin, Luminița Comșa,

Cristina Corciovescu, Lucian Georgescu, Aura Puran și Alex. Leo Șerban. După un rezumat neutru al subiectului (mod de a rezuma din care ar trebui să învețe și neprofesioniștii de la cotidiene și de la revistele de programe tv - ale căror prezentări sînt adesea cretine), sînt expuse două sau mai multe opinii critice despre același film, apreciat cu "zaruri" de la 6 la 1. Uneori diferențele de apreciere sînt mari, zarul sîrind pentru aceeași producție de la 2 la 5 sau de la 1 la 3. De exemplu, filmul *Dezmoșeniții din Little Odessa* al lui James Gray e cotelat cu cinci puncte de Alina Călin ("...toți sînt uniți de disperarea mută a nevoii de celălalt, de o iubire reprimată ce nu se lasă strigată. Relații contorsionate, convulsive, glisînd dostoevskian între iubire și ură. Patetismul tragic, insinuat de corurile rusești ale coloanei sonore, culminează dur, violent, previzibil în final. Un vînt european rece, dar înviorător bate dinspre America.") și cu doar două puncte de Aura Puran care crede invers: "În afara indifferenței - mimată, nu autentică - față de story (și e păcat: relațiile dintre personaje sînt bine gândite), filmul se mai distinge și printr-o rară lipsă de gust în folosirea ilustrației muzicale. Oricît ar fi de frumoase corurile rusești, administrate într-o supradoză de coloratură funebră, ele devin în cel mai bun caz plictisitoare."; filmul *Mary Reilly* regizat de Stephen Frears e agreeat de Cristina Corciovescu și desființat de Alex. Leo Șerban ("este cel mai prost film al lui Stephen Frears de pînă acum: știu ce spun, le-am văzut pe toate!") ș.a.m.d., pe tot repertoriul estival. ♦ Cititorul nu e derutat de această varietate de opinii puse față în față și împănate cu cadre din film, dimpotrivă, e incitat să meargă în sala de cinema pentru a constata cine are dreptate și cu cît disjuncțiile de apreciere sînt mai mari, cu atît curiozitatea de a-și forma propria opinie crește (s-ar putea ca nota să fie puțin forțată special în acest scop). ♦ Evenimente din lumea filmului (festivaluri, avanpremiere și premiere, aniversări și istorie a domeniului), portrete ale unor vedete de la noi și din lumea largă, conturate în funcție de realizări profesionale, fără inflamări lirice și bătaie de cîmpi, ci percutant, spiritual, original - totul e de citit în această revistă, alcătuită cu o bună știință a orizontului de așteptare al cinefilului amator. ♦ Dacă ar fi să căutăm neapărat, ca o cumătră bătrînă, nod în papură "frumoasei" - acesta ar fi abuzul de limbaj colocvial în scris, nota uneori falsă a stilului săltăreț, care apare ca un fard ostentativ pe chipul proaspăt al revistei. Mai ales în rubrica de corespondență cu cititorii, spirituală în general, excesul de argou licean nu "dă" totdeauna bine, efectul fiind acela al unei persoane mature care, vrînd cu orice preț să fie simpatică, face pe puștoaica zburdalnică.

Bila neagră

Agentele de presă au anunțat că oltenii nu s-au înghesuit să-l firitisească pe Adrian Păunescu în ziua cînd acesta și-a anunțat la Craiova candidatura la președinție. Totuși, Floriana Jucan de la **EVENIMENTUL ZILEI** a relatat isprava senatorului ca pe un uriaș succes local. În ceea ce îl privește, dl. A.P., înainte de a-și prezenta candidatura, n-a găsit altceva mai bun de făcut decît să ia apărarea copiilor prefectului de Dolj, Răducănoiu. Dl. Păunescu a considerat că nu trebuie dramatizată o simplă cearță între tineri și transformată în scandal politic. Pesemne că dl. Păunescu are

LA MICROSCOP

Clauza și spiritul olimpic

ÎN VREME ce la noi pînă și Corneliu Vadim Tudor se lauda că a pus umărul să urnească clauza spre România, la Atlanta marile companii care sponsorizează Olimpiada se întreceau în proteste. Nu pentru că ni s-ar fi dat nouă clauza, ci din cauză că spiritul olimpic e în primejdie la această ediție a jocurilor.

De unde vine primejdia? Dinspre pirații care n-au dat un ban pentru Olimpiadă, dar care au împînzit Atlanta cu reclamele lor. Dacă afacerea asta s-ar fi întîmplat aici, pe malul Dîmboviței, ce scandal național ar fi emanat din povestea asta!

Pînă la spiritul olimpic ar fi tresărit interesul național, ar fi fost arătat cu degetul lobby-ul antiromân făcut de români și cum pînă la urmă tot lucrul se încheie, concluzia ar fi fost că sîntem în epicentrul unei conspirații mondiale.

Cînd e vorba să spună prostii, politicianul român n-are rival pe mapamond, iar atunci cînd are posibilitatea să se laude cu ceva, el, politicianul, spumegă mai ceva ca reclamele pentru detergenți.

În scandalul clauzei, puțini au fost cei care s-au abținut să nu sară din bănci cu mîna ridicată ca să spună că lor le-au dat americanii premiul.

Întîi de toate, acest gen de intervenție e de o imaturitate politică vecină cu handicapul mintal. Cînd toți ridică mîna - în cazul nostru, cea mai mare parte - e limpede că meritul e al tuturor, dacă despre un merit e vorba. Apoi să încerci să tragi foloase imediate din această clauză înseamnă să nu-i pricepi rostul. Și nici efectele. Fiindcă dacă ar avea urmări de pe o zi pe alta și ar începe găina să facă ouă de aur în ograda d-lui Văcăroiu sau la Cotroceni ar fi de înțeles aceste laude. Deocamdată însă, clauza nu e decît o aprobare de principiu. Ea nu înseamnă

nici afit de puțin cît a afirmat dl. Victor Surdu că e, dar nici afit de mult pe cît se laudă oficialitățile. Fiindcă pînă să se înghesuie investitorii americani la Registrul Comercial din România vor mai trece cîteva luni. Și pînă să se simtă efectul acestor investiții în economia noastră va mai trece pe puțin un an, dacă nu chiar mai mult.

La Atlanta, unii au dat miliarde, iar alții trag foloasele. A ieșit scandal, dar organizatorii, chiar dacă nu le-a picat bine afacerea asta, le-au reamintit sponsorilor că nu-i pot împiedica pe așa-zișii pirați să se folosească de libertățile garantate de Constituție, la ei în țară. Și acolo e vorba de miliarde care au fost date, nu de promisiuni sau de medicamentele compensate ale d-lui Mincu.

Cu alte cuvinte, vrei să faci ceva pentru țara ta, fă liniștit! Dar nu cere protecție specială pentru asta și nici nu te tînguie că țara nerecunoscătoare nu-ți recunoaște meritele. Și culmea e că cei care se plîng la Atlanta au dreptate, în principiu. E de crezut că marii sponsori nu se vor mai înghesui cu altă ocazie, dacă pirații publicității vor avea în continuare posibilitatea să exploateze publicitar un asemenea moment, fără să-i coste nimic. Totuși, organizatorii le-au răspuns cu Constituția în mînă, că astea sînt regulile jocului.

La noi a ieșit scandal fiindcă își scoteau ochii politicienii grăbiți să se laude că ei au obținut clauza, de parcă ar fi economisit-o acasă sau ar fi inventat-o pe la sediile partidelor. Și evident, cel mai sus a sărit partidul de guvernămînt.

Or, cum au zis doi politicieni americani despre clauză, asta e afacerea poporului american cu poporul român, nu un cadou acordat unui guvern și cu afit mai puțin unui partid politic.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefone: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 13.000 lei; 6 luni - 26.000 lei; 1 an - 52.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: **grupul drago print**
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.000 lei
La redacție - 800 lei

Cronicar